

Deprem Yıkımının Sorumlusu Sistemdir!

✓ Tamamına yakını deprem kuşağında yer alan bir ülkenin, ardı ardına yaşadığı bunca depremden sonra, üstelik de son yıllarda bir Marmara depremine ilişkin senaryo ve uyarıların yoğun olarak gündemde yer almasına karşın, "ben geliyorum" diye diye gelen bu "haberli ve beklenen" afete gene de hazırlıksız yakalanmasının nedenleri artık çok ciddi olarak sorgulanmalıdır.

✓ Gelmelerini engelleyemeyeceğimiz doğal afetleri güvenli ve yaşanabilir çevrelerde karşılamak, doğal afetlere karşı alınabilecek ilk ve en etkili önlem olmaktadır. Bunun tek yolu da, toprak ve yapı yağmacılığına dayalı bu imar düzenini yaşadığımız depremle birlikte enkaz altına gömebilmekten geçmektedir.

Merhaba,

Bu merhaba biraz buruk. Geçtiğimiz iki ay hepimiz için zor oldu. Emek güçlerinin üzerine tüm güçleriyle yürüyen hükümet ortakları, 17 Ağustos depremiyle sanki biraz daha güçlendiler.

Oysa, tam tersinin olması bekleniyordu. Deprem yol açtığı yıkım, bu ülkenin düzeninin temellerini ortaya çıkarmış, ortadaki manzara herkesin tepkisini çekmişti. Halk varını yığını ortaya koyarak deprem bölgesine yardıma koşuyorken, yetki ve otoriteyi ellerinde bulunduran anlayış, engelleme rolüne soyunuyordu.

Ortaya çıkan dayanışma bilinci, yeni inisiyatifleri ortaya çıkarırken, slogan da belli oluyordu: Depremden sonra hiçbir şey eskisi gibi olmayacak!

Ama artık ayaklar yavaş yavaş yere basıyor. Örgütlülüğün ne kadar önemli olduğu, planlamanın ne anlama geldiği daha iyi anlaşılıyor. Yanlış anlaşılmasın, hep eleştirdiğimiz "çarpık kentleşme" ve "yağmacı imar düzeni" yaratıcılarından söz ediyoruz. Örgütüler, palyatif de olsa planları var ve düzenlerini devam ettiriyorlar. Bizler ise hala yüzlerce inisiyatif, demek, STK oluşturma, sonra bunları biraraya getirme yolundayız.

Depremi tozu dumanı arasında Sosyal Güvenlik Yasası'nı, Uluslararası Tahkim ve Özelleştirme konularındaki anayasa değişikliklerini meclisten geçiren hükümet, ne kadar örgütlü, planlı ve kararlı olduğunu gösterirken, emek güçleri yıkımın şoku ve güncel parçacı çözümlerle uğraşırken, sesini yükseltmiyordu. Emperyalizmin Türkiye'den beklentileri birer birer yerine getirilirken, emek örgütleri gündeme yetişemiyordu bile.

Sermaye kesiminin, depremden aldığı dersi, bundan sonraki süreçte daha disiplinli bir sömürü sistemine sahip olarak göstereceği açıktır. Bizler ise halkın yararına bir yapılaşmanın nasıl olacağını, bunun programını, henüz emek güçlerine anlatmış, kabul ettirmiş ve mücadele alanına sürmüş değiliz. TMMOB birimlerinin yıllardır yaptığı onca çalışma, birikim ortada dururken, bu durumun felaket değil bir katliam olduğunu anlatlık belki ama, güçlü bir ses de çıkaramadık. Üstelik medyanın ilgisi tam da bu konu üzerindedir.

Bu sayımız deprem sayısı olarak çıkıyor. Konuya ilişkin rapor ve değerlendirme yazılarıyla geniş bir tartışma çerçevesi çizmiş olduğumuzu düşünüyoruz. Önümüzdeki aylarda TMMOB, seçim gündemini bütün sıcaklığıyla yaşayacak. 18 Nisan Genel Seçimlerinden sonra, sendikalarda ortaya çıkan tabloyu da düşündüğümüzde, dikkatli ve solduyulu olmanın gerekliliği ortada. Ancak, kimse de bunu bir tehdit olarak kullanmamalı. Asıl tehdit, yıllardır yaşadığımız sorunların içinden çıkamamak hali ve bunun kanıksanmış olmasıdır. Değiştirmeyi ve dönüştürmeyi yaşam biçimi haline getirenlerin öne çıkacağı bir süreç yaşanması en büyük arzumuz.

Umutla,

Ölçü

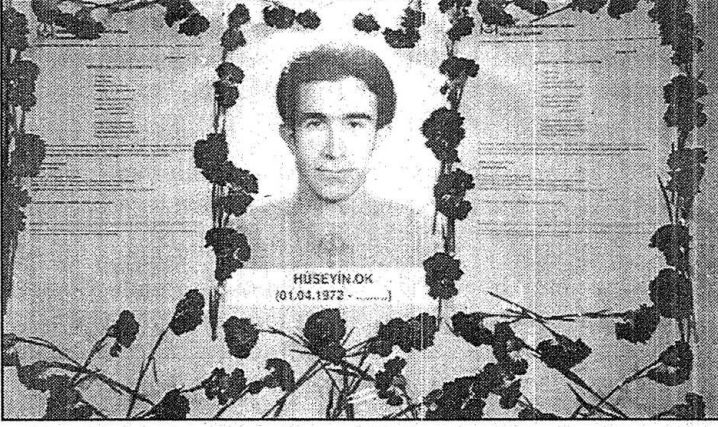

✓ Geçtiğimiz yıl Batı Karadeniz'de ve Sürmene-Beşköy'deki sel ve heyelanların, Adana-Ceyhan'da meydana gelen depremin yol açtığı felaketleri unuttuğumuz gibi, hiçbir şey olmamış gibi yaşamaya artık devam edemeyiz. Sahilleri, dolgu alanlarını, tarım topraklarını, su havzalarını, meyve bahçelerini, ormanları, dere yataklarını, sazlık ve bataklıkları beton yığınlarına dönüştüren rantta dayalı imar düzeninin durdurulup, değiştirilmesi vazgeçilmez hale gelmiştir.

✓ Deprem, açıkça ortaya çıkardı ki bu topraklarda toplumsal yaşamın organizasyonu ve ikamesi, toplumun bütününü merkeze alan bir yaklaşım ve kaygının sonucu değil, bu toplum içerisinde belirli bir kesimin ve daha da önemlisi bu kesimin maddi çıkarını ve karını merkeze alan bir yaklaşımın sonucu olarak gerçekleşiyor. Bu, bireyin kişisel tercih ve düşüncelerinin belirlenmesinden tutun da, ulaşımın nasıllığına, şehirleşmeye ve hatta sağlığın sunduğu olanakların sınırının çizilmesine kadar vardırılabilecek bir kar merkezlilik.

TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu Sekreteri ve
Makina M. O. İstanbul Şb. Y. K. Yedek Üyesi

Hüseyin Ok'u Kaybettik

Arkadaşımız, dostumuz Hüseyin Ok'u kaybettik. Artık "güneşli güzel günler" görme yolunda bir eksik yürüyeceğiz. Tesellimiz, Hüseyin'in örnek bir yaşam sürerek, arkasında anısını yaşatacak, mücadelesini sürdürecektir kararlı arkadaşlarını bırakmış olması. Bir dostun ölümünden sonra arkasından yazmak çok güç. Ben, ölümünün ardından yazılanlardan seçmeler yapmayı tercih ettim. Kimin yazdığının çok önemli olmadığını düşünüyorum, bu nedenle imzalarını da koymuyorum.

*****

Dostlar, bu sabah Akkuyu'dan döndüğümde TMMOB İstanbul İKK sekreteri Hüseyin Ok arkadaşımızın Altınoluk'ta denizde boğularak hayatını kaybetmiş olduğunu öğrendim. Üzüntümü ifade edecek söz bulamıyorum. Hüseyin'le ilk defa bir grup mühendis olarak ve bir otobüsle gerçekleştirdiğimiz Retrans, Polisan ve Asmaş direnişlerine destek eyleminde karşılaşmıştım. 5 yıl kadar önce yaptığımız bu eylem, TMMOB veya birimleri adına değildi. O zamana kadar oda çevrelerinde hiç görmediğim Hüseyin dikkatimi çekmişti, ama sessiz kişiliğinden olacak sanırım ismi dahi aklımda kalmamıştı. Bu eylemde taşıdığımız pankartta YAŞASIN SINIF DAYANIŞMASI yazıyordu.

İlginçtir ki, son karşılaşmamız da, İKK'nın düzenlediği direnişteki Karyapsan işçilerini destek ziyaretinde oldu. Saniyorum ilişkimizin başı ve sonuyla ilgili anılarım Hüseyin'in kimliği ile ilgili yeterli ipucu

vermektedir. Benim görebildiğim sürece o, bir emekçi ve sosyalist olarak daima sınıfının saflarında yer aldı.

Anısı mücadelemize örnek olsun.

*****

TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu Sekreteri, Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Yedek Üyesi Hüseyin'imizi geçirdiği bir deniz kazasında kaybettik. Yüreği emekten ve aydınlıktan yana, bitmez tükenmez enerjisini eşit, özgür ve bağımsız bir Türkiye için harcayan, sosyalist arkadaşımız ve meslektaşımızın anısını daima yaşatacağız.

Makina M.O. ist. Şb. Y.K. üyesi TMMOB İstanbul İKK Sekreteri, dostumuz, arkadaşımız, kardeşimiz Hüseyin Ok'u bugün törenlerle uğurladık. Sabah saat 10.00'da MMO ist. Şb. Binası önünde yapılan ilk törene Hüseyin'in dostları, yol arkadaşları, TMMOB üyeleri katıldı. Yapılan kısa konuşmalardan sonra dostumuzu alkışlarla ve sloganlarla selamladık. Saat 12.00'de Kartal Cemevi'nde yapılan törende yine yüzlerce yol arkadaşı, Hüseyin'i uğurlamak için birarada idi. Cemevi'ndeki törenden sonra topluca Yakacık Mezarlığı'na gidilerek Hüseyin arkadaş karanfillerle, alkışlarla, sloganlarla toprağa verildi.

Hüseyin arkadaşın anısı mücadelemize ışık tutacak...

Yoksul ana
cahil baba
Sızladı at nalı yüreği
Mehtabın eli şakağındaydı

Bütün şefkatiyle dokundu
Yosun tutan mehtabına
Sevilere dair düşleri
Şaha kalktı

Bedeli olmayan tutsaklığa
İçinden geldiğince haykırdı
Genç bir fidandı denize düşen
Ölüm adın kalles olsun

Çözüm Parçacı Anlayışta Değil!

TMMOB, bu depremle ilgili kurulan araştırma komisyonuna katılmak için davet aldı. Yönetim kurulu bu daveti gördü, kabul etti; ama, ben, önce, TMMOB'nin 4 Eylül'de yapmış olduğu yönetim kurulunda almış olduğu kararı bilgilerinize sunmak istiyorum: çünkü, doğrudan, Marmara depremiyle ilgili çok kapsamlı çok boyutlu bir soruşturmanın bir ihtiyaç olarak önümüze geldiği bir dönemde, şöyle karar aldı:

Karar no:265

17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelen depremin yol açtığı can kayıpları ve hasarların olduğu bütün bölgelerdeki,

Yer seçimlerinin ve yerleşim kararlarının belirlenmesinde, planlama ilkeleri ve şehirçilik kurallarına uymayan,

Yapıların projelendirme uygulama ve denetim sürecinde yürürlükteki yasa ve yönetmeliklere uymayan bütün kurum, kuruluş ve kişilerin ortaya çıkarılmasına,

Kişisel sorumlulukları saptanan, mühendis, mimar ve şehir plancıları hakkında birliğimizce başlatılan soruşturmaların hızlandırılmasına,

Deprem sonrasında meslek bilgilerini ve ünvanlarını, meslek disiplini ve ahlakına aykırı biçimde kullanarak halkla ilişkilerde dürüstlüğü ve güveni zedeleyen teknik elemanlar hakkında soruşturma yapılarak bu araştırma sonuçlarına göre soruşturma açılmasına,

Başlatılan ve başlatılacak olan çalışmaların TMMOB ve Odalarca öncelik ve ivedilikle yapılmasına, sorumlu kurum, kuruluş ve kişiler hakkında yargı dahil her düzeyde girişimlerde bulunulmasına birliğimiz oybirliğiyle karar aldı.

(...)

Marmara coğrafyasında deprem felaketinin yaşandığı bölge bütünlüklü olarak bütün

(TMMOB İkinci Başkanı **Celal Beşiktepe**'nin TBMM Deprem Araştırma Komisyonu'nun 14 Eylül 1999 tarihli toplantısında yapmış olduğu konuşmadan.)

sorunlarımızın kökenine inerek incelenmesini tarihi bir görev olarak önümüze koymaktadır. Çünkü, Türkiye, bundan sonra, Türkiye bütününde, sathı vatan bütününde, çünkü tartışmalarda şunları görüyoruz, deprem bölgesi bir sathı olarak değil bir hat olarak ele alınmakta, yine parçacı çözümler bu hat üzerinde bulunmakta çalışılmaktadır. Oysa, Türkiye, yerleşim alanlarının %95'inin fay hatları üzerinde deprem kuşakları üzerinde kurulduğunu, sanayisinin %98'inin bu risk taşıyan alanlarda kurulduğunu göstermekte. Geçen yıl yaşadığımız Adana-Ceyhan depremi yine geçen yıl yaşadığımız 5 köyde sel felaketleri, Batı Karadeniz'deki sel felaketleri, bize, Türkiye'nin her 1,1 yılda felakete sonuçlanan bir doğa olayıyla yüz yüze olduğumuzu önüne koymakta.

(...)

Bir bütünlüklü araştırma içine girmeliyiz. Bu bütünlüklü araştırma olayı sadece 17 Ağustos sonrası ortaya çıkan sorunları ele almakla yetinmemeli Türkiye'deki bundan sonra ülkenin bütününde bir imar sisteminin ne olması gerektiğini, toprak kullanım politikalarının ne olması gerektiği, planlama süreçlerinin nasıl olması gerektiğini önüne almalı diye öneriyoruz. Daha da ötesi, bu bölgede yine gözlemlediğimiz bir olayı bilgilerinize sunmak istiyorum. Sanki 17 Ağustos depremi olmamış gibi bölgede bir inşaat faaliyetinin kırırdanmak üzere olduğunu gözlemliyoruz. Bu bölgede, bir bütünlüklü strateji saptanincaya kadar, politikalar belirleninceye kadar acil olarak bölgede tek bir çivinin çakılmamasını öneriyoruz. Böyle bir önerimiz var, somut.

İkinci önerimiz, bölgede çözümün parçacı bir anlayışla olmaması gerektiğini, bütünlüklü bir bölgesel ele alışı ihtiyacının altını çiziyoruz. Lütfen, 17 Ağustos öncesi yaşanmış olan parçacı çözüm alanlarından çıkılmasını öneriyoruz; buna dikkat çekiyoruz.

Üçüncü bir temel konu, bu alanın sadece bu salonda bulunan kişi ve kesimlerle tartışılmasından çıkılmalı, Türkiye'nin güncel tartışma ortamına girdirmesini öneriyoruz. **Bir toplumsal tartışma sürecinin, toplumun bütün kesimlerinin sürece girmesini istiyoruz;** çünkü, sadece belirli kesimler tarafından tartışılan, bulundugu varsayılan çözümlerin toplumun bütününe katılmadığı durumlarda toplumun bütünü tarafından paylaşılarak olmadıkları durumlarda hangi tür yasaları çıkarırsanız çıkarın uygulama imkanlarının olmadığını görüyoruz.

Bir önerimiz daha var, bölgede deprem risklerinin devam ettiğini dün yaşamış olduğumuz 5.8 İzmit depremiyle gördük; dolayısıyla, İstanbul'da başta olmak üzere diğer bölgelerde yapı stoklarında vahim bir durumla karşı karşıyayız. Sorun sadece 40-50 bin vatandaşımıza prefabrik sorunun çok çok üstünde olduğunu saptamış olduğumuz bilimsel teknik gözlemlere dayalı, biliyoruz. Çok yüksek oranda, bu rakamların çok üstünde bir barınma ihtiyacının, insanların yaşam ihtiyacının olduğu gerçeğinin kabul edilmesini, görülmesini, gerekirse elimizde bölgede yapmış olduğumuz incelemeleri sunacağımızı aktarıyoruz. Böylesine bütünlüklü bir araştırmaya ihtiyaç olduğunu dikkatinizi çekmek istiyorum. ■

Felaket Değil Katliam!

Murat AKAD (İnşaat Mühendisi)

17 Ağustos'ta yaşanan büyük deprem gerek devlet, gerekse medya tarafından sürekli "yüzyılın felaketi" olarak adlandırıldı. Oysa yaşananlar hiç de felaket kavramı çerçevesinde ale alınabilecek olaylar değil. Olan bitene "yüzyılın katliamı" sıfatını atfetmek çok daha doğru olacaktır. Gerek TMMOB, gerekse TMMOB'ye bağlı odalar yıllardır ülkemizde uygulanan yapılaşma politikalarının yanlışlığını vurguladılar. Özellikle İstanbul ve çevresinde yaşananlar olası büyük bir depremin yol açacağı korkutucu sonuçlara vurgu yaptılar. Sonunda söylenen oldu ve olan yüzbinlerce insanımıza oldu. Depremin ortaya çıkardığı korkunç sonucun nedeni üzerine düşünüldüğünde yanıtı bulmak hiç de zor olmuyor. Öncelikle kentleşme politikalarına değinmek gerekiyor. Onyıllardır bilimsel, ciddi ve kalıcı bir planlamaya dayanan insanca bir kentleşme süreci yaşanmıyor ülkemizde. İmara açılmasında büyük sakıncalar olan alanların imara açılması artık son derece sıradan bir olgu haline gelmiş bulunuyor. Ve tabi ki burada belirleyici olan rant kaygısı oluyor. Bu ranttan pay alanlar da doğallıkla mafya, belediyeler, belediye başkanları ve mecliste bulunan siyasi partilerin üyeleri. Ülkemizde daha önce yaşanan depremlerde olduğu gibi bu depremde de "suçlu" arandığına öne çıkan müteahhitler ve teknik sorumlular oluyor. Öncelikle belirtmek gerekiyor: Tabi ki müteahhitler ve teknik sorumluların büyük suçu var. Zaten paylaşılan ranttan pay alanlar arasında bu kesimler de bulunmaktadır. Çoğu yerde mafyayı oluşturanlarla müteahhitler arasında bir ayrıma gitmek olanaksızlaşıyor. Projeyi deprem yönetmeliğine uygun yapmayan teknik eleman sorumluluk basamaklarının ilk sırasına yerleşiyor. Aslında binaların önemli bir bölümünün projersiz yapıldığını

gözardı etmemek gerekiyor. Projeli ya da projersiz, binaları bilfiil inşa eden müteahhitler ikinci basamakta yer alıyorlar. Projesi son derece iyi olup, inşaat sırasında projeye aykırı uygulamalar yapılan, eksik ya da kötü malzemenin kullanıldığı veya beton dökümü sırasında dikkatsiz davranılan çok sayıda bina var. Belediyelerin sorumluluk payına gelecek olursak, öncelikle imara açılması gereken alanlardan bahsetmemiz gerekiyor. Rant kaygısıyla imara açılan bazı alanların, gerekli temel önlemleri alınmadan yapılan inşaatlara tam anlamıyla mezar olduğu bir deprem yaşadık. Unutulmaması gerekir: Gerekli önlemler alınarak her türlü zemine inşaat yapılabilir. Ancak ülkemizde hakim olan sistemde, gerekli önlemlerin alınmasının mümkün olmadığını düşünmek gerekiyor. Belediyelerin hemen hemen hiçbir, yapılan

projelerde deprem yönetmeliğine uygunluk aramıyor. Belediyelerin çoğunda projeleri denetleyecek eleman yetersizliği var. Hepsinden önemlisi çok az sayıdaki istisnalar dışında belediyelerin büyük bölümü proje denetiminin TMMOB'ye bağlı odalar tarafından yapılmasına izin vermiyor. Tabi ki rant paylaşım sürecinin odalar tarafından sekteye uğratılmasını istemiyorlar. Proje aşamasında son derece yanlış ve bu yanlışla kasıtlı olarak yaratılmaktadır. Yerel yönetimler ve hükümetlerin sorumluluğunun üzeri örtülmeye çalışılmaktadır. Müteahhitlerden başlayarak süreçte payı olan herkes, yerel yöneticiler, bakanlar, milletvekilleri, başbakanlar, cumhurbaşkanları bu durumdan birinci derecede sorumludur ve suçludur. İnsanlarını insanca yaşatmak yerine kapitalizmin çarkları ve enkazı altında kalmaya mahkum eden bütün yöneticiler bu nedenle yargı önüne çıkartılmalıdır. ■

Gerek alanların imara açılması gerekse inşaat konularında merkezi hükümetin ranta zemin oluşturan ya da doğrudan rant ortaya çıkaran uygulamalar yaptığını yıllardır biliyoruz. Yalnızca müteahhitlerin ve teknik elemanların suçlu gibi görülmesi son derece yanıltıcıdır ve bu yanlışla kasıtlı olarak yaratılmaktadır. Yerel yönetimler ve hükümetlerin sorumluluğunun üzeri örtülmeye çalışılmaktadır. Müteahhitlerden başlayarak süreçte payı olan herkes, yerel yöneticiler, bakanlar, milletvekilleri, başbakanlar, cumhurbaşkanları bu durumdan birinci derecede sorumludur ve suçludur. İnsanlarını insanca yaşatmak yerine kapitalizmin çarkları ve enkazı altında kalmaya mahkum eden bütün yöneticiler bu nedenle yargı önüne çıkartılmalıdır. ■

TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu Deprem Değerlendirmesi

TMMOB İstanbul İKK Sekreteryası

17 ağustos 1999 Salı günü 03.02'de merkez üssü Kocaeli-Gölcük olan ve ülkemizin sanayileşme ve kentleşme açısından en yoğun olduğu Marmara Bölgesinde çok geniş bir alanı etkileyen depremin yol açtığı büyük can kaybı ve hasar gerek deprem öncesi ve gerekse deprem sırasında ve sonrasında alınacak önlemler ve eylemler açısından, Türkiye'nin bir büyük depreme hiç de hazırlıklı olmadığı bir kez daha bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermiştir.

TMMOB olarak depremin birinci gününden itibaren bölgede başlattığımız çalışmalar sürmekte olup, bilimsel ve teknik olarak yaptığımız ön tespitlere göre

- Adapazarı'nın yüzde '70'i kullanılmayacak hale gelmiş, 25.000 konut yerle bir olmuş 100.000 yurttaşımız evsiz kalmış, 6.000 küçük ve ortaboy sanayici, esnaf işsiz kalmıştır.

- Yalova, Karamürsel, Değirmendere, Gölcük, Kocaeli yerleşim kuşağında 75 bin konut oturulamaz hale gelmiş ve 300 bin yurttaşımız evsiz kalmıştır.

- İstanbul'da enkaz haline gelen ve ağır hasarlı binaların dışındaki yapı stoklarında durum vahimdir.

Ülkemizin önemli bir bölümünün fay hatları üzerinde yer aldığı ve bu nedenle deprem tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu bir gerçektir. Bu bilimsel gerçek karşısında kamu yönetiminin görevi, ülke yapılanmasını, bu gerçeğin dayattığı coğrafyaya uygun olarak düzenlemektir.

Depremden etkilenen bölgede kurulumuz tarafından yapılan incelemeler bilinen bir gerçeği bir kez daha olanca çıplaklığıyla ortaya çıkarmıştır. Yaşanan felaketin boyutlarının bu denli geniş olmasının nedeni kamu yönetiminin yukarıda belirtilen görevini, çeşitli etkilere altında kalarak ya da savsaklayarak yerine getirmemesidir. Büyük ölçekli rantlar peşinde koşularak yapılan yanlış imar uygulamaları ile daha küçük ölçekli rant hevesi ile yapılan kaçak yapılaşma, binlerce yurttaşımızın öldüğü deprem felaketinin boyutunu, doğal bir felaket boyutundan çok daha yukarılara çekmiştir.

Eksik malzeme kullanılması, tekniğine uygun yapılmamış hatalı yapıların sorumluları elbette cezalandırılmalı ama sorumluluğu sadece müteahhitler ve teknik sorumlularda sınırlamak gerçeğe gözlerini bile bile kapamaktan başka bir şey olmayacaktır. Müteahhitler ve teknik sorumlular bu büyük toplumsal yıkımın sorumluluk zincirinde sadece birer halkadır. Asolan burada bir sorumlular zincirinin var olduğu ve bunun da devletin en üst katından sade vatandaşlara kadar uzandığıdır.

Zayıf, yapılaşmaya uygun olmayan zengin tarım topraklarının yer aldığı, birinci derece deprem kuşağında kalan bir bölgenin uyarılar göz ardı edilerek ve üstelik de devlet teşvikleri ile yoğun bir sanayi merkezi haline getirilmesi ve zemin etütleri sonucu ancak 1-2 katlı yapı yapılabileceği belirlenmiş alanların plan tadilatları ile 7-8 katlara çıkarılmasına zayıf zeminlerin iskana açılmasına kadar uzanan bir yanlışlıklar zinciri Körfez depremindeki büyük yıkımı yaratan birinci etkenlerdir.

Bu adımın arkasından gelen hatalı ve denetimsiz bir yapı üretim süreci, bu kıyım sürecinin ikinci adımını oluşturmaktadır. Bu ortak ve yaygın sorumluluk zincirinin yaratıcısı ise ülke bütününde "Çarpık Kentleşme" dediğimiz sonucu doğuran "yağmacı imar düzeni'dir. Depremde en çok hasarla karşılaşan bölgelere dikkat edildiğinde ya Gölcük gibi deniz dolgusu üzerine yapılan ya da Adapazarı ve Yalova gibi birinci sınıf tarım topraklarının imara açılması olduğu görülmektedir.

Deprem çok büyük bir yıkıma neden olurken kimi gerçekleri de tüm çıplaklığıyla ortaya koymuştur.

Nedir bu gerçekler:

- Mahalli olarak örgütlenmiş rant odaklarını gözler önüne sermiştir. Bu odakların tepelere kadar uzanmakta olduğu açığa çıkmıştır.

- Bu bir kaderdir diyerek olaya ve sonuçlarına ciddi bakılmadığı ve bakılmayacağı görülmüştür.

- Demokrasiye ve planlamaya tahammülü olmayan genel ve yerel yönetimler böyle bir süreçte rant paylaşımının odakları haline gelmiştir.

- Depremin hemen ertesinde yardım etmeye gelen diğer ülkelerin yardımlarının kafatasçı bir anlayışla nasıl reddedildiğini ve dolayısıyla değiştikleri iddia edilenlerin aslında hiç değişmediklerini gördük.

- Başta TMMOB olmak üzere meslek odalarının kendi uzmanlık alanlarında dile getirdiği görüş ve düşünceler için "onları önemsemiyorum" diyen bakanlar görülmüştür.

- Deprem nedeniyle bu kadar çok insanın ölmesi ve yaralanması ile büyük maddi kayıpların sorumlularının gelmiş geçmiş bütün iktidarlar olduğu görülmüştür.

Tüm bu gerçekler yanında, bugün;

Deprem sonrası dayatan en büyük sorun depremezelerin yerleşim sorunudur. TMMOB çadırda iskanı kışa kadar olmak üzere ivedi bir çözüm olarak değerlendirmektedir. Prefabrik konutlarda geçici yerleşmeleri, pahalı ve sürekli yerleşime dönüşeceği nedeniyle akılcı bulunmamaktadır. Geçici yerleşimlere en tutarlı çözüm, kış mevsiminde de uygun, insanca koşullarda kapsayabileceği nedendir.

Bölge çapında yapılacak bir çalışma ile en kısa sürede tamamlanabilecek bir yapı stoku oluşturmak ve mevcut kamu kamplarını, dinlenme tesisleri ve bölgedeki 2. konutların devlet tarafından kiralanarak depremezdelere verilmesi sağlanmalıdır.

Depremzedelere tahsis edilecek ve yeniden inşa edilecek konutların, bölge çapında bütüncül bir planlama anlayışıyla ve deprem sonuçlarının öğrettiklerini gözetenek üretilmesi gerekiyor. Yer seçimleri, zemin etmeni, depreme ve diğer doğal olaylara dayanıklı yapı mekan ve çevre düzenleme olayıdır. Yeni yaşam ortamlarında çevreyi ve insanı koruyacak konut kullanma hakkıyla sınırlı yeni kent toprakları politikalarının uygulanmasının tam zamanıdır. Doğa tahribi ve can mayıpları kentsel rantın ölümcül etkisi ancak böyle son bulabilir.

- Meslek odalarını yıllardır yapı tasarım ve üretim sürecinde uzaklaştıran politikalarından vazgeçmelidir.

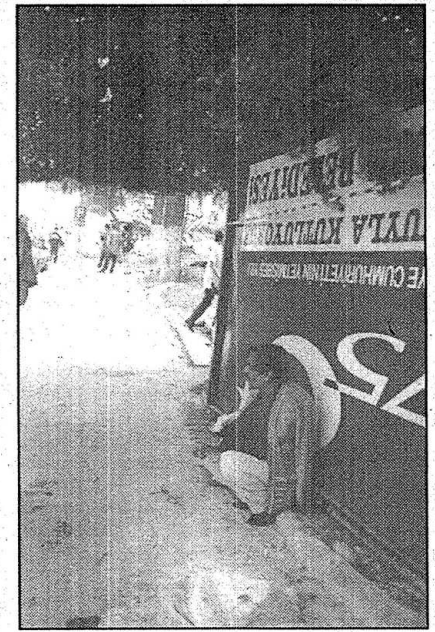
- Meslek odalarına yetki ve sorumluluklarının yasal zemini acilen sağlanarak uzun vadeli ve sağlıklı çözümlerin yolu açılmalıdır.

- Sorumluların yargılanabilmesi için suç duyurusuna gerekçe oluşturacak bilgi, belge, materyal hazırlamalıyız.

- Deprem enkazı kaldırılırken insanların korku ve çaresizliğini rant kapısına dönüştürmeye çalışan her türlü mantığa dur demeliyiz. Üniversite ve meslek odalarından çıkabilecek olumsuz örnekleri ağıktan teşhir etmeli ve gereken yaptırımları uygulamalıyız.

- Mevcut imar planları ve revizyonlarının uygulanması askıya alınmalıdır. Yapılacak bölgesel ve yerel jeolojik çalışmalardan sağlanacak verilere dayanarak tüm planlama ve revizyonlar yeni baştan düzenlenmelidir.

Sonuç olarak Türkiye 7. Planda da yer alan "Toprak ve Su" çerçeve yasasını derhal çıkarmalıdır. Bu yasa çerçevesinde toprak haritaları hızla çıkarılarak nerelerin konut alanı, turizm alanı, sanayi alanı ve tarım alanı olduğu, nerelerde yapılaşmanın olamayacağı kesin olarak ortaya konulmalıdır. ■

Depremden Son Görüntüler Az Sonra...

Berna ÖZCAN (Mimar)

17 ağustos gecesinden beri medya denilen 'haber alma aracından' yaşanan felaketin boyutlarını anlamaya çalışıyoruz. Depremle birlikte ortaya dökülen malzeme bolluğu ya da "yıkıntısı" medyanın ağızını öyle sulandırdı ki toplumsal bir olayı toplumsallığının dışındaki bütün boyutları ile yaşadık. Felaket tellallığı, yüksek dramatisasyon ve duygu sömürüsü yeteneği medyanın deprem sonrası yayınlarının en başta gelen özellikleridir.

Bilgi almak için günlerce televizyonların başında çivilenip kalan insanlara neler izlettirildi ki. Bulunan "yüz-yılın felaketi/depremi", "yıkıldı", "mahvolduk" gibi harika sloganlar eşliğinde sürekli yükselen bir skor gibi verilen ölü ve yaralı sayıları, görüntülere ulvi bir hava katan fon müzikleri, tekrar tekrar gösterilen aynı görüntüler, yavaşlatılmış çekimler...

Yıkıntılardan her nasılsa kurtulan insanlara sorulan zeka yüklü sorular da duyarsızlığın aşırı duyarlılık makayı altındaki görüntüsüydü. "Ne hissediyorsunuz?" soruları ve karşılığında anlamsız boş bakışlar... Aslında o bakışlar soruların anlamsızlığını medya tellallarının yüzlerine vuruyordu. Kime nerede hangi sorular sorulmalıydı? Afetzedelerin soruları ise tamamen psikolojik boyutları ile değerlendiriliyordu. Devletin nerede olduğunu değil, zaten devlet "medyası ile" orada olduğu için olayların bundan farklı verilmeyeceğini bilmek mi gerekiyordu.

Zaten hayatlarının bütün ayrıntıları eksiksiz verilen medya "sanatçıları" da kişisel dramların light türünü oluşturuyorlar ve olayın magazin boyutuna katkıda bulunuyorlardı. Gazetelerdeki tavrı da bundan çok farklı değildi. Üçüncü sayfalarla verilen drama batmış hikayeler ve son dönemki o harika buluşları, fotoğraflara eklenen konuşma balonları ile fotoromanlaştırılan insan kıyımı.

Aslında medya kahramanları yarattığı gibi olayların suçluları da bir bir ortaya dökülmedi değil. Lanetlenen müteahhitler, mimarlar... Peki ya Demirel, ya Ecevit, ya MHP, peki ya bu sistem...

Afetin bireysel dramlara dönüştürülmesi ile bu dramların suçlularını ortaya çıkarılması ve bir öyküler toplamı olarak tüketilmesi bir şekilde rafa kaldırılması henüz gerçekleşemedi. Artçı sarsıntılar, rafa kaldırılma sürecini şu an için ertelemektedir.

Medya bildiğimiz medyaydı, çok farklı şeyler beklememeliydik. Beklememeliydik çünkü, kişisel dramların her biri kendi içinde gerçek acıları barındırıyordu ama, bütünden kopuk olmamakla beraber öne çıkarılması ile insanların sorgulama ve hesap sorma nedenlerinin üzerini örtmeye hizmet ediyordu. Beklememeliydik çünkü, bu medya bu düzenin ta kendisidir. ■

Deprem, Mühendisler ve Görevlerimiz...

MMO Özelleştirmeyi İzleme Komisyonu

Yaşananlar, depremin ilk günlerinin kan donduran acı gerçekliğinden sıyrılarak bir alışmışlık bulutunun ardına gizlenmeye başladı bile. Deprem anını ve depremin yarattığı o tanımlı zor acı ve korkuyu yeniden canlandıran spekülasyon dalgası ise, uzun vadede insanların alışmışlığını pekiştirici bir ruh halinden fazlasını yaratacağına pek benzemiyor. Şu anda deprem bölgesinde, çekilen yardım dalgası sonrası yalnızlığa ve zorlu koşullarda gününbirlik yaşama alışmaya başlayan, burada ise yardımını yapmanın gönül rahatlığı ile ezberlediği normal yaşamına geri dönmeye uğraşan insanlarla yüz yüzeyiz.

Bizler için, 17 Ağustos tarihi ve sonrasında günümüze kadar geçen zaman, yaşamın normal zaman dilimleri içinde sunulandan çok daha fazla derslerle dolu. Bu süreçte, yaşadığımız toplumsal düzenden tutun da üyesi bulunduğumuz meslek örgütlenmelerine kadar bir çok yapının, nelerin olmasına yol açtıklarını ve ya açmadıklarını gözlemledik. Bu gözlemlerimiz içerisinde toplumsal yaşama ve olanlara ilişkin görüşlerimizi de yeniden sınamış ve gözden geçirmiş olduk.

Şu anda hepimizin aklında, tüm duygularımıza buluşuk olarak, şekilsiz ve dağınık düşünceler uçuşuyor. Bu uçuşmanın süresi ve dağınıklık hali uzadıkça tüm o düşünceler yavaş yavaş gerçekten aklımızdan uçmaya başlayacak. Belki de başladı. Kendini toparlayan gündelik yaşam da, salgılandığı spekülasyon ve sapıtıcı konu ve gündemlerle, belleğimizde oluşan düşüncelerin yok olmasına ya da boğulmasına katkı sunuyor. En önemlisi de kabul edilmiş ve alışma denilen o karanlık, örümcek ağına benzer ruh hali hepimizin üzerine çörekleniyor.

Bu kadar kısa sürede ve hala yer altı doğal ve yer üstü toplumsal hareketlilikler cereyan ederken alışmak ya da kabullenmek diye bir şey söz konusu olamaz demeyin. Oluyor. Aksi gibi hala süren yer altı ve yer üstü hareketlilikler doğal ve anlık oldukları ölçüde bu alışma ve kabullenme sürecini hızlandırıyor. Bunların önüne geçilmesi için ise yaşama hem de toplumsal yaşama sahip çıkılması ve bunun araçlarının çıkarılan derslerle beslenerek yeniden tanımlanması gerekiyor.

Mühendis ve mimarlar bildikleri ve gördükleri doğruların toplum çıkarına tanımlanması ve kullanılması ile de sorumlular.

Şimdi, depremden yaşama sahip çıkmaya oradan, bunun araçlarına ve oradan da araçların yeniden tanımlanmasına nasıl geliniyor diyebilirsiniz. Tüm doğa olayları ve doğanın kendi içindeki devinimi belirli bazı kuralların ve süreçlerin sonucu olarak meydana çıkıyor. Burada, insanı merkeze koyan bir yaklaşımla, doğal süreçleri bizim için yarar ve zararlarına göre, maksatlı olaylar gibi yorumlamak yalnızca insanın hala doğa karşısındaki zayıflıklarını örtmeye yarar sağlıyor. "Doğal olayların şiddeti karşısında insanın aciz kalmasının kaçınılmaz bir kader," olduğu afyonunu beyinlere şırıngalıyor. Bu yüzden dep-

rem gibi doğal bir olay karşısında insanlığın takinacağı tavır, ilkin bu doğal süreç hakkındaki bilgisini artırmak, sonrasında bu doğal olay karşısında insanı daha korunaklı kılmak için yollarını araştırmak ve en sonu da bu araştırma sonuçlarını uygulamaya koymak olmalı. Artık çoğumuzun malumudur ki insanın bilgi ve teknik düzeyinin ulaştığı noktaya depreme karşı korunaklı bir yaşam sağlama yolunda epeyi mesafe kat etmiş durumda. İşte bu noktada insan merkezli olmayan bir doğal ortamda, insan merkezli bir toplumsal yaşamı gerçeklik kılabilmek için yaşama sahip çıkmamız gerekiyor. Yani depreme karşı korunaklı binalardan ve şehirleşmeden bahsedil-

diğinde, karlılık hesapları yapan ve bunun da makul kabul edilmesini sağlayan sermaye merkezli toplumsal yaşam anlayışına karşı çıkılması gerekiyor. Toplumsal bir süreçle ilişkin olan bu karşı çıkışın kendisi, belirli bazı araçları dayatıyor. Aynı zamanda da bu araçların nasıllığına dair bazı kalın gerçeklikleri insana gösteriyor.

Deprem sonrası süreçte ve bu süreç içerisinde edinilen derslere de bu karşı çıkış ve onun araçlarının gözden geçirilmesi doğrultusunda yaklaşmak gerekiyor. Burada bizlerin insani kaygıları toplumsal yaşama yönelik kaygılarıyla ve onlar da yeni bir toplumsal yaşamın -insani merkeze alan- gerçeklik kılabilmesine yönelik kaygılarıyla örtüşüyor. Bu kaygılarla hareket etmek, mağdur- yardım sever (muhtaç-hayır sever) etkileşimlerinde olduğundan daha insana yakışır, daha insancıl bir içerik taşıyor. Medya başta olmak üzere, düzenin gündelik yaşam kanallarında pompalandığı acıma duygusu veya dini anlayışla sunulan sevap için yardım psikolojisi hem yardımı alan hem de veren insanları karşılıklı olarak eşitsiz konumlarda tanımlıyor ve tarafların her ikisini de yaralıyor. Söz konusu olan toplumsal bir mağduriyettir.

Mühendisler Bu İşin Neresinde?

17 Ağustos 1999 milatlı yaşananları sadece mühendis ve mimarların çerçevesinden incelemek ne kadar gerçekçi ve doğru olur? Bu tartışmalı bir konu ama aynı zamanda da gerekli. Gerekli, çünkü bizler mühendisler olarak yaşanan katliamda sermayedarların kar güdülerini doğrultusunda üretilen bulunan mühendis ve mimarların ciddi sorumlulukları olduğunu biliyoruz.

Gerekli, çünkü yönetimlerinde ilericilerin yer aldığı meslek örgütlerimiz bu süreçte yalnız teknik anlamda değil, görüşlerine paralel olarak, insan merkezli bir bakış açısı ile ciddi eleştiriler getirebilir ve alternatif ciddi projeler üretilip bunları örgütleyebilirler.

Gerekli, çünkü mühendislerin sahip oldukları bilgi ve birikim ile bu süreçte, hem kurtarma çalışmalarında ve hem de sonrasında yardım çalışmalarında önemli faydalarının olabileceğini görüyoruz.

Ve gerekli, çünkü bir mühendis-mimar olarak sahip olduğumuz bilgi ve birikim için tüm halka ve orada sıkışık kalmış insanlara karşı çok büyük sorumluluklarımız var.

Deprem, açıkça ortaya çıkardı ki bu topraklarda toplumsal yaşamın organizasyonu ve ikamesi, toplumun bütününe merkeze alan bir yaklaşım ve kaygının sonucu değil, bu toplum içerisinde belirli bir kesimin ve daha da önemlisi bu kesimin maddi çıkarını ve karını merkeze alan bir yaklaşımın sonucu olarak gerçekleşiyor. Bu, bireyin kişisel tercih ve düşüncelerinin belirlenmesinden tutun da, ulaşımın nasıllığına, şehirleşmeye ve hatta sağlığın bulunduğu olanakların sınırlarını çizilmesine kadar varidırılabilcek bir kar merkezli.

İşte biz mühendisler ve mimarlar bu bahsedilen top-

lumsal yaşamın organize edilmesi ve ikamesi sürecinde bilfiil yönetsel, planlayıcı ve düzenleyici kararlar alıp, bunları da yeni çağ ve toplumun bilgi insanının önemli ve değerli hünerleri olarak pazarladık. Pazarladığımızı iddia ettiğimiz noktada ise konu mankenliği yaptık.

"Bilgi çağına" yalızlı sıfatları ile süslü meziyetlerini omuzlarımızı apolet niyetine asan biz mühendis ve mimarlar, emek gücünü satarak geçinmek zorunda olmayı, yükselen değerlere hizmet etmekle bir saydık. O kadar ki mühendis ve mimarlara, günün gerektirdiği mesleki meziyet ve formasyonlar olarak sunulmaları bile koşulsuz kabul etmekten öte bir tavır geliştiremedik.

Sonuç ortadadır: Çok fazla söylenecek söz yok. İşyerlerinde imalat sorumluluğunu almış mühendisler, iş güvenliği ve işçi sağlığı başlıklarını karlılık ve verimliliğin bir etkiyi olması ölçüsünde ve en iyi ihtimalle ise buna pahasına olursa olsun, hizmet ettiği firma, kişi ve kurumun o işten en iyi nasıl kazançlı çıkması gerektiğini düşünen, böyle düşünmesi istenen ve en iyi ihtimalle ise buna boyun eğen bir mühendis ve mimar kimliğinin üzerine söylenecek çok fazla söz gerçekten yok.

Belki hala, verimlilik ve karlılık kavramlarının ya da bunları gözeterek iş yapmanın depremlerle ne alakası olduğu ve bunun neresinin yanlış olduğuna dair soru işaretlerine sahip olan insanlar vardır. Şu kadarını söyleyebiliriz ki, sanayileşme ve şehirleşme depremin bölgesinin seçilmesinde enerji kaynaklarına, pazarlara, yerleşim bölgelerine uzaklık-sanayi bölgelerine uygun şehirleşme-doğal ve çevresel riskleri birer veri olarak alıp bunların optimumunu alan ve buna göre o bölgelerde sanayileşme ve şehirleşmede bir sakınca gör-

Toplumsal yaşama yönelik kaygılar ve bu kaygılar doğrultusunda geliştirilen duruşlar, bireysel değil örgütlü olduğu ölçüde işlevsel ve anlamlı oluyor.

meyen teknik yaklaşımları üreten ve bu yaklaşımlarla hareket eden mühendis ve mimarların kaygısı da sadece verimlilik ve karlılıktır. Depreme karşı dayanıklılığı sağlayan teknik ve malzeme anlamında olanaklar varken karlılık-verimlilik-dayanım ölçüsünün optimum noktasını bulmaya çalışan mantık ve bu mantığı kullanan mühendis ve mimarların kaygısı da sadece verimlilik ve karlılıktır. Bu gözü kara karlılık ve verimlilik sevdasının sonuçları da gerçekten ortadadır: Katliama dönüşen bir deprem!

Unutulmaması gereken bazı insani değerler var. Nasıl ki bir doktorun sağlık açısından müdahale gerektiren her insan ile ilgilenmesi insani ve mesleki sorumluluğuydu, bizim de mesleğimizi yaparken, toplum yararına ve toplum çıkarını gözeterek hareket etmemiz sorumluluğumuzdu. Hiçbir mühendis çalıştığı fabrikanın zehirli atıklarının doğal çevreye atılmasına göz yummayı, maddi imkanlar, karlılık ve benzeri gerekçelerle açıklayamaz. Çünkü bu yapıların sonucu toplumsaldır. Ve o imalat mühendisi de topluma karşı sorumludur. Burada mühendisin emir kulu olması, işsizlik tehlikesi ile yüz yüze olması veya tüm bu söylenenlerin ütöpik olarak algılanması çok fazla bir şey ifade etmiyor. Aynı tepkileri geçmişte mimar ve mühendislerin şehirleşme ve imar alanında yaptıkları işler için de geliştiren insanlar ve aynı mantık, herhalde deprem sonrası bu kadar rahat tepki gösteremiyordur. Kaldı ki sorun sadece yapılmaması gerekenlerle ilgili değil. Mühendis ve mimarlar bildikleri ve gördükleri doğruların toplum çıkarına tanımlanması ve kullanılması ile de sorumlular.

Mühendis ve mimarların durması gerektiği yer ile ilgili yazdıklarımızın toplamı, erdemlilik sıfatı ile tanımlanabilir.

Araçların Yeniden Tanımlanması

Erdemli insan, erdemli mühendis ve mimar olmak, sermayenin çıkarlarına göre işleyen bir toplumsal yaşam düzeneği içinde Donkişot'luk yapmak anlamına geliyor. Erdemlilik kaygısının taşınması, bunun örgütlenmesi, bu kaygı ile hareket edilecek araçların tanımlanması anlamına geliyor. Toplumsal yaşama yönelik kaygılar ve bu kaygılar doğrultusunda geliştirilen duruşlar, bireysel değil örgütlü olduğu ölçüde işlevsel ve anlamlı oluyor.

Meslek odalarının bir araç olarak yeniden tanımlanması da işte tam bu noktada gereklilik halini alıyor. Yanlış anlaşılmasın için vurgulanması gerekiyor. Şu ana kadar bahsedilenlerin soyut bir meslek etiği ile hiçbir alakası yoktur. Erdemlilik tanımı, toplumsal yaşama yönelik geliştirilen eşitlikçi, özgürlükçü ve insanı merkeze alan görüşler ve bu doğrultuda verilen mücadele ile beraber ele alındığında anlamlıdır. Bu yüzden meslek odaları açısından, konunun ele alınışı da salt meslek etik kurullarının oluşturulması ile açıklanabilecek bir şey değil.

Sözümüz elbette ki genel olarak meslek odalarının nasıl araçlar olması üzerine olmayacak. Önemli olan bizim nasıl bir meslek odası aracına ihtiyacımız olduğu ve şu ana kadar bu araçları nasıl kullandığımız. Deprem mühendislerin toplumsal sorumluluklarına ilişkin ciddi hatırlatma ve derslerle dolu olduğu kadar onların araçlarına ilişkin de önemli dersler sunuyor.

İnsanı merkeze alan bir toplumsal yaşamın oluşturulması ve doğal felaketlerin katliama dönüşmesinin önlenmesi için mühendis ve mimarların kendi sorumluluklarına uygun olarak araçlarını yeniden tanımlaması gerekiyor. Yaşanan olaya salt teknik problemler düzeyinde yaklaşmanın yerine sosyal, siyasal ve teknik boyutları içeren toplumsal bir sorumluluğun gereği olarak olayı ele almak gerekiyor.

Tüm bunlar doğrultusunda geliştirilecek söylem, projelerin veya pratiklerin yaşanılan toplumsal düzenden ayrı ve onun boşluklarında bağımsız adacıklar (yaşam alanları) yaratmak anlamına gelmiyor. Aksine içinde bulunulan toplumsal yaşam ve düzeni zorlayıcı

Erdemlilik tanımı, toplumsal yaşama yönelik geliştirilen eşitlikçi, özgürlükçü ve insanı merkeze alan görüşler ve bu doğrultuda verilen mücadele ile beraber ele alındığında anlamlıdır.

yönde geliştirilmiş her tür iş ve proje geleceğe ilişkin toplum ve yaşam kurgularımızın birer örneği olacağı için ve toplumsal bellekte iz bırakmanın önemli ve zorunlu bir siyasi ve yaşamsal faaliyet olması gerektiği için bu söylem, proje ve pratik işler örgütlenmelidir. Meslek odalarının bu yönlü bir çabada tufacağı yer sermaye düzeninin uygulamalarının eleştirisinin ötesinde geleceğin toplumunun kurgusunun hem teknik hem de sosyal projeler düzeyinde geliştirilmesi, savunusu ve örgütlenmesidir. ✎

Günebakanlardan Işığınızı Esirgemeyin

Ö. Barış (Endüstri Mühendisi)

Fay hattı, yeraltındaki kırıkları ifade etmekte kullandığımız bir tamlama. S dalgaları, j dalgaları, artçı deprem gibi, 17 Ağustos'tan sonra konuşma dilimize giren pek çok terimden biri sadece...

Bu terimler hayatımıza pek çok bilimsani aracılığıyla girdi. Işıvara gibi "medyatik bilimadamlarını" bir yana bırakırsak jeofizik, jeoloji, inşaat mühendisliği, mimarlık, şehir bölge planlama gibi disiplinlerden bilim insanları bu tektonik hareketle günyüzü gördüler. Kurnazlık, köşedönmeçilik, ilkelilik, zorbalık, yobazlıkla açılanan düzenin karanlığı ise yerin dibine gömülme bekliyor.

Deprem sonrası sermaye sahipleri de mülklerinin güvencesi için bu uzak diyarların "dinozorlarını" anımsadılar. Bilimsani deyince akıllarına daha çok para kazanmak için danışıkları gözde liberal ekonomistler, becerikli hukuk danışmanları, bir sözünde bin keramet olan insan kaynakları, işletme uzmanlarından öte pek bir şey gelmezdi.

Yüksek öğrenimde de beklentileri açtıkları çalışma alanlarına uygun eleman yetiştirilmesi olmuştur. Bunun için belli üniversitelere gözlerini dikerler. Öteden beri pazarın koşullarına göre üniversitelerde hangi bölümlere kimlerin gireceğini dolaylı olarak etkiliyorlardı iş bulma koşullarına göre belirlenen puanlarla amansız bir yarışla işletmelerinde işlerini yürütücek yöneticilerini, mühendislerini seçiyorlardı. Sonra bu dolaylımdan kısmen vazgeçtiler. Doğrudan ihtiyaçlarını "öz kaynaklarla" karşılama yoluna gittiler. Kendi çocuklarını kendi ihtiyaçlarına göre eğitime yolunu seçtiler. Özel üniversitelerle, yüksek öğrenim de kamu hizmeti olmaktan çıkarak bir metaya dönüştü. Eğitimi "devlet tekelinden" kurtaran bu zat-ı muhteremler kurdukları üniversitelerde biyomühendislik, mekatronik, mikroelettronik, telekomünikasyon gibi teknoloji yoğun mühendisliklere yer verecek kadar vizyon sahibiydiler. Yaşadığı toprağa, insana ise alabildiğine yabancı!

Yatırım yaparken işgücünün ucuz olması, hammadde kaynağına ve pazara yakınlık gibi kriterleri temel alarak fizibilite raporları hazırlarlardı. Kendileri düşünmezse danışmanları, yöneticileri onların yerine düşünür. Düşünürler de değişkenlerin arasında insan faktörü hep cılız kalır sermaye karşısında. Metrekaresi 10\$'a statik testlerini yaptırmalarının nedeninin de mülkiyetlerini koruma arzusunun pek öteye geçtiğini düşünmüyorum.

İncelediğim 18 özel üniversiteden 16'sında işletme bölümü varken birinde bile şehir bölge planlama, jeofizik, jeoloji bölümüne rastlamadım. Sabancı Üniversitesi'nin üretim sistemleri mühendisliği bölümünün tanıtımını egemen kılmaya çalıştıkları ideolojinin bir simgesi olarak olduğu gibi aktarıyorum:

"Esnek otomasyon, entegrasyon, talebe göre üretim ve boyut küçültme gibi önde gelen eğilimlerin ağır bastığı küresel endüstri koşullarında üretim sistemleri mühendisliği için sanayi ve da-

nişmanlık şirketlerinde doyurucu ve iddialı iş olanakları açık olacaktır. Alacakları eğitimdeki perspektif genişliği onlara bankalar, sigorta ve yazılım şirketleri gibi hizmet sektörü şirketlerinde iş olanakları yaratacaktır. Zamanımıza uygun diğer bir seçenek de kendi ileri teknoloji şirketini kuran bir girişimci olmaktır."

Eğitim hizmeti kamusal alandan çıktıkça öğrenim de sınıf atlamayı hevesleyenlerin geçmesi gereken bir köprüye dönüşüyor. Lider olmaya, zengin olmaya koşullanan bireyler içiştir edilmiş beyinleri ile eksik kalmış yaşamlarını sürüyorlar.

Bilimsel düşüncenin soyutlamaya, tasarıma dayalı bir yönü olmakla beraber toplumsal bağlar ve ülke

gerçekliği bilimsel üretimi besleyen bir damardır. Sermaye sahibi için teknoloji rekabet avantajı sağlayan bir fırsattır. Teknolojiye sahip olmak için döviz tevdiat hesabında bir çıkış yeterlidir. Bunun için beklemeye, düşünmeye, tasarımı yapmaya hiç lüzum yoktur. Kendi teknolojisini yaratma gibi bir kaygısı olmayan sermayedarın uzun araştırmalara, belirsizliğe hiç tahammülü olamaz.

Uzun soluklu bilimsel çalışmalar ancak toplumsal üretimden kaynak aktarılması ile gerçekleştirilebilir. Çalışma alanları da toplumsal öncelikler ve ülke koşulları gözetilerek teşvik edilir. Devlet bilimsel üretimin meyvelerinden herkesin yararlanmasını sağlar.

Bilimsel üretimin çıktısı sağlam konutlar, kolay ulaşım, haberleşme, sağlıklı insanlar, yaratıcı bireyler olabilir. Ancak ve ancak kamusal alanla olan damardan beslenirse bilim çalışma alanlarıyla insanlığa hizmet edebilir. Bugün bu damardan beslenerek bilimsel üretim yapan pek çok bilim insanımız var. Bilimsel üretimin meyvelerinin kamusal alana aktarılması için kamusal yararı gözetilerek üretimin planlandığı bir devlet anlayışı olması gerekir.

Biz bir sabah uyanığımızda yaşadığımız toprakların %94'ünün deprem bölgesinde olduğunu öğreniyoruz. Okullarımızda nehirlerin uzunluğunu, dağların yüksekliğini ezberlediğimiz günleri acı bir gülümseme ile anımsıyoruz. Mesleki bilgi kırıntıları ile doldurulan parlak beyinlerimiz yaşadığımız olaylar karşısında bizi yarıyolda bırakabiliyor. Herkesin eşit, parasız, bilimsel eğitim fırsatının olduğu; doğayla, yaşamla bağlarımızı kuracağımız bir eğitim gerekliliğini daha yakıcı bir şekilde hissediyoruz.

İçinde bulunduğumuz süreçte yapabileceğimiz pek çok şey var. Bilgiden, bilimsel üretimden yola çıkarak depremde zarar gören insanlara somut çözümler üremeye çalışabiliriz. Bir yandan mevcut durumu iyileştirmek için çözüm arayışına girerken diğer yandan buna paralel olarak gelecek için tasarımlar üretebiliriz. Önerilerimizi uygulamak için örgütlü sesimizi yükseltelim. Daha çok aydınlığa ihtiyacımız var. Bilimsanlarının işiğine uzak birer yıldız olarak bakmaya değil birarada kenetlenmiş göz kamaştırıcı aydınlığına ihtiyacımız var. İnsanları yaşatmak için, insanca yaşamak için yüzümüzü aydınlığa dönüyoruz. ✎

Daha çok aydınlığa ihtiyacımız var.

17 Ağustos 1999 Depremi ve Ulusal Gemi İnşa Sanayimiz

TMMOB
Gemi Mühendisleri Odası

Önsöz

17 Ağustos depreminin Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (Dz.K.K.) Gölcük Askeri Tersanemizde önemli hasara yol açması Dz.K.K.'nın yeni gemi inşaatı ihtiyaçlarında yeni imkan arayışlarına yol açmış ve bu ihtiyacın giderilmesi, Millî Güvenlik Kurulu'nun en büyük kamu tersanemiz olan Türkiye Gemi Sanayii A.Ş. (TGS) PENDİK tersanemizin Dz.K.K.'ya devri şeklinde tavsiye kararı ile şekillenmektedir. Halîç içinde yerleşik bulunan Dz.K.K. TAŞKIZAK Tersanesi ile TGS'nin CAMIALTI ve HALIÇ Tersaneleri bir yıla aşkın süredir açılmayan Galata köprüsü problemini yaşamakta, ayrıca ülkemiz tersanelerinin bugünkü yapılaşması ağırlıklı olarak birinci dereceden deprem bölgesinde bulunmaktadır. Bu raporda, deprem sonrası gelişmeler ve Galata köprüsü probleminin devam ettiği süreçte Ulusal Gemi İnşa Sanayimizin geleceği ve Dz.K.K.'nın ihtiyaçlarının değerlendirilmesi çabalarına katkı sağlayacak bilgilerin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Sektörümüzü olumsuz etkileyebilecek nihai kararlar öncesinde, ihtiyaç ve imkanların sektörümüzde ilgili tüm tarafların katılımı ile yapılacak toplantılar sonucu değerlendirilmesini arzu etmekteyiz.

Giriş

17 Ağustos 1999 tarihinde Kuzey Anadolu Fayı (KAF) üzerinde oluşan ve merkez üssü Gölcük-İZMİT olarak açıklanan 7.4 şiddetindeki deprem, başta İZMİT ve ADAPAZARI olmak üzere İSTANBUL iliminde (yumuşak zemine sahip Tuzla ve Avcılar ilçeleri başta olmak üzere) önemli bina ve sanayi tesisi hasarı yanında, can ve mal kaybına sebebiyet vermiştir. Karayollarındaki hasarlar sonucunda deprem bölgesine erişim önemli ölçüde aksamış (bölgeye tam intikal 48 saati aşmış), bu aşamada bölgeye yardım ve kurtarma malzemesi ulaşımı ancak deniz yolu ile mümkün olabilmektedir. Başlangıçta bölge ile iletişimi de bir süre deniz araçlarının telsiz ve radyo-telefonları ile mümkün olabilmektedir. Deprem sonrası uluslararası yardım çerçevesinde bölgeye yüzlerce hastane ve su arıtma gemileri gönderilmiş, gemilerle iş makineleri sevkıyatı yanında yaralı nakliyatları yapılmış, ayrıca Türkiye Denizcilik İşletmeleri (T.D.I.) yolcu gemileri uzun süre depremzedelerin barınma ihtiyacını karşılamıştır. Elektrik ve telefon hizmetlerinin kesintiye uğraması da, bu doğal afetin çözüm arayan önemli sorunlarından biri olarak hatırlanmalıdır.

1948'de keşfedilen ve günümüzde de aktif halde olduğu bilinen KAF üzerinde İSTANBUL'u daha yakın ve güçlü şekilde etkilemesi beklenen yeni bir depremin, Ulusal Gemi İnşa Sanayimizin üzerine olası etkileri ve alınabilecek önlemler bilimsel verilerle detaylı olarak değerlendirilmelidir.

Aktif KAF'ın İzmit Körfezi çıkışında Marmara denizi içinde ikiye bölünerek devam ettiği ve Kuzey bölümünün bir yay şeklinde ve İstanbul Adaları'nı yaklaşık 8 kilometre güneyinden geçtiği konunun uzmanlarınca belirtilmektedir. Bu yaklaşıma göre KAF TUZLA tersaneler bölgemiz ve Türkiye Gemi Sanayii A.Ş. (TGS) PENDİK tersanemize yaklaşık 12 km, Halîç'e 20 km mesafededir.

Deprem Sonrası Genel Hasar Durumu

Deprem sonrası hasarlar çoğunlukla konut olarak kullanılmakta olan binalardaki ağır hasarlar yanında sanayi tesislerinde, karayolları, köprüler ve diğer altyapı yatırımlarında görülmektedir. Binalardaki hasarın, yapı kalitesi ve malzeme eksiklikleri yanında önemli olarak gevşek zeminde kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Yapıların çoğunluğu, özellikle Adapazarı örneğinde olduğu gibi, suya doygun zeminde zemin sıvılaşması sonucu, batarak yıkılmıştır. Sanayi tesislerindeki önemli hasarlar arasında sayılan TCDD'ye ait Adapazarı Vagon Fabrikası tamamına yakın hasar görmüş ve tasarruf tedbirleri kapsamında

sigorta ettirilmediği anlaşılmıştır. TÜPRAŞ İzmit rafinerisi de çıkan yangın sonucu önemli hasar görmüştür.

Sektörümüzü yakından ilgilendiren bir başka ilginç sonuç ise, deprem anı ve sonrasında deniz hareketleri ve kıyı yapısındaki önemli değişimlerdir. Sular altında kalan bölgelere ilaveten bazı yerlerde kuvvetli dalgalar gözlenmiş; dalgalar yapyolmuş alanları yanında, eski alüvyon bölümleri de denize geri çekmiştir. Derince limanı platformunda yarım metrelik, Gölcük Kavaklı kara alanında 10 metrelik çökme tesbit edilmiş; Seymen bölgesinde 4 metre yüksekliğe çıkan dalgalar Değirmendere'de evlerin balkonlarına ulaşmış, bu bölgede büyük su altı heyelanı yaşanmış ve kıyı şeridi yüz metre civarında azalmıştır. Deprem merkez üssü yakınında Körfez genişliğinin dar oluşunun, deprem dalgası (tsunami) oluşumuna imkan yaratmadığı değerlendirilmiştir.

Deprem Sonrası Tersanelerimizde Hasar Durumu

KAF üzerinde ve İstanbul Boğazı'na yaklaşık 80 kilometre uzaklıkta, Gölcük-İzmit merkezli deprem, İzmit Körfezi içinde yer alan 3 tersanemizde de ciddi hasara yol açtı. Başında yer alan haberlerden, en önemli hasarın Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı GÖLCÜK Askeri Tersanemizin gemi inşa tesisinde olduğu; ancak denizaltı üretim tesislerinin ve yüzer havuzların hasarlanmadığı ve çalışmalarına devam edebileceği öğrenilmiştir. İzmit Körfezi kuzey sahili Yarımcı mevkiinde yer alan Marmara Tersanesinde ise kızak üzerinde inşaatı devam eden 5.000 DWT'lik geminin takaryalardan hareketi neticesinde kızak ve gemide, ayrıca vinç raylarında önemli hasarlar oluşmuştur. Körfez güney sahili Seymen mevkiinde yer alan UM Tersanesinde de, iskele çökmesi ve bina hasarları rapor edilmiştir. Özellikle dolgu arazi üzerinde yapılaşmış bulunan İstanbul-Tuzla Tersaneler Bölgesi'ndeki birçok binada çatlaklara rastlanıyor. Ülkemiz gemi inşa sanayinin merkezi durumuna gelmiş bulunan Tuzla Tersanelerimizde, üretimin devamlılığı yanında can ve mal emniyeti açısından, deprem güvenliğinin (denizden gelecek etkileri de içerecek şekilde) titizlikle ve bilimsel verilerle araştırılması, alınacak ilave tedbirler yanında afet plan senaryolarının oluşturulması gerekmektedir. Bilindiği üzere Tuzla Tersaneler Bölgesi, dere ve göl kenarındaki alüvyonlu bölgede, kara ve eski ada arasındaki bölüme ilaveten, eskiden plaj olarak kullanılan bölgenin büyük miktarda denize dolgu yapılarak elde edilmiş alanda yapılaşmış bulunmaktadır. Benzer şekilde kamu kuruluşumuz TGS Pendik Tersanesi ve Ağır Sanayi Tesisleri de, eski kıyı şeridinde dolgu yapılarak elde edilmiş alanda bulunmaktadır.

İstanbul, Halîç içinde yerleşik TGS HALIÇ ve CAMIALTI Tersaneleri ile DZ.K.K. TAŞKIZAK Tersanesi'nde hasar rapor edilmemiştir. Zonguldak'taki MADENCİ, Çanakkale Gelibolu'daki GELİBOLU ve İzmit'de yerleşik TGS ALAYBEY ve DZ.K.K. İZMİR Tersaneleri depremden etkilenmemiştir.

Ulusal Gemi İnşa Sanayimizin Bölgesel Yerleşim Durumu

Ülkemizde tersanelerin sayı ve kapasite açısından büyük çoğunluğu Marmara bölgemizde, İzmit Körfezi sahillerinde ve ağırlıklı olarak İstanbul TUZLA'da yerleşik durumdadır. Tersane kapasiteleri gerçekçi bilimsel verilerle tesbit edilmemiş olmasına rağmen mevcut duruma ait ilgili özet veriler bazı detaylarla aşağıdaki tablolarda verilmektedir:

Türkiye Gemi Sanayii A.Ş. Kamu Tersaneleri

Tersane Adı	Yeri	İnşa edilebileceği en büyük gemi	Dwt/yıl gemi inşa kapasitesi	Ton/yıl çelik işleme kapasitesi
PENDİK	İstanbul-Pendik	170.000 Dwt	143.000	32.000
CAMIALTI	İstanbul-Haliç	18.000 Dwt	22.000	6.000
HALIÇ	İstanbul-Haliç	7.000 Dwt	12.000	4.000
ALAYBEY	İzmit-Alaybey	2.000 Dwt	3.000	2.000
Toplam			180.000 Dwt/yıl	44.000 Ton/yıl

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Tersaneleri

Tersane Adı	Yeri	İnşa edilebileceği en büyük gemi	Dwt/yıl gemi inşa kapasitesi	Ton/yıl çelik işleme kapasitesi
GÖLCÜK	İzmit-Gölcük	25.000 Dwt	30.000	10.000
TAŞKIZAK	İstanbul-Haliç	10.000 Dwt	10.000	3.000
Toplam			40.000 Dwt/yıl	13.000 Ton/yıl

Ozel Sektör Tersaneleri İstanbul - İzmit Çevresi

Tersane Adı	Yeri	İnşa edilebileceği en büyük gemi	Dwt/yıl gemi inşa kapasitesi	Ton/yıl çelik işleme kapasitesi
Muhtelif	İstanbul-İzmit	30.000 Dwt	295.000	83.000
Toplam			295.000 Dwt/yıl	83.000 Ton/yıl

Bu çevrede yerleşik faal özel sektör tersaneleri 32 adet olup altyapı yatırımları ve kesme tezgahı/vinç gibi tesislerini kurmuş olan yaklaşık yarısı yeni gemi inşaatı ve onarımı ile ilgilenmekte, diğerleri kısmi tamir işleri ve tekne çekme yeri olarak hizmet vermektedirler. Bu bölgede inşa edilebilecek en büyük gemi 30.000 DWT olup toplam 295.000 DWT/yıl gemi inşa kapasitesi ve 83.000 Ton/yıl çelik işleme kapasitesi bulunmaktadır.

İstanbul - İzmit Dışı Özel Sektör Tersaneleri

Tersane Adı	Yeri	İnşa edilebileceği en büyük gemi	Dwt/yıl gemi inşa kapasitesi	Ton/yıl çelik işleme kapasitesi
MADENCİ	Karadeniz-Ereğlisi	13.000 Dwt	13.000	4.000
GELİBOLU	Çanakkale-Gelibolu	10.000 Dwt	10.000	4.000
Toplam			23.000 Dwt/yıl	4.000 Ton/yıl

Esasen ayrı ilçelerde bulunmasına rağmen Pendik Tersanesi ile Tuzla Tersaneler Bölgesi birbirine bitişik 2 koyda ve çok yakın olarak bulunmaktadır. Bu durumda tersane sayısı ve kapasite açısından bölgesel durum aşağıdaki gibidir.

Tersanelerimizden sadece Ereğli'deki Madenci Tersanesi 2. dereceden, diğer tüm tersanelerimiz 1. dereceden deprem bölgesinde ya da çok yakınında yerleşik bulunmaktadır.

Bölge	İl	Tersane sayısı	%	Dwt/yıl gemi inşa kapasitesi	%	Ton/yıl çelik işleme kapasitesi	%
Marmara	İstanbul (Tuzla-Pendik)	33	80	362.000	74	86.000	68
Marmara	İstanbul (Haliç-Kar.)	3	7	44.000	9	13.000	10
Marmara	İzmit Kör.	3	7	58.000	12	20.000	15
Marmara	Çanakkale	1	2	10.000	2	4.000	3
Ege	İzmir	1	2	3.000	1	2.000	1
Karadeniz	Zonguldak	1	2	13.000	2	4.000	3
Toplam		42	100	490.000 Dwt/yıl	100	129.000 Ton/yıl	100

Tablonun KAF'a yakınlık ve deprem riski yönünden incelenmesinde Tuzla, Pendik ve İzmit'te yerleşik tersanelerin sayıca % 87, kapasite olarak % 86 gibi büyük oranda önemli derecede KAF'a yakın, Halîç'te yerleşik tersanelerin ise sayıca % 7, kapasite olarak % 9 oranda ikinci dereceden KAF'a yakın ve etkisi altında oldukları görülmektedir. Bu durumda, şayet gerekli ciddiyet gösterilerek güvenlik artırıcı önlemler alınmazsa, deprem konusunun uzmanlarınca gelecek 3 - 30 yıl içinde beklenen İstanbul'a daha yakın merkezli depremin, ulusal gemi inşa sanayimizin nerede ise tamamını etkileyebileceği ve büyük kapasite kaybına yol açacağı (iylimsir varsayımıyla sektörün uzun süre atıl durumda bırakılabileceği) söylenebilir.

Yerleşimin deprem riski ile ilgili boyutu yanında tersanelerimizin, ülkemizin 8300 kilometrelik sahil şeridinde etkili ve uygun tamir imkanı yaratabilmesi de oldukça önemli görülmektedir. Yeni inşaat yanında tamir tersanelerimizin büyük çoğunluğunun Marmara bölgesinde yerleşik olması EGE, AKDENİZ ve KARADENİZ sahillerimizde zaafiyete sebep olmaktadır. Bu durum askeri gemiler söz konusu olduğunda ayrı bir önem kazanmaktadır.

15 Haziran 1999 tarihinde İstanbul Harp Akademileri'nde yapılan 2. Deniz Gücü Sempozyumu'nda askeri yetkililerce açıkça dile getirildiği üzere, soğuk savaşın sona ermesi neticesinde, ülkemiz için sadece kuzeyde KARADENİZ'den beklenen tehdit yön değiştirmekte ve EGE ve AKDENİZ'i de kapsamaktadır. İzmir'de yerleşik 2 tersane bu anlamda yeterli görülememekte, Doğu Karadeniz ve Akdeniz'de yeni tamir tersanesi ihtiyacı olduğu değerlendirilmektedir.

DZ.K.K. Tersaneleri ve TGS Tersanelerine Ait Bazı Bilgiler

Depremde hasar gören DZ.K.K. GÖLCÜK Tersanesi'nin gemi inşaatı faaliyetlerine, Taşkızak Tersanesi programını da içerecek şekilde TGS Pendik Tersanesi tesislerinde devam etmesi ve Taşkızak Tersanesi alanının "başka bir kamu kuruluşuna devri" gündeme getirilmiş bulunmaktadır. Buna ek olarak TGS ALAYBEY Tersanesi'nin de DZ.K.K.'ya devredilerek DZ.K.K. İZMİR Tersanesi ile birleştirilmesi söz konusudur. Bu iki kuruluşun tesislerinin kısa karşılaştırması aşağıda verilmektedir.

DZ.K.K. GÖLCÜK Tersanesi 1924 yılında 23.000 tonluk YAVUZ kruvazörünün havuzlanma ihtiyacı gözönüne alınarak kurulmuş, 1926 da tamamlanan büyük yüzer havuz, YAVUZ'un hurdaya ayrılmasından sonra bölünerek küçük havuzlar olarak gemi tamirine hizmet etmektedir. Tersanenin iş yükünün % 60 dan fazlası askeri gemilerin tamir ve bakım hizmetleridir. Gemi inşaatı faaliyetleri birkaç ticaret gemisi dışında esas olarak, kızaklı fırkateyn inşaatı ve kapalı fabrika içinde denizaltı inşaatıdır. Fabrikada inşaatı tamamlanan denizaltı raylarda hareket ettirilerek sahildeki yüzer havuza alınmakta ve havuz içinde denize indirilmektedir. Tersane üç senelik çalışmayı takiben 1997'de NATO Kalite Güvence Sistemi Belgesi AQAP 120 sertifikası almıştır. 394.000 metrekare alana sahip tersanede, toplam 36500 ton kaldırma kapasitesinde 3 parça yüzer havuz, biri 30.000 ton diğeri 14.000 tonluk iki yeni inşa kızığı ve toplam yaklaşık 3600 çalışan bulunmaktadır. Kızak üzerinde askeri gemi inşaatı jib kreyinlerle yapılmaktadır. Tersane içinde 3000 ton/yıl kapasitede boya fabrikası, sanayi gazları fabrikası ve denizaltı batarya fabrikası bulunmaktadır.

DZ.K.K. TAŞKIZAK Tersanesi 1941 yılından beri Halic içinde, 48.000 metrekare alanda, hucumbot tarzı küçük boyutlu tekne inşaatı ve tamir faaliyetlerini sürdürmekte olup, yeni inşaat programındaki ilerleme uygun olarak, son yıllarda tersanede önemli yatırımlara gidilmiştir.

Ülkemizin en büyük tersanesi olan, TGS Pendik Tersanesi ve Ağır Sanayi Tesisleri 1.100.000 metrekare alana, 202 metre boyda gemi inşa kızığına, 300 metre boy, 70 metre en ile ülkemizin en büyük kuru havuzuna sahiptir. Kuru havuz ara perdelere bölünerek, aynı anda değişik tonaj ve boyutlarda gemilerin tamir ve bakımları yapılabilmektedir. Tersane üzerine hizmet eden, yine ülkemizin en büyük (450 tonluk ve 300 tonluk) gantry kreyinleri, hem havuzda yeni inşa hem tamire katkı sağlamaktadır. Tersane ticaret gemilerinin yeni inşa ve onarımı için tasarlanmış ve günümüzde Almanya'ya 5.500 DWT'lik RO-RO gemileri ile Deniz Nakliyat'a 75.000 DWT'lik dökme yük gemileri inşaatı ve çok sayıda gemi havuzlaması ile faaliyetine devam etmektedir. Yurtdışı ilişkiler kapsamında alüminyum tekne inşaatı teknolojisi uygulamaya konulmuş ve hızlı deniz otobüsleri imalatları devam etmektedir. İkinci kademe yatırımları tamamlandığında, tersanenin gemi inşa kapasitesi 240.000 DWT/yıl'a çelik işleme kapasitesi de 48.000 ton/yıl'a yükselecektir. 60.000 DWT'lik gemi inşa kızığı ve onarım rıhtımlarına 80'er tonluk jib kreyinler hizmet vermektedir. Tersanenin Tuzla Koyunda çalışan, biri 14.500 diğeri 5.000 tonluk iki de yüzer havuz bulunmaktadır. Tersanede çelik sacları otomatik kumlama boyama ünitesi, ayrıca boya fabrikası bulunmaktadır olup, çalışan sayısı 1100'dür. 1999 yılı içinde uygun finansman teklifleri neticesinde, yerli armatörlerimiz tarafından yurtdışı tersanelere sipariş edilen RO-RO gemileri ve tankierler için, sadece TGS Pendik Tersanesi, bu büyüklükteki gemileri ülkemizde inşa edebilecek teknik kapasite ve imkanlara sahip bulunmaktadır.

TGS Pendik Tersanesi ve Ağır Sanayi Tesisleri içerisinde ayrıca ülkemizin en önemli Dizele Motor Fabrikası

bulunmaktadır. SULZER-İsviçre lisansı ile 35.000 BHP güce kadar dizel motor yapabilen tesis, 150 tonluk tavan vincine ve gelişmiş otomatik portal freze tezgahına sahip olup, üretim kapasitesi 64.000 BHP/yıl ifade edilmektedir.

TGS'nin diğer üretim birimleri olan Halic içindeki CAMIALTI Tersanesi, 72.000 metrekare alana ve 2 adet gemi inşa kızığına, HALIÇ Tersanesi 70.000 metrekare alana, 3 adet kuru havuza ve 2 adet gemi inşa kızığına ve İzmir'deki ALAYBEY Tersanesi, 72.000 metrekare alana, 1 adet yüzer havuza ve 1 adet gemi inşa kızığına sahiptir. TGS Tersaneleri Pendik Tersanesi'nin öncülüğünde 2.000.000 DWT/yıl kapasitesi ile ülkemizin toplam 6.500.000 DWT/yıl olan gemi tamir kapasitesinin önemli bölümünü oluşturmaktadır.

Pendik Tersanemizin büyük kuru havuzunda su altı tamirleri yapılabilen büyük gemilerin değişik özel sektör tersanelerimizde su üstü tamirleri yapılabilmekte bu kapsamda Pendik Tersanesinin imkanları özel sektörde de büyük tamir işlerinde motive edici/destekleyici karakter taşımaktadır. Yukarıdaki tablolardan görülebileceği üzere Pendik Tersanesi'nin imkan, alan ve kapasitesi DZ.K.K. GÖLCÜK ve TAŞKIZAK tersanelerinin toplamının yaklaşık 3 katı büyüklüğe sahiptir.

Bu tesbitler çerçevesinde Pendik Tersanesi'nin DZ.K.K.'na devri ve salt askeri amaçlı kullanıma dönmesi ulusal gemi inşa ve tamir kapasitemizde % 30 kayba yol açabileceği, 30.000 DWT üstü ticaret gemilerinin ülkemizde inşaatı imkanını ortadan kaldıracacağı, gemi dizel motoru üretimini aksatabileceği, çalışma yaşamı ve yan sanayiye yapacağı etkilerle işsizlik ve benzeri ekonomik kayıplara, sosyal etkilere yol açabileceği değerlendirilmektedir.

Ayrıca deprem neticesinde hasar gören GÖLCÜK Tersanemize yeni yer arayışlarına, KAF'ın kuzey koluna sadece 12 km mesafede ve dolgu arazide yerleşik TGS PENDİK Tersanemizin salt deprem riski açısından dahi uygun çözüm olamayacağı öngörülmektedir.

Galata Köprüsü Probleminin Sektörümüze Etkisi

Yeni inşa edilen GALATA köprüsünün teknik arıza sebep gösterilerle Temmuz 1998'den beri açılmaması, Halic içinde yerleşik bulunan DZ.K.K. TAŞKIZAK Tersanesi ile TGS'nin CAMIALTI ve HALIÇ Tersanelerine gemi giriş çıkışını engellemekte bu tesisleri atıl durumda bırakarak büyük kamusal zararlara yol açmaktadır. Köprü'nün açılan kısmının (80 metre genişlikle, gereğinden çok büyük olması sebebi ile) çok ağır oluşu ve ağırlığın mesnet noktalarında yığılmaya yol açması şeklindeki teknik sorunu yanında, esasen Karayolları G.M. ile Yüklenciler firması arasında 20-50 milyon Mark mertebesinde mali ve hukuki ihtilaflar olduğu olduğu basından öğrenilmektedir. Bu sorunun bir an önce giderilmesi amacı ile Odamızca 3 Temmuz 1999 tarihinde yapılan basın açıklamasında, sadece 40 metrelik tek kanadın açılmasının yeterli olacağı ve bu bölüme sadece 2-4 milyon Mark bedele mal olabilecek yüzer dubalı çözüm önerilmiştir. Ancak aradan geçen süre içinde sorunun çözümü yönünde bir adım veya açıklamaya rastlanmamıştır.

Köprü probleminin çözülmemesi, DZ.K.K. TAŞKIZAK Tersanesi'nin "başka bir kamu kuruluşuna" devri, Halic içindeki bu üç tersanenin de tamamen devre dışı kalıp kapanmalarına neden olacaktır. Pendik Tersanesi'nin DZ.K.K.'na devri ve salt askeri amaçlı kullanıma dönmesi ile ulusal gemi inşa ve tamir kapasitemizdeki toplam kayıp % 40'ı aşabilecek ve sektöre girdi sağlayan yan sanayi ile birlikte kamu tersanelerince yaratılmakta olan önemli miktarda *kátma değer* kaybına yol açacaktır.

Sonuç ve Öneriler :

Deprem sonrası gelişmelerin ve Galata köprüsü probleminin Ulusal Gemi İnşa Sanayimiz üzerindeki olumsuz etkilerinin bir an önce giderilmesi amacı ile aşağıdaki hususlar önemle göz önüne alınmalıdır:

1. Karayollarının hasar sonucu kapanması, ulaşım da denizyolunun vazgeçilemez önemini tekrar vurgulamıştır.

Bu kapsamda özellikle 10 milyonu aşkın nüfusa sahip İstanbul ilimizde, benzer karayolu kapanmalarında, kentin iki yakası ve diğer sahillerinde yolcu, araç ve iş makinesi naklinde kullanılacak şekilde iskelelerle donatılması, işler vaziyette yolcu gemileri ve araba vapurlarının hazır bulundurulması gerekmektedir.

2. İzmit merkezli depremin gemi inşa sektörümüzde nispeten az hasarla atlattılması, ciddi bir uyarı olarak ele alınmalı ve KAF'a yakın (Tuzla, Pendik ve Halic'te yerleşik) tersanelerimizde gereken incelemeler yapılarak, uygun tedbirler gecikmeden alınmalı, gerekli yerlerde zemin etüdleri yapılmalı, afet senaryoları hazırlanmalıdır.

3. Yeni tersane yatırımları (DZ.K.K. programları dahil) deprem derecesi düşük bölgelerde, ve/veya gerekli önlemler alınmak suretiyle EGE, AKDENİZ ve KARADENİZ bölgeleri öncelikli değerlendirilerek ele alınmalıdır. EGE ve AKDENİZ bölgelerinin tek sivil tersanesi olan TGS ALAYBEY Tersanesi'nin DZ.K.K.'ya devri söz konusu olduğunda, İzmir körfezi içinde hizmet veren T.D.I. şehir hattı gemilerine ilaveten muhtelif kuruluşlara ait romorkör, vb. hizmet gemilerinin, ayrıca EGE ve AKDENİZ'de seyreden ticaret gemilerinin havuzlama-bakım-onarım ihtiyaçlarını karşılayacak yeni bir tersanenin kurulması için TGS görevlendirilmeli ve acilen çalışmalara başlanılmalıdır.

4. Bir yılı aşkın süren problemi dolayısı ile sektörümüzde % 10 mertebesinde atıl kapasiteye ve büyük maddi zararlara yol açan GALATA köprüsü bir an evvel açılmalıdır. Bu hususta DZ.K.K.'nın ilgili merciler nezdinde yürütülen temasları tüm sektörümüzde desteklenmelidir.

5. Depremde hasar gören GÖLCÜK Tersanemizin yeni gemi inşa olanaklarının tekrar yerine getirilmesi için, DZ.K.K. yeni inşa programlarına göre hazırlanacak "kısa ve uzun vadeli alternatif öneriler" ilgili tüm kuruluşların görüşleri alınarak değerlendirilmelidir. Bu hususun öncelikli olarak ticaret gemilerini hedef alan mevcut ulusal gemi inşa ve tamir kapasitemizde bir kayba yol açmamasına özen gösterilmelidir. Örneğin;

a) DZ.K.K.'nın inşa programına uygun kızakları ile yeterli büyüklük ve özellikte olduğu değerlendirilen ve Halic içinde DZ.K.K. TAŞKIZAK Tersanesine komşu bulunan TGS CAMIALTI Tersanesinin DZ.K.K.'na tahsis ve iki tersanenin birleştirilerek tek bir askeri tersane haline getirilmesi,

b) Pendik Tersanesi'nin kuru havuzu yanındaki boş arazinin DZ.K.K.'na tahsis ve bu bölümde gerekli bina ve tesislerin inşaatı ile DZ.K.K. yeni gemi inşaatlarının Pendik Tersanesi'nin mevcut tesislerine öncelikli iş olarak sipariş edilmesi, Pendik Tersanesi'nin iş programına bağlı olarak DZ.K.K. taleplerini tam olarak karşılayamaması durumunda (DZ.K.K.'nın 14000 DWT destek gemisi, 2 adet 2500 DWT destek gemisi, eğitim botları, romorkörler, havuz pontonları inşaatlarında yapıldığı gibi) kamu/özel diğer tersanelere sipariş edilmesi;

v.b. öneriler göz önüne alınabilir.

6. TGS tesislerindeki Pendik Tersanesi'nin DZ.K.K.'na tahsisinin söz konusu olması halinde kapasite kaybının en aza indirilmesi açısından son yıllarda önemli yeni yatırımlar yapılan DZ.K.K. TAŞKIZAK Tersanesi "başka bir kamu kuruluşuna" değil, doğrudan ve yalnızca TGS'ye devredilmeli ve TGS CAMIALTI tersanesi ile birleştirilerek tek bir tersane haline getirilmelidir. Ayrıca TGS'nin kapasite ve tesis küçülmesinden oluşacak kayıplarının azaltılması amacı ile DZ.K.K.'nın yeni yatırım tahsislerinden TGS'ye kaynak aktarımı hususu göz önüne alınmalıdır.

7. 1993 senesinden beri özelleştirme İdaresi'ne bağlı tutulan Kamu kuruluşumuz TGS, yukarıda özetlenen öneriler kapsamındaki yeni oluşumları gerçekleştirebilmek için en kısa sürede özelleştirme kapsamından çıkarılmalıdır. Kasım 1994'de Odamızca yayımlanan ve TGS tersanelerinin yeniden yapılanmasını araştıran ve somut çözümler öneren "Tersaneler Raporu"na rağmen aradan geçen uzun zaman diliminde özelleştirme İdaresi Başkanlığının hiç bir pozitif uygulaması bulunmamaktadır. Deprem sonrası ortaya çıkan fiili durum TGS'nin her türlü siyasi beklentiden uzak şekilde yeniden yapılması, rehabilitasyonu ve akılcı işletilmesi açısından bir şans olarak değerlendirilmelidir. ■

"Deprem Paniği" ve Bir Ayrıntı

Oktay EKİNCİ - Mimarlar Odası Genel Başkanı

Ruhsatlı ve Sağlam Yapıların İncelenmesinde, Öncelikle "Kendi" Mimar ve Mühendislerine Neden Başvurulmuyor?...

Her deprem sonrasında bir panik yaşanır. Bu doğaldır. Örneğin aynı büyüklükteki ikinci bir sarsıntının artık olmaya çağı bilinse bile, insanlar uzun süre evlerine girmezler, dışarıda beklerler...

Bu kez Körfez Depremi'nden sonra yaşanan paniğin ise farklı bir boyutu var. Yıkılmış ya da şu veya bu oranda hasar görmüş yapılardan kurtulanlar için değil bu gözlem. Yıkılmamış ve hatta hasar görmemiş, dahası çatlak bile olmayan yapıların sahipleri de büyük bir panik içinde.

Geleneksel deprem paniğini aşan bir korku yaşanıyor. İnşaat Mühendisleri Odası'na, Mimarlar Odası'na, kimi "kuratör" imajını yüklenen üniversitelere telefonların ve faksların ardı arkası kesilmiyor. Özellikle İstanbul'da yaşayanların önemli bir kesimi; "ne olur, gelin bizim binaya bakın, sağlam gibi duruyor ama depreme dayanacak mı endişeliyim..." diye yalvar, yakar her yere başvurularda bulunuyorlar... Ve, böylesi bir "toplumsal kaygı" salgını, Türkiye'de ilk kez yaşanıyor...

"Ruhsata" Güvensizlik ...

Acaba bu yeni paniğin nedeni sadece 7.4 büyüklüğündeki darbeye yenik düşen binaların yüzbinleri bulması mıdır? Yoksa yine ilk kez bu depremden sonra ortaya çıkan "asıl büyük deprem arkadan geliyor" şeklindeki, sorumlu-sorumlu

yapıları kullananlarda ortaya çıkan yaygın endişelerden kaynaklanıyor.

Çünkü, hasar görmese de ruhsatsız binanın sahipleri "yazgılarının" zaten farkındalar. Onların çoğu da zaten "takdir-i ilahi" rahatlığına sığınarak; işledikleri, ortak oldukları, ya da "aldırmadıkları" toplumsal suçun "bağışıklığı" içinde kendi "takviye inşaatları"na" yine kaçak olarak çoktan başladılar bile.

Bu nedenle asıl ortalığı ayağa kaldıranlar ve "yetkili" bildikleri hemen her kurum ve kişiye "bizim binaya yakın" diye dört elle sarılanlar ise genelde "ruhsatlı yapılarından" kuşku duymaya başlıyorlar... Yani, kentli yaşamlarını "yasalara saygılı" olarak sürdürenler...

Şimdi denebilir ki, "bu da doğal değil mi; deprem korkusu ruhsat falan dinler mi?"

Hayır, doğal değil ve olmaması da gerek.

Deprem korkusunun da aslında ruhsat karşısında "dinmesi" gerek...

Ancak bu uygarlık kuralı, elbette ki gerçek hukuk devleti ve bilimsel davranışın önemini kavramış "bilinçli bir toplum için geçerlidir. İnsanlarımızın yasal ve teknik koşulları yerine getirilerek inşa edilmiş binalara bile böylesine yaygın bir güvensizlik içine girmeleri, aslında "fili imar düzenine" karşı bir güvensizlik ve inancsızlık içinde olunduğunun açık kanıtı değil midir?

Kısaca toplum, sıvası bile dökülmemiş ve kaçak olmayan binalarından bile iyiden iyiye "soğuyarak" Türkiye'deki imar ve yapılaşma sürecinin hukuksal altyapısına olan (zaten giderek zayıflatılmış) bağlarını da bu depremden sonra artık tümüyle "koparma" noktasına gelmiş görünüyor...

Mimarı-Mühendisi Unutan Toplum

Yasal yapılanmaya karşı bu büyük güvensizliğin yaygınlaşmasında, depremden ayrı "körükleyici" başka faktörler de var.

Bunların en başında, her yasal ve ruhsatlı binanın mutlaka bir "mimarın" ve bir "inşaat mühendisinin" bulunduğu hayret edilecek bir aymazlık içinde "unutuveren" kimi bilim kuruluşları geliyor.

Toplum zaden (depremde de sonuçları fotoğraflarla belgelendiği şekilde) mimarı, mühendisi çoktan unutmuş ve onları sadece yapı için "formalite projeler" çizen "formalite TUS" imzaları atan, hatta müteahhidin de "ücretli adamı" olarak onun dümensuyunda dolaşıp duran kişiler olarak görüyor.

Buna rağmen her depremden sonra da "biz cahiliz, bilmeyiz; suçlu onlardır"

denerek; deyim yerindeyse bir "tiki kur-nazlığı" içinde sorumluluktan sıyrılmak konusunda, her türlü ahlakın reddettiği bir davranış sergileniyor.

Mimarın ve mühendisin "imar ve rant beklentileri" önünde "engel" olarak görüldüğü, bu nedenle de projeli ve ruhsatlı bile olsa "mimarsız ve mühendisiz yapı

Hele yine o öğrencilerin hizmetini önemsemeyenlere; "haklısın kardeşim, gel şu senin binana önce ben bakayım" diyerek adeta hak veren bir tutum; "akademik" sayılabilir mi?..

yapmanın yaygın bir inşaat kültürü" haline geldiği bir süreçte, aynı geleneksel tavrın en çarpıcı göstergesi de işte yine o sağlamlığından kuşku duyulan yasal yapılar için izlenen davranış biçimi...

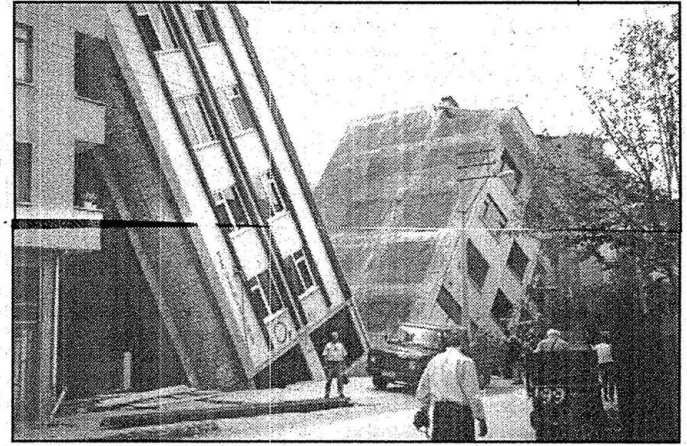
Eline ruhsatının fotokopisini alıp "uz-

proje müellifine ve fenni mesule gitmiyor.

Hatta, mimara ve mühendise güvenilmesi gerektiğini de bilerek, aslında yine bir mimar ya da mühendisi karşısında bulacağı o uzman kuruma bel bağlıyor. Binasını incelemesini istediği mimar veya mühendisi; "meslektaşlarının yapmadığına inandığı bana kalırsa" kontrol etmeye çağırıyor...

İşte bu çağrıya "profesyonel ilişkilerle" yanıt veren ya da yanıt verme umudu yaratan uzman kurumların ise aynı vandaşa; "siz önce yapınızın proje müellifi ile fenni mesulüne başvurun" şeklinde bir uyarıda hala bulunmamaları, deprem sonrası paniğin bana kalırsa en kabul edilemez davranış biçimidir.

Kaldı ki o müellifleri ve o fenni mesulleri de o uzman kurumlar yetiştirmediler mi? Kendi öğrencilerine baştan güvensizlik sergileyen bir kurum, "bilimsel" olabilir mi? Hele yine o öğrencilerin hiz-

man kuruma" koşan yapı sahibi, acaba önce o ruhsatın üzerindeki TUS'a imza atmış mimar ya da mühendisi neden anımsamıyor?..

Yine aynı uzman kuruma, "tetkik" ve "mukayese" etmesi için yapının projesini bile göstermek isteyenler, önce o mimari ve statik projelerin "müellifleriyle" neden ilişki kurmuyorlar?..

Her yasal ve ruhsatlı bir yapı, bir mimar ve mühendislerce tasarlanıp, denetimi de aynı ve "isimleri belli" mimar ya da mühendislerce sürdürüldüğüne göre, o yapıdan kuşku duyanlar neden öncelikle onlara başvurup, hatta binaya çağırıp, görüşlerini sormayı akıllarına getirmiyorlar? Hiç değilse her yönüyle sağlam olan yapı sahipleri bu uygarca davranışı göstererek, (mimara ve mühendise "teşekkür" bile etmeseler dahi) onların fikrini aldıktan sonra, eğer tatmin olmazlarsa o "paralı hizmet veren" uzman kuruma başvurmayı neden benimsemiyorlar?..

Bu soruların yanıtını; "mimara ve mühendise güvenmiyoruz" diye verenler sanmasınlar ki gerçeği dile getirmiş oluyorlar. Tam tersine, "bilinçli" toplum, mimarın ve mühendisin uygulamada "devre dışına itildiğini" çok iyi bildiği için, önce

metni önemsemeyenlere; "haklısın kardeşim, gel şu senin binana önce ben bakayım" diyerek adeta hak veren bir tutum; "akademik" sayılabilir mi?..

"Aydınlanma" Yoksunluğu

Evet. Bu deprem, toplumun aslında kendi katıllarıyla da yaygınlaşan bilim dışı imar düzenine karşı duyduğu güvensizliğin yine yaygın bir toplumsal panik yarattığı ilk büyük deprem oldu. Aynı zamanda yasal yapılar açısından hukuka karşı da zaten pamuk ipliğine bağlı olan güven duyguları tümüyle şarsıldı...

Bütün bunların arasında, ruhsatlı ve projeye inşa edilmiş bir yapının "yeniden irdelenmesi" için, (müelliflik ve buna bağlı telif hakları açısından da zorunlu olan) öncelikle kendi mimarının ve mühendisin görüşünün alınması gereğinin yaygın bir unutkanlık içinde gözden kaçması da yapı sahibinden üniversite hocasına kadar bilime ve sanata hangi "mesafede" olduğumuzu, "aydınlanmadan" hala ne denli uzak olduğumuzu gözler önüne seriyor.

Bu mesafe kapatılmadan, depremlerin felakete dönüşmesini önlemek de mümkün görünmüyor... ☹

Deprem korkusunun da aslında ruhsat karşısında "dinmesi" gerek...

herkesin dile getirdiği yorumlar ve tahminler midir?...

Kuşkusuz, her ikisinin de etkisi vardır. Sayısız binayı "yerle bir olmuş" şekliyle gören ve bunların depremden önce "lüks konutlar" olarak pazarlanıp kullanıldığını hemen anımsayan insanların, kendi oturdukları ve aynı lüks konut görünümündeki binaları için de kaygıya düşmeleri kadar olağan ne olabilir ki?..

Benzer şekilde sayısız "bilimsel" görünümlü makalede, demeçte, haberde, konferansta, neredeyse günde beş vakit "asıl büyüğü arkadan geliyor" sözünü işiten bir toplumun, deprem bölgesindeki enkazlarda "kendi sonunu" da görmesi kaçınılmaz değil midir?..

Ne var ki psikologlar açısından bunlar olağan sayılsa bile, aslında "olağan olmaması" gereken bir durum var ki o da insanların "Planlı, projeli ve ruhsatlı binalar" için bile giderilmesi zor bir "güvensizlik duygusu" içine girmiş olmaları.

Zaten, değinmek istediğim "yeni panik durumunu" asıl tanımlayan korkular da işte bu "yasal" ve "teknikçe uygun" inşa edildiği için "iskan iznine bağlanmış"

Körfez Depremi Değerlendirme Raporu

İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi

Kandilli Rasathanesi'nin son açıklamalarına göre büyüklüğü 7.4 olan depremin merkez üssü Gölcük olarak belirlenmiştir. "Kuzey Anadolu Fay" hattında 120 km'lik fay kırığının sağ yanal hareketi şeklinde oluşan bu deprem Karamürsel, Gölcük, Değirmendere, Yalova, Adapazarı, Kocaeli, Darica, Düzce, Bolu ve İstanbul'u kapsayan çok geniş bir alanı etkilemiştir. Ulusça hepimizi derinden ve çok yönlü etkileyen bu deprem Odamız tarafından "Körfez Depremi" olarak değerlendirilmektedir.

Geçmişteki Erzincan, Varto, Gediz ve Adapazarı depremleri toplumsal belleğimizden hemencecik silinivermiştir.

Ancak resmi rakamlarla yaklaşık 17.000 yurttaşımızın ölümüne, 30.000 yurttaşımızın yaralanmasına 500.000'in üzerinde yurttaşımızın barınsız kalmasına neden olan ve toplumsal şevkate muhtaç "deprem kuşağı çocukları" yaratan "Körfez Depremi" toplumsal belleğimizden pek kolay silinmeyecektir. Bu deprem uluslararası ölçekte yarattığı şok ve dayanışma ruhu ile de ayrı bir nitelik taşımaktadır.

Bu deprem 20. yüzyılın son büyük afetidir. Yarattığı çok acı sonuçlar bakımından ulusal bir dayanışma ruhu gerekli kılmiştir. Bu acı sonuçların nedenleri bakımından da sosyo-politik, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel alanlarda toplumsal bir sorgulamayı ve sonuçta çağdaş bir toplumsal yenilenmeyi de zorunlu kılmaktadır.

Üniversitelerimizin ve Kandilli Rasathanemizin değerli bilim adamları, bu depremin teknik boyutunu ve bundan sonraki deprem risklerini, toplumu yönetenlerin ve yurttaşların bilgisine sunmuştur. Ancak İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi olarak, depremle ilgili kapsamlı bir rapor yetkililerin ve kamuoyumuzun bilgisine sunacağız.

17 Ağustos depreminin önleminde geç kalanların, bundan sonraki düzenlemelerde meslek odalarını, üniversiteleri ve diğer sivil toplum örgütlerini devre dışı bırakmadan, demokratik ve mesleki katılımı dikkate alacaklarını umuyoruz ve bekliyoruz. Proje, malzeme üretimi ve inşaat yapım süreçlerinin sistemli denetimi, bu yolla depreme ve diğer doğa olaylarına karşı dayanıklı ve konforlu yapı üretilmesinin denetimi çağdaş ülkelerde nasıl yapılyorsa bizdede öyle yapılmak zorundadır. Ulusal ölçekte yapı denetim sistemimizi bilimsel ve çağdaş kriterlerle ku-ramaz isek toplumumuz, sonuçları acı yıkımlar olan başka depremleri de yaşamak zorunda kalacaktır. Böyle bir denetim sistemi uygar ülkeler örnek alınarak ulusal gerçekliğimize uygun olarak düzenlenmelidir.

17 Ağustos Depreminin Hasar Nedenleri

Büyüklüğü 7.4 olan bu depremdeki çok büyük ölçekli can ve ekonomik kayıplarımız sınırlı olabildi. Bu depremin kayıplarının nedenleri kısaca şunlardır diye düşünüyoruz:

1. Yaklaşık son yarım Y.Y. (50 Yıl) merkezi yönetimler ülke ölçeğinde, bölge ölçeğinde ve kent ölçeğinde, bilimsel esaslarda yürütülmesi gereken, makro ve mikro planlamayı bilimsel esaslarda geliştirmek yerine, her geçen yıl biraz daha ortadan kaldırmışlardır.

2. Bunun sonucu olarak diğer sosyo-ekonomi ve demografik nedenlerle birlikte kamusal yatırımlarla kent arsaları üzerinde oluşan çok büyük rantlar, hem ekonomimizi güçsüştürmüştü, hemde yağmacı rant düzeni kentlerde yapı üretiminde denetimsizliği teşvik etmiş ve gerçekleştirmişler.

3. 14. İmar affı ile aşağı yukarı tüm önemli kentlerimizde denetimsiz, projesi olmayan, sorumlusu bulunmayan deprem ve doğal afetlere dayanıksız kaçak yapılaşmaya teşvik etmiştir. İstanbul'da şu an resmen en iyimser tahminle yapı stokumuzun %65'i kaçak yapı niteliğindedir. Bu durum bile, hiçbir mühendislik hizmeti görmemiş, konut stoku bakımından düşündürücüdür. Bu yapılarda deprem riski nedir? Cevap verebilmek neredeyse imkansızdır.

4. Yerel yönetimler, genelde (istisnalar hariç) bilgidin ve denetimden yoksun ellerde, imar kararları ile, modern bir kent, denetimli güvenli (depreme dayanıklı) ve konforlu konut üretimi yerine, arsa rantıyeçiliğini teşvik eden, kaçak yapılaşmaya göz yuman yönetim anlayışında olmuştur. Yer seçimi, zeminin özellikleri, dikkate alınmadan Adapazarı, Yalova, Gölcük ve bir çok örneği gibi fay hattı etkili olan kentler oluşmuştur.

5. Hem merkezi yönetimler, hem yerel yönetimler, modern çağdaş kent yönetimi ve depreme dayanıklı yapı üretimi için bütünsel bir ulusal yapı denetim sistemini geliştirecek yasal düzenlemelerden sürekli kaçınımışlardır. Ülkemizin Avrupa Topluluğuna talebini sürekli yenileyen siyasi partiler, o ülkelerdeki malzeme, meslek adamı proje ve yapım süreçlerindeki bütünsel ve bilimsel denetim sistemlerini sürekli göz ardı etmişlerdir.

6. Bilim ve meslek etiğine (ahlak) sahip, ilgili ve sorumlu inşaat mühendisleri ve diğer yetkin meslek adamları (şehir plancı, jeoloji, jeofizikçi, geoteknikçi) denetimsizlik nedeniyle kötü iyiyi kovar kuralıyla, konut üretim süreçlerinin dışına itilmişlerdir.

7. Bilimsel donanımlı yüklenicilerimiz, yurt dışında ve yurt içinde mühendislik hizmeti ve bilimsel bilginin zorunlu olduğu çok önemli sanayi yapılarını, yol yapılarını, baraj, köprü ve bazı büyük ölçekli toplu konut üretimini ger-

çekleştirirken, Kentlerimizde başta kaçak yapılaşma nedeniyle küçük ölçekli konut üretimi bilgisiz, yetkisiz, sorumsuz kişilerin yalnızca kör hırsı ile konut yaptığı bir alan haline gelmiştir. Sosyo-kültürel yapımızın konutu bir yatırım aracı olarak gören anlayışı (2-3 daha fazla konut sahibi olarak geleceği güvenceye alma anlayışı) koöperatif eliyle konut üretiminde aynı ehliyetli, bilgisiz koöperatif yöneticilerini yükleniciye (müteahhite) dönüştürmüştür.

8. Türkiye'nin deprem bölgeleri ve dünyaca tanınan "Kuzey Anadolu Fay" hattı ana özellikleri ile 50 yıldır bilinmektedir. Kaldığı Anadolu medeniyetlerine beşiklik eden ülkemizin 4000 yıllık bir deprem bilgisi elimizdedir. Ülkemizin deprem riskleri ve buna karşı almamız gereken önlemler değerli bilim adamlarımız ve yetkin (uzman) inşaat mühendisleri tarafından yıllardır panellerde, sempozyumlarda, teknik kongrelerde verdikleri tebliğlerinde açıklanmışlardır.

İnşaat Mühendisleri Odası'nın ve TMMOB 'ye bağlı diğer ilgili meslek odalarının pek çok yayınına, etkinliğine konu oluşturan bu bilgilerin, standartların, yönetmeliklerin, yukarıda açıkladığımız ehliyetli ve sorumsuz yüklenici düzeniyle, denetimden uzak projelerle ve başıbozuk sorumsuz yetkisiz inşaat sektörü oluşumuyla uygulanması mümkün olmamıştır. Göçme şeklinde oluşan konut hasarları çoğunlukla hep bu "inşaat sektörü" düzeninin ve denetimsizliğin ürünüdür.

9. Avrupa ve Amerika'da proje ve denetimin yetkin mühendisler tarafından yapıldığını ülkeyi yönetenlerin bilmemesi olanaksızdır. Bu ülkelerde mühendisler eğitimlerini tamamladıktan belli bir süre sonra, proje ve denetim mühendisi olarak "yeterlilik belgesi" meslek odaları tarafından verilmektedir.

Oysa nitel ve nicel olarak çok farklılık gösteren eğitim kurumlarında yetişen ülkemiz inşaat mühendisi ve diğer meslek adamlarının, yetkin (uzman) mühendis olabilmeleri, meslek odalarının meslek içi eğitim kurslarıyla geliştirilip, onların mesleki yeterlilik kurullarında belirlenebilir.

10. Ülkemizde inşaat mühendisleri ve mimarlar, 1938 yılında çıkarılmış ve bu güne kadar Meclis'in gündemine hiç girmemiş "mühendislik ve mimarlık hakkında kanun" ile yetki ve sorumluluklarını kullana gelmişlerdir. Meslek adamları arasındaki ihtisas (uzmanlık) ayrımı bu yasada yoktur. Zaten olması da beklenemezdi.

11. Yerel Yönetimlerde ruhsat projeliliği denilen imza sahibi mimar, inşaat mühendisi, makine mühendisi, elektrik mühendisi dörtlüsünün yaptığı projeler denetimsiz olarak üretime gönderilir.

Odamız ucube bir sistem olan Fenni Mesuliyet (TUS) uygulama biçimine yıllardır karşı çıkmaktadır. Projesi inşaat mühendisi tarafından yapılması gereken taşıyıcı sistemin inşaat sürecinin denetiminde, çoğu kez mimarlar tarafından yapılmaktadır. Proje sürecinin başlangıcı "mimarî planla başlar" anlayışı estetik kaygı taşıması gereken mimarî, taşıyıcı sistemin denetimini yapmaya kadar götürmüştür. Bugün bile mimar ve inşaat mühendisi ayrımının yapılmadığı ülkemizde, mimarların "TUS" aldıkları başka bir ülke yoktur.

12. İnşaat Mühendisleri hem proje, hem uygulama alanında yetkin (uzman) olsa bile yapım sürecinin tamamını kontrol altında tutamazlar. Çağdaş ülkelerde bizde ki bilgisiz yada bilgili kalfanın görevini formen (yada tekniker) ünvanlı, sorumlulukları ve yetkileri olan meslek adamları inşaat mühendisine bağlı olarak yürütürler. Çağdaş ülkelerde Demirci, beton döküm ekibi, kalıpcı vb. tüm elemanlar sertifikalıdır. Bizde ise bunlar bilgidin ve denetimden yoksun, işsizlikten inşaatlarda düz işçi olarak çalışan elemanların yaparak öğrendiği yada öğrenmeden yaptığı işlerdir.

Denetimsizlik ve eğitimsizlikle üretim sürecini gerçekleştiren ustalar, "Körfez deprem"inden öncede konut üretiminde ülkemizin bilinen gerçekleridir. Bu gerçeklere başta yönetenlerden başlayarak, tek tek tüm toplum olarak gözyümdük. İnşaat Mühendisleri olarak artık bir daha "Deprem Kuşağı Çocuklarımız" olmaması için bu deprem, Türkiye'nin sorumluluk ve denetim miladı olsun diyoruz. Biz üstümüze düşeni yapmaya hazırız.

Deprem Zararlarını Azaltmak İçin Özet Önerilerimiz

17 Ağustos 1999 "Körfez Depreminin" yıl dönümleri, Ulusal Afet ve Kayıplarımızı anma günü olmalıdır. Bundan sonraki depremlere hazırlıklı olmak için yıkımlarımızı ve can kayıplarımızı önlemek, bilinçlenmek ve kamusal sorumluluklarımızı hatırlamak zorundayız. Toplumsal bilinçlenme ile her alanda çağdaş yeniden yapılanmamızın sürekliliğini toplumsal belleğimize 17 Ağustos olarak kazımalıyız.

Adapazarı, Gölçük, Yalova, Kocaeli ve İstanbul'da yıkılan bir bina seçilerek, orası mevcut hali ile güvenliğe alınıp, Bunun için deprem müzesi (yada deprem anıtı) olarak gelecek kuşaklara bırakılmalıdır. Bunun için;

1. Modern kentler oluşturmak ve depreme dayanıklı kaliteli konutlar üretmek için, meslek adamları meslek odaları tarafından denetlenmelidir.
2. İnşaat yapım süreci ve yapı malzemeleri yeterli ölçüde denetlenmelidir.
3. Her önüne gelen müteahhittik yapmamalıdır. Müteahhittikte teknik donanım ve teknik eğitim ön plana alınmalıdır.
4. İhale yasası, ve imar yasası, mühendislik ve mimarlık hakkında yasa, günün koşullarına uygun olarak çağdaş bir anlayışla değiştirilmelidir.
5. Yerel Yönetimler Yasası katılımcı demokrasiyi sağlayacak şekilde değiştirilmelidir.
6. Kentleşme, makro ve mikro planlama düzeyinde ele alınarak Bölge Planları yapılmalı, sanayileşme politikası bölge ve kentler ölçeğinde yeniden düzenlenmelidir.

Yer seçim kararları, bilimsel raporlar dikkate alınarak belirlenmeli, rant anlayışı devre dışı bırakılmalıdır.

7. Deprem ve diğer doğa olaylarına karşı olarak toplumsal bilinç geliştirilmelidir. Bunun için;

- a) Sivil savunma eylem planı ve kurtarmaya yönelik çalışmalar yeniden gözden geçirilip düzenlenmelidir.
- b) Kentlerin mevcut konut rehabilitasyonu için, uygulanabilir bir plan yapılmalıdır.

c) Meslek odalarının doğa olayları karşısındaki konumları yeniden gözden geçirilmelidir. Kurtarma çalışmalarında özellikle inşaat mühendisleri eğitimleri ve bilgileri gereği daha fazla görev üstlenmelidirler. Kurtarma gurupları arasında eş güdüm sağlanmalıdır.

İstanbul ve Geleceği

- Okullar
- Hastahaneler
- Müzeler
- Emniyet binaları
- Köprüler
- İtfaiye binaları mutlaka yeni deprem yönetmeliğine göre güçlendirilmelidir.
- Eski konutların yeniden rehabilite edilmesi
- Kaçak yapıların rehabilitasyonu yapılmalı, kent

yönetimi ve imar hareketleri aşağıda belirlendiği şekilde düzenlenmelidir.

a) Ülkemizin yönetim yapısına hakim olan temsili yönetim, bir dizi sorunlarla yüklüdür. Bürokratik merkeziyetçi yapı, henüz katılımcı demokrasiye yol açabilecek olgunluğa varmamıştır. Bugün yürürlükte bulunan Yerel Yönetimler Yasası yerine, hazırlanarak Meclise sunulan "Yerel Yönetimler Reformu Yasa Tasarısı" bürokratik merkezci yapıyı korumaktadır. Bu yasa tasarısı

demokratikleştirilerek yürürlüğe sokulmalıdır.

b) İstanbul'da yaşayan her yurttaş, kendileri için alınan kararları bilmek durumundadır. Öncelikli olarak meslek kuruluşlarının kendi uzmanlık alanlarını ilgilendiren konularda kente müdahale edebilmelerini sağlayacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarının, kent meclislerine katılımları sağlanmalıdır. Bunun için üniversiteler, meslek odaları, sendikalar, esnaf odaları, kooperatif birlikleri ve diğer sivil örgütlerle bunların temsilcileri "Kent Meclisi" statüsü ile kentin önemli sorunlarını tartışarak karara bağlamalıdır. Kentin sorunları tek bir kişiye, tek bir meslek grubuna bırakılmamalı, belediye başkanına sonsuz yetki veren 3030 sayılı yasa demokratikleştirilmelidir.

- Kentin sorunlarına ve kentin oluşmuş statüsüne ilişkin her bilgi, herkese sınırsız ölçekte verilmelidir. Kente ilişkin bilgiler gizlenerek birer rant aracı olarak kullanılmamalıdır.
- Yerel yönetimler demokratik, hukuka saygılı ve katılımcı olmalıdır. Siyasi iktidarların vesayetinden kurtarılmalıdır.
- Yerel yönetimler denetlenebilir, denetleyici ve eşitlikçi olmalıdır. Meclis ve kent halkının birbiriyle olan ilişkisi yeniden tanımlanmalıdır.
- Yerel yönetimler geleceğin kentlerini planladıklarının bilincinde olarak kent düşkünlerine kucak açmalı, koruyucu olmalıdır.
- Yerel yönetimler, çeşitli meslek kursları açarak kentlileri yönlendirmeli, kentli bilincinin oluşması için gerekli olan kültürel yapılanmayı sağlamalı, demokrasinin gelişmesinde önemli bir rol almalıdır.

Nasıl Bir İstanbul Hedeflenmelidir?

- İstanbul, tarihinden gelen yapısıyla bilim, kültür, sanat, eğitim, araştırma, ticaret ve turizm merkezi olmalıdır.
- Sanayi, kademeli olarak İstanbul ve çevresinden uzaklaştırılmalıdır.
- İstanbul'un tarihsel kent merkezlerine özel otomobiller sokulmamalı; İstanbul, içinde yürünebilen bir kente dönüştürülmelidir.
- İstanbul'a köprü değil, raylı tüp geçit yapılmalı; metro ve tramvay sistemi geliştirilmeli; her onbin kişiye bir kilometre gelecek şekilde kentçi demiryolu ulaşımı hedeflenmelidir. Denizyolu ulaşımı artırılmalı, yeni iskeleler yapılmalı; demiryolu, denizyolu ve karayolu entegrasyonu sağlanmalıdır.
- İstanbul'un su havzalarında ve Boğaz'ın iki yakasında oluşan kaçak yapılar yıkılmalı, orman alanları yasal ve çayır yasal bir

anlayışla yapılaşmaya açılmamalıdır.

• İstanbul'daki yapıların büyük bir çoğunluğu denetimsiz yapılarıdır. Birinci derecede deprem bölgesi olan kentimizde bir felaket yaşanmaması için yeni yapıların denetlenmesi, eski ve depreme dayanıksız yapıların zamanla tasfiye edilmesi hedeflenmelidir. Ayrıca yangın güvenliği olmayan resmi ve gayresmî tüm binalarda gerekli önlemler alınmalıdır.

• Çağdaş bilim ve teknolojinin verilerine uygun, doğal afetlere karşı güvenli yapılar oluşturmak için; Yerel Yönetimlerin koordinatörlüğünde, Mühendis ve Mimar Odalarının sekreteryasında, Üniversiteler, TÜBİTAK, TSE ve Sanayi Odalarının uzmanları ile birlikte tek bir yapı standardı hazırlanıp yürürlüğe konmalıdır.

• Bundan sonra, İstanbul'da kaçak yapıların teşvik görmesi önlenmeli, bu yapılarda oturanlar "yıkamak ve affetmek" ikiliminden kurtulmalıdırlar. Yıkamak ve affetmek oy almanın bir aracı olarak kullanılmamalı, kaçak yapılaşma önlenmeli, kaçak yapılar kesinlikle affedilmemelidir.

• Yerel yönetimlerin öncülüğünde kiralık konut üretilerek kiraya verilmeli, yapay konut talebi durdurulmalı, konutun bir yatırım aracı olarak yapılması önlenerek barınma amaçlı konut yapılmalıdır. Kent arazilerinin toplum yararına kullanılması sağlanmalıdır. Bu bağlamda yerel yönetimler, kentli bilincinin oluşmasında önemli görevler üstlenebilirler.

• Deprem, sel ve benzeri doğal afetlerden sonra sivil savunma planı ve örgütüllüğü oluşturulmalı, bu doğrultuda halkın eğitimi sağlanarak erken uyarı sistemi kurulmalıdır.

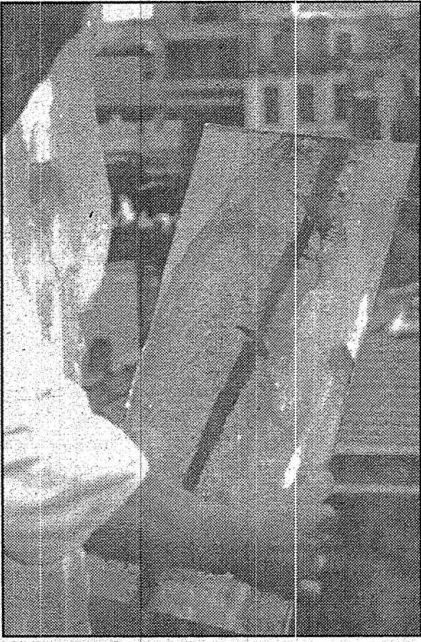
• Hava, su ve deniz kirlenmesine yol açan oluşumlar denetim altına alınmalı, yaşam güvenliği açısından tehlike oluşturan benzin istasyonları, tüpgaz satıcıları, lunaparklar denetlenebilir olmalıdır.

• İstanbul ve çevresinin planlanması önemli olmakla birlikte, asıl önemli olan İstanbul'a rehabilitasyon planının yapılmasıdır. Yıkma ve yapma yerine kentin bütününe yönelik bir yenilerime anlayışı geliştirilmelidir.

Sonuç Olarak; İstanbul'un geleceğinin planlanması yapılacak veya yapılmış olan Nazım İmar Planı'yla olanaklı değildir. İstanbul halkının desteğine dayanan kent yönetiminin planlama yapması, yapasa bile bu planları uygulamaya sokması olanaklı olamaz. Ayrıca kentin zengin mirasının ve yaratılan değerlerin acımasızca paylaşılmaması yönetimin kendi gücüyle de önlenemez. Yalnız kolluk kuvvetlerinin ve zabitanın imara aykırı yapıları yıkması, bozuk binaların denetiminin yapılabilmesi sorunu köklü bir şekilde çözemez. Bunun için yerel yönetimler, aynı zamanda tüketici örgütlerine destek olmalı, ilgili meslek örgütleriyle, semt ve bölge dayanışma yardımlaşma dernekleri ile işbirliğine girmelidirler. Meslek örgütleri ve yerel yönetimlerin iş birliğiyle hazine arazilerinin yağmalanması, su havzalarının yapılaşması, ormanların yok edilmesi hiç olmazsa bundan sonra önenebilir.

İyileştirilmiş Bir Afet Yönetim Sistemi

20 Mart 1997 tarihli Resmi Gazete'de Birleşmiş Milletler Kalkınma programı kapsamında Türkiye'nin afet yönetim sisteminin iyileştirilmesini amaçlayan program yayımlanmıştır. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ile Birleşmiş Milletler'in ortak hazırladığı rapora göre iyileştirilmiş bir afet yönetim sisteminin gerekleri şunlardır.

- Doğal ya da teknolojik afet zararlarını azaltma, ulusal ve yerel düzeyde kalıcı kalkınma planlama etkinliklerinin tamamlayıcı bir parçası olmak zorundadır.
- Ülke çapındaki kurumsal afet hazırlığının yapısı güçlendirilmelidir.
- Önemli kentsel yada endüstriyel merkezler için teknolojik afetlerle ilgili senaryoları içeren bölgesel afetlere karşı hazırlıklı olma planlarının hazırlanmasına yönelik bir pilot proje başlatılmalıdır.
- Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, süratle devreye girmeye hazır olan, iyi eğitilmiş ve donatılmış yeterli sayıda birime sahip olması için güçlendirilmelidir.
- İl kurtarma ve yardım ekipleri sürekli bir eğitime tabi tutulmalı ve kendi bölgeleri dışındaki komşu bir ile gönderildiğinde de sorumluluk almaları sağlanmalıdır. Bu ekiplerin aynı zamanda, bina enkazları altında mahsur kalmış olan insanların kurtarılması için gerekli gelişmiş teknolojik ekipmana sahip olmaları ve müdahale edecekleri doğal afet türü hakkında gerekli bilgiyle donatılmış olmaları gerekmektedir.
- Risk altında bulunan toplumların: afet yönetim sistemine katılmaları sağlanmalıdır. Etkili toplumsal katılım sağlanmadan verimli bir afet yönetim sisteminin yaratılamayacağı gerçeğinden hareketle, sosyal bilimlerdeki araştırmalara ve çalışmalara destek sağlanmalıdır.
- Doğal afetlerin neden olduğu mali kayıplar, sigorta mekanizması ve benzeri oluşumlarla geniş bir tabana dağıtılmalıdır.
- "Olağanüstü Hal Yönetim Merkezi" afet ilişkili veri tabanı sistemleri ve bilgisayar şebekesi destekli bir düzene geçebilmesi için mutlaka desteklenmelidir.
- Birleşmiş Milletler Afet Yönetim Ekibi (BMAYE)'nin arazide başarılı bir müdahalesinin gerçekleştirilmesi için kurumsal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Türkiye'de bir " Afet Yönetimi Eğitimi Merkezi'nin tesisi ile, ülke bürokrasisi bünyesindeki karar mercinde bulunan personel ve yöneticiler, daimi bir afet yönetim eğitimine tabi tutulmalıdır.

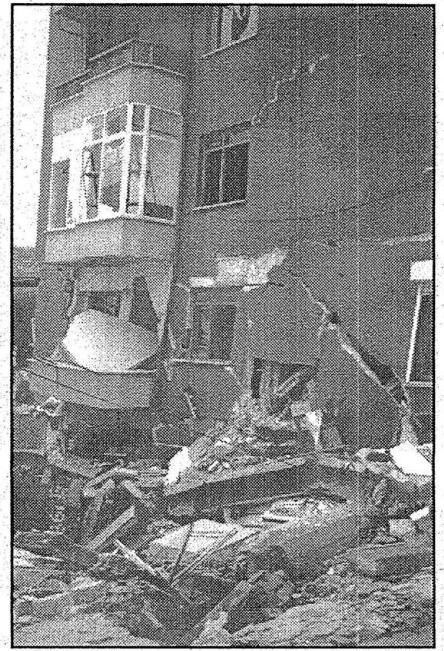
Depremden Hasar Gören veya Hasar Görmeyen Yapıların Takviye ve Güçlendirilmesine Yönelik Çözüm Önerileri

1. Yapının mimari projesi, statik – betonarme projesi, varsa zemin raporu sağlanıp incelenmelidir.
2. Mevcut proje ile yapı arasındaki uyuma bakılmalıdır. Yapı ile proje arasında bir uyumsuzluk varsa yapının rölövesi çıkarılmalıdır.
3. Yapının zemin koşulları değerlendirilmeli, gerekirse yeni bir zemin araştırılması yapılmalıdır.
4. Yapıda hasar varsa, bodrumdan çatıya kadar incelenip mevcut proje veya rölöveye işlenmelidir.
5. Proje ile mevcut yapı arasında uyumsuzluk varsa, rölöveye işlenen taşıyıcı sistem boyutları ile proje boyutları irdelenmeli, farklılıklar projeye işlenmelidir.
6. Yapı hasar görmüşse "Mühendislik Hizmeti Görmüş Yapılar için Hasar Tespit Formu" veya benzeri bir değerlendirme ile yapılmalıdır.
7. Yapının taşıyıcı sisteminin malzeme özellikleri belirlenmelidir. Mevcut betonun basınç dayanımı belirlenmelidir. (Mevcut yapıdan karot alınarak Laboratuvar da kırılmalıdır) Ayrıca projede kullanılan donatı tipiyle, taşıyıcı sistemin donatısı ve etriye aralığı belirlenmelidir. Ayrıca donatıların pas durumunu ve ankraj boyalarını belirlemek için beton paspayı ince bir bant şeklinde kaldırılmalıdır. Bu incelemeyle yapı ve proje arasındaki uyumda belirlenmiş olacaktır.
8. Yapının hali hazır durumunun analizi yapılmalıdır. Bunun için mevcut yapının zemin koşulları ile malzeme özellikleri belirlenmeli, temel ve üst yapı taşıyıcı sisteminin proje ve uygulama sapmaları açıklığa kavuşturulmalıdır. Mevcut yapının kendi dönemindeki deprem yönetmeliği ile yürürlükteki deprem yönetmeliğine göre yük analizi yapılmalıdır.
9. Yapının depreme dayanıklılık ve teknik değerlendirme raporu hazırlanmalıdır. Yukarıda sıralamaya çalıştığımız hususlar dikkate alınarak bir rapor hazırlanmalıdır. Bu rapor binanın hali hazır durumu ile depreme dayanıklılık bakımından çözüm önerilerini kapsamalıdır.

Sonuç:

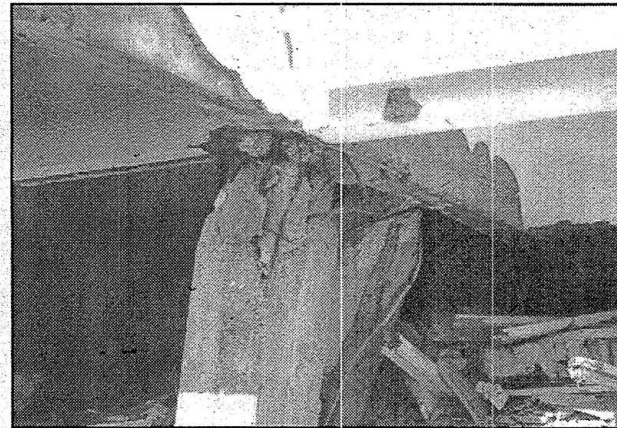
Yukarıda açıklanan çalışmalar sonucunda yapının güçlendirilmesi gerekiyorsa ;

1. Takviyesi düşünülen elemanların (betonarme perde, kolon, temel, kiriş) yerleri tespit edilmelidir.
2. Takviyeli kat kalıp planları hazırlanmalıdır.
3. Takviye elemanlarının belirlenmiş yerleşim yerleri ile 1997 Deprem Yönetmeliği'nin uygulama esaslarına göre taşıyıcı sistem analizi ve detay hesapları yapılmalıdır.
4. Yapılacak olan sistem analizi sonucunda , düşünülen dayanıklılık gerçekleştirilerek takviye elemanlarına ait donatı ve detay projeleri hazırlanmalıdır.
5. Takviye projesinin uygulamaya döñük teknik şartnamesi hazırlanmalıdır.
6. Takviye projesinin keşif özeti çıkarılmalıdır (kalıp, demir, beton, duvar).

Binaların Deprem Hasarlarını Kolaylaştıran Nedenler:

1. Bina yapılırken yeraltı suyunu alacak drenajın yapılmaması.
2. Bina temeli yakınında yapılan fosseptiklerin temele su bırakması.
3. Dökülen betonlarda vibratörün kullanılmaması (gerekli beton sıkıştırmasının yapılmaması).
4. Taşıyıcı perdelerin köşelerinde perde uç bölgesinin yapılmaması.
5. Kiriş ve kolon demirlerinin eklem kısımlarının kısa tutulması.
6. Betonun işçiliğini kolaylaştırmak için fazla su kullanılması.
7. Zemin emniyet gerilmesinin ezbere alınarak proje yapılması.
8. Kolon ve kiriş birleşim yerlerinde etriye sıkıştırmasının yapılmaması.
9. Beton dökülmeden önce kiriş ve kolon diplerinin tozlu, kirli ve talaşlı bırakılması.
10. Kolon aplikе yönlerinin bir üst katlarda değiştirilmesi . Ayrıca tek istikamette tasarının yapılması.
11. Beton döküldükten sonra yeteri miktarda ve sürede sulanmaması (özellikle yaz aylarında).
12. Sıcak havalarda betonun ani su kaybını önlemek için gerekli ölçüde sulamanın yapılmaması. Rötре çatlaklarının oluşması.
13. Duvar, kolon ve kirişlerdeki işçilik hatasını örtmek için kalın bir sıva tabakasının oluşturulması.
14. Kiriş olmayan döşemelere taşıyıcı veya bölücü duvarların örölmesi.
15. Midyeli ve mıcırız deniz kumunun kullanılması.
16. Çok sulu ve deniz kumuyla dökülen betonun paslanmayı hızlandırması.
17. Binaların çatısından gelen suların temele akması
18. Kolon ve kiriş etriye bindirme paylarının kısa tutulması, bağ tellerinin kısa kesilmesi.

19. Yapılmış olan binaların yanlarında yapılacak bina harfiyatlarının temel altına kadar inmesi ve gerekli önlemlerin alınmaması.
20. Yapılmış olan veya yapılması gerekli olan kiriş ve kolonların iptal edilmesi.
21. Kırışız balkonların üzerine sonradan duvar örölerek içeri alınması.
22. Mevcut binaların bodrum veya zemin katlarının sürekli olarak sulu bırakılması.
23. Bodrum veya zemin katlarda kolon ve kirişlerin kırılarak, hatta demirlerinin kesilerek tesisat borularının geçirilmesi veya asılması. ■

Mimarlar Odası İstanbul Büyükşehir Şubesi'nin Depremle İlgili Olarak Kurduğu Bilimsel Kurul'un Raporudur.

Kaleme Alan: Yıldız UYSAL

I- Deprem Yıkımının Sorumlusu Sistemdir

17 Ağustos 1999 Salı günü saat 03.02 de, merkez üssü Kocaeli-Gölcük olan ve ülkemizin sanayileşme ve kentleşme açısından en yoğun olduğu Marmara bölgesinde çok geniş bir alanı etkileyen depremin yol açtığı büyük can kaybı ve hasar, gerek deprem öncesi gerekse deprem sırasında ve sonrasında alınacak önlemler ve eylemler açısından, Türkiye'nin bir büyük depreme hiç de hazır olmadığını bir kez daha bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermiştir.

Tamamına yakını deprem kuşağında yer alan bir ülkenin, ardı ardına yaşadığı bunca depremden sonra, üstelik de son yıllarda bir Marmara depremine ilişkin senaryo ve uyarıların yoğun olarak gündemde yer almasına karşın, "ben geliyorum" diye diye gelen bu "haberli ve beklenen" afete gene de hazırlıksız yakalanmasının nedenleri artık çok ciddi olarak sorgulanmalıdır.

Eğer Cumhuriyet tarihimizin bu en büyük doğal afetinin yıkıcı sonuçlarına karşın, hala bu sonucu yaratan nedenler ciddi olarak sorgulanıp ortaya konamaz, bu sorgulama sadece birkaç müteahhit ve teknik elemanla sınırlı olmanın ötesine geçemez ve bu çerçevede, devletin en üst kademelerinden başlayarak, merkezi yönetimden yerel yönetimlere uzanan zincirin çeşitli kademelerinde yer alan sorumlular ve suçlular ortaya çıkarılıp hesap sorulamazsa, bundan sonra beklenen ve gene "ben geliyorum" diyen haberli bir İstanbul depreminde, büyük bir ihtimalle Korfaz depreminden bile daha ciddi kayıpların yaşanması kaçınılmaz olacaktır.

Eksik malzeme kullanılmış, tekniğine uygun yapılmamış hatalı yapıların sorumluları elbette cezalandırılmalı. Ama sorumluluğu sadece müteahhitler ve teknik sorumlularla sınırlamak gerçeğe gözlerini bile bile kapatmaktan başka bir şey olmayacaktır. Müteahhitler ve teknik sorumlular bu büyük toplumsal yıkımın sorumluluk zincirinde sadece birer halkadır. Asıl olan burada bir sorumluluk zincirinin var olduğu ve bunun da devletin en

üst katından sade vatandaşlara kadar uzandığıdır.

Zayıf, yapılaşmaya uygun olmayan zengin tarım topraklarının yer aldığı, birinci derece deprem kuşağında kalan bir bölgenin, yıllardır bilim adamları ve uzman meslek odalarının yaptığı sürekli uyarılar göz ardı edilerek ve üstelik de devlet teşvikleri ile yoğun bir sanayi merkezi haline getirilmesi ve buna paralel olarak da yörenin, topağın taşıma potansiyelini kat kat aşan bir yapılaşmaya zorlanarak yoğun bir yerleşme bölgesine dönüşmesinden başlayarak, zemin etütleri sonucu ancak 1-2 katlı yapı yapılabileceği belirlenmiş alanların plan tadilatları ile 7-8 katlara çıkarılmasına ve zemin etütleri sonuçlarına karşın ya da hiç zemin etüdü yapılmadan zayıf zeminlerin inşaatına

Bu ortak ve yaygın sorumluluk zincirinin yaratıcısı ise, ülke bütününde "çarpık kentleşme" dediğimiz sonucu doğuran "yağmacı imar düzeni"dir.

açılmasına kadar uzanan bir yanlışlıklar zinciri Korfaz depremindeki büyük yıkımı yaratan birincil etkenlerdir. İnsan yaşamını, toplum güvenliğini, bilimi ve teknolojiyi hiçe sayarak yanlış alan ve zeminlerde alınan yanlış yerleşme kararları bir doğal afeti toplumsal kıyıma dönüştürme sürecinin ilk ve en önemli adımıdır. Bu adımı arkasından gelen hatalı ve denetimsiz bir yapı üretim süreci, bu kıyım sürecinin ikinci adımını oluşturmaktadır. İşte bu ilk adımdan başlayarak, eksik malzemeyle hatalı üretim yapan müteahhit ve sorumluluklarını yerine getirmeyen teknik elemanlar kadar uzanan yelpazede yer alan herkes bir doğal afetin toplumsal yıkıma dönüşmesinin ortak sorumlularıdır. Bu ortak ve yaygın sorumluluk zincirinin yaratıcısı ise, ülke bütününde "çarpık kentleşme" dediğimiz sonucu doğuran "yağmacı imar düzeni"dir. Ülkenin sosyo ekonomik düzeninin rant üzerine kurulduğu, üretim ekonomisinin yerini rant

ekonomisinin aldığı, arsa ve toprak rantı ile yapı üretiminden inanılmaz haksız kazançlar elde etmenin meşru kılındığı bu çarpık ekonomik düzende, bu suçlular zincirinin yaratıcısı olan sistemi ciddi ve radikal biçimde sorgulamadan, ne depremin toplumsal cinayete varan sonuçlarını doğru biçimde değerlendirecek gerçek nedenleri ve sorumluları ortaya çıkarılabilmek, ne de beklenen yeni bir depremin gene bir toplumsal kıyıya yol açmasını engelleyebilmek olasıdır. Sistem, özü itibarıyla aynen işlemeye devam ettiği sürece, cezalandırılacak birkaç suçlunun yerine yeni suçlular üretecek ve ranta dayalı sistemin yarattığı aynı imar politikaları, aynı sakıncalı yerleşme ve yapılaşma süreçleriyle, depremin vurup yerle bir ettiği aynı tehlikeli yaşam çevrelerini yeniden ve yeniden üretmeye devam edecektir.

Bu depremin ne yaşadığımız ilk deprem, ne de sonuncusu olacak. Ama bu depremin sonuçları Türkiye'nin sosyo ekonomik yapısına bir ayna tutarak, sistemin

çarpıklıklarını, başka hiçbir depremden olmadığı kadar açık ve çıplak biçimde gözler önüne sermiştir. Toplum, bu aynanın gösterdiklerini ciddi biçimde değerlendirip ders çıkarabildiği ve geleceğini, insan yaşamını dahi hiçe sayan kentsel rant canavarının kısılcından ve ipoteğinden kurtarma kararlılığıyla ilk adımları atmaya başlayabildiği takdirde, rantın biçimlendirdiği tehlikeli yaşam çevrelerini, odağın insanın yerleştirildiği, bilimin ve teknolojinin gösterici olduğu yeni bir anlayışın yaratacağı güvenli yaşam çevreleriyle değiştirebilir.

Gelmesin engelleyemeyeceğimiz doğal afetleri güvenli ve yaşanabilir çevrelere karşılamak, doğal afetlere karşı alınabilecek ilk ve en etkili önlem olacaktır. Bunun tek yolu da, toprak ve yapı yağmacılığına dayalı bu imar düzenini yaşadığımız depremlerle birlikte enkaz altına gömebilmekten geçmektedir.

II- Deprem Sonuçlarının Bir Toplu Katliama Dönüşmesinin İzlenen İmar Politikaları Açısından Sorgulanması

Planlama Hiyerarşisindeki Eksiklikler--Ülke ve Bölge Fiziki Planlarının Yapılmaması

Deprem etkilerinin azaltılmasının yolu, her şeyden önce, ülke ve bölge düzeyinde yerleşim politikalarının oluşturulmasından geçmektedir. Bu politikalar temelinde, özellikle doğal afet riskli sakıncalı alanları dikkate alarak, başta sanayi olmak üzere, ekonomik etkinlikler, nüfus çekekcek kamu yatırımlarının ve nüfusun belirli kutuplarda yoğunlaşmasını önlemek, ülke düzeyinde dengeli bir nüfus dağılımı sağlamak, bu temel çerçevede, ülke kaynaklarının verimli ve rasyonel kullanımını da amaçlayarak, sağlıklı ve yaşanabilir çevreler yaratılabilmek olarak tanımlanabilir. Bu politikaların yaşama geçirilmesinin ilk araçları ise ülke ve bölge fiziki planlarıdır. Kalkınma planlarının mekansal boyuta kavuşturulması, dolayısıyla ülke ve bölge fiziki planlarının yapılması bu açıdan büyük önem taşımaktadır.

Gölcük merkezli bu son depremin topluma tuttuğu aynadan görülen acı gerçeklerden biri de, işte böyle bir planlama politikasının ve anlayışının eksikliğidir. Ülkemizde üst ölçekli planlama kararlarından ve bir planlama hiyerarşisinden söz etmek mümkün değildir. İmar Yasası'nda ülke fiziki planından hiç söz edilmemekte; bölge planları için de, "gerekli görüldüğü hallerde yapılır" denerek, bu konuda bir zorunluluk getirilmemektedir. Uygulanan imar politikalarının ise, açıktır ki, yerleşme kararları açısından bir disiplin ve kısıtlama getirmesi kaçınılmaz olacak bölge planlarına asla ihtiyaçları olmamış; bu nedenle de, yasanın çıkışından bu yana bölge planı yapılması hiç "gerekli görülmemiştir".

Rantın değil bilimin ışığında hazırlanacak bir bölge planının varlığı ve bu planın uygulanması halinde, depremden büyük hasar gören bölgede, bu hasarın artmasına neden olan nüfus ve yapı yoğunlaşması ve hatalı yerleşmelerin ortaya çıkmasını önlemek mümkün olabilecekti. Bu anlayışla hazırlanacak hiçbir bölge planı, Kuzey Anadolu Fay Hattı'nın bitiş noktasında yer alan birinci derece deprem kuşağındaki zayıf zeminli bir bölgeye sanayinin %45'i ile nüfusun %25'inin yoğunlaşmasına olanak ve izin vermezdi.

Birinci derece deprem kuşağında yer alan ve toprağın tarımsal potansiyel bakımından zengin, ancak yapılaşma potansiyeli açısından zayıf olduğu bir bölgeyi, devlet teşviklerini ve kamu yatırımlarını da yoğun biçimde devreye sokarak, ülkenin ekonomik etkinlikler ve nüfus açısından en yoğun bölgesi haline getiren anlayış, en büyük desteklerinden birini de, açıktır ki, kalkınma planlarındaki temel ilkelerin mekana yansıtılmasını, yani ülke ve bölge planlamayı göz ardı etmekte almıştır.

DPT verilerinden görüleceği biçimde, 1990-96 döneminde verilen teşviklerin ve kamu yatırımlarının, kalkınma planı hedefleriyle de açıkça çelişecek biçimde, gelişmiş bölgelere yönlendirilmiş olması, bu yörelerin aynı zamanda deprem riskli bölgeler olması, bilimi ve bilimsel planlamayı reddeden anlayışın ülke ve bölge

planlamaya da neden sırtını döndüğünün açık bir göstergesidir. Devlet, bu dönem içinde, teşvik belgelerinin %48'ini gelişmiş bölge olarak tanımlanan 7 ile vermiş olup, bu teşviklerin %91'inin yönlendirildiği 6 il birinci ve ikinci derecede deprem bölgesinde yer almaktadır. Gene aynı dönem içinde, devlet yatırımlarının %42'sinin de bu gelişmiş 7 ile yönlendirildiği, birinci ve ikinci derecede deprem kuşağında yer alan 6 ilin, bu yatırımlar içindeki payının ise %74 olduğu görülmektedir.

Açıkça görüldüğü üzere, kalkınma planı ilkelerinin bölge planları ile mekansal boyuta kavuşturulmaması durumunda, verilen teşvikler ve yapılan yatırımlar iş çevrelerinin tasfisi ve siyasilerin tercihlerine göre yön-

lendirilmekte ve çoğu kez kalkınma planı ilkeleriyle gelişmeler ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmeler ise, yaşadığımız acı deneyde de açıkça ortaya çıktı gibi, depremin tahribatını logaritmik olarak artıran nüfus ve yapılaşma yoğunluklarına yol açmaktadır.

7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda 'metropollerde ortaya çıkan sorunların çözülebilemesi ve göçün yavaşlatılması' gereklerinden söz edilmekte ve bunun için üst ölçekli plan kararlarının önemi vurgulanmaktadır. Oysa yapılan yatırımların ve verilen teşviklerin tam da kalkınma planı ilkelerinin tersine bir gelişmeyi teşvik ettiği, bu yatırım ve teşviklerin büyük bölümünün metropoliten alanlara yönlendirilmesinin göçü hızlandırdığı ve dolayısıyla gelişmelerde nüfus ve yapı yoğunluğu artışlarına, yeni alanların yapılaşmaya açılmasına yol açtığı, bu durumun özellikle de deprem riskli alanlarda ciddi tehlikeler yarattığı görülmektedir.

Büyük sanayi yatırımcıları, İstanbul metropoliten alanından sonra, bu alanın uzantısı olarak, birinci derece deprem kuşağında yer alan İzmit, Adapazarı ve Bursa'ya yönelmeyi tercih etmiş; bu tercih, yer yer bu yapılaşmaya engel yasa ve yönetmeliklerde değişikliğe gitme yolu da kullanılarak, politik kararlarla da desteklenmiş ve onay görerek yaşama geçirilmiştir. Bu çerçevede, devletin, Ford fabrikasına Seka'nın alanını tahsis etmesi, Sakarya'da 7 adet Organize Sanayi Bölgesi ile Sakarya Serbest Bölge (Şehir) kararlarını, meslek odalarının ve uzmanların tüm eleştirileri ve uyarılarını göz ardı ederek alması bu paraleldeki son gelişmeler olmuştur.

Planlama Disiplininin Olmaması

Doğal afet etkilerinin azaltılmasında en önemli etken olan doğru yerleşme ve yapılaşma kararları ve koşulları ancak, üst planlara uygun olmanın yanısıra, yerel ölçekte yapılan bir dizi ön araştırma ve değerlendirmeye dayanarak, en başta da fiziki veri ve eşiklere uyarak hazırlanacak imar planlarıyla getirilebilir.

Üst ölçekte planlarla ilgili olarak hiçbir yapım zorunluluğu getirmeyen İmar Yasası, sadece 1/5000 ve 1/1000 ölçeklerdeki nazım ve uygulama imar planlarıyla ilgili hükümler içermekte; uygulamada da sadece, yasal olarak yapımı zorunlu olmamakla birlikte bazı durumlarda 1/25 000 ölçekli çevre düzeni planlarının yapılacağı görülmektedir. Bu durumda, imar planları için uyulması gereken üst ölçekli plan, eğer var ise, 1/25 000 ölçekli bu planlar olmaktadır.

Bu durumda, ülkemizde yerleşme politikalarını yönlendirecek planlama kademesi sadece 1/5000 ve 1/1000 ölçekli nazım ve uygulama imar planları olmaktadır. Ülkemizde tüm planlama eylemleri bu ölçeklerdeki imar planları ile yapılmakta, yasal yapılanma çevreleri bu planlar ile biçimlendirilmektedir. Ancak, ülkemizde hemen hemen tüm belediyeler ölçeğinde nazım ve uygulama imar planları yapılmış olduğu halde, ne yazık ki bu planlama eyleminin ve hazırlanan planların sağlıklı yaşam çevreleri yaratmakta hiç de başarılı olmadıkları görülmektedir.

Yaşadığımız bu son depremden sonraki manzara, yerleşme ve yapılaşma kararlarımızın tek dayanağı olan imar planlarının da sınıfta kaldığı açıkça göstermektedir. Çarpık imar politikalarının doğal sonucu olarak, imar planları artık hemen sadece rant, daha fazla rant, yasal destek sağlayacak manivelalara dönüşmüş durumdadır. Bu gerçek, tüm imar planlarının rant hizmet amacıyla hazırlanmadığı, planlar tarafından çok iyi imar planlarının yapılmış ve yapılmakta olduğu gerçeğiyle çelişmektedir. Gerçek şudur ki, rant hizmet etmeyen planlar hemen hemen hiçbir zaman uygulama olanağı bulamamakta; bu planlar açıkça çiğnenerek en kısa sürede yerel yönetimlerce değiştirilmektedir.

Çöken dolgu alanlar üzerindeki yapılar hangi planlama kararlarıyla getirildi? Birinci derece deprem kuşağında yer alan bir bölgenin zayıf zeminli, riskli bölgelerinde jeolojik araştırma hiç mi yapılmadan plan kararları üretil-di? Yoksa jeolojik raporlar hazırlandı da dikkate mi alındı?

Ya TV'lerde izlediğimiz deprem sonrası görüntüler ve

de yerinde gözlemlediğimiz manzaralar? Binalardan çıkan insanların kaçıp güvencede olabilecekleri geniş boşluklar hemen hiç yok; yerleşimler sadece caddeler, sokaklar ve yapılar kompleksi. İnsanlar sokaklarda üst üste, İstanbul'da da aynı şeyi yaşamadık mı deprem gecesi? Evlerimizden çıkıp sokaklarda kalmadık mı? Gidecek geniş ve emniyetli boş alan bulamayıp kıyılarda-

Ancak unutulmaması gereken, yaşanan imar sürecinin hakim toplumsal sistemin ürünü olduğu ve bu sistemi ciddi biçimde sorgulamak ve değiştirmek kararlılığıyla atılmayan her adımın, denetim adına getirilen yeni düzenlemelerin hızla sisteme entegre olarak çarpık imar sürecindeki suçlular zincirine yeni halkalar eklemesine yol açmaktan öteye gidemeyeceğidir.

ki dolgu alanlara sığınmadık mı onca tehlikesine karşın. Oysa imar mevzuatında donatı standartları var uyulması gereken; planlarda kişi başına en az 7 m² yeşil alan bırakmak zorunlu. Ancak plan tadilatları, konut alanındaki imar haklarını arttırmadan yanısıra, sosyal donatı alanlarını, yeşil alanları da imara açmak, kenti sadece bir yol ve yapılar toplamına indirgemek görev ni, yetersiz bulduğumuz mevcut imar mevzuatımızı dahi çiğneyerek yerine getiriyor.

Bu manzara, depremin bir toplumsal yıkıma yol açmasında tetikleyici rol oynayan politikaları ve politikacıları bir kez daha gündeme getiriyor. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki planlı kentleşme politikasını terk ederek, özellikle 1950'li yıllardan başlamak ve 1980'li yıllardan itibaren sistemin bütününe damgasını vurmak üzere, arsa ve toprak yağmasının yaşamın her alanına hakim kılınmasında payı olan herkes, bu toplumsal yıkımın baş sorumlularıdır.

Adapazarı'nda 1967 depreminden sonra yapılan planlarda yapılaşma 3 katla sınırlandırıldığı halde, bugün depremin yerle bir ettiği yapıların, hem de planlı olarak, 7-8 katlı olduğunu görüyoruz. Buradaki sorulması gereken, zemin taşıma kapasitesi ölçülerek 3 kat sınırılması getirilen bir bölgenin 7-8 katlı bir yapılaşmaya nasıl açıldığıdır. Aynı şekilde, Yalova'nın 1968 tarihli planlarında, heyelanlı alanlar olduğu içi, gerekli önlemler alınmak koşuluyla ancak 2 katlı yapılaşmaya izin verilebilen yamaçlarının bugün nasıl 5-6 katlı yasal izinli binalarla dolabildiği; depremde hasar gören bu

durmaktadır. Konunun, sadece depremden zarar gören yörelerde birkaç sorumlu ortaya çıkarmakla sınırlı görülmemeyi, merkezi ve yerel yönetimlerin denetimsiz imar yetkileri ve bu yetkilerin kullanış biçimlerinden başlayarak, mevcut imar politikaları ve sistemin işleyiş mekanizmaları çerçevesinde ele alınması gerektiği ise, felaketten bari bu kez ders almayı bilerek, artık gelecek doğal afetlere karşı hazırlıklı olabilmeyi olmazsa olmaz koşulu olarak görmektedir.

Bugün açık olan bir şey var. Yaşanılır çevrelerin oluşturulmasının aracı olması gereken plan, sağlıksız ve yaşamı tehdit eden çevrelerin yasallaştırılmasının, yetersizliği açık olan mevcut yasal çerçevenin dahi yapılaşmayı yasakladığı alanları imara açmanın ve arsa spekülasyonunu yaygınlaştırmanın aracı olarak kullanılıyor. Ve bu süreç, hiçbir endişe duymadan, pervasızca sürdürülüyor.

Çünkü planlamadan, planlama sürecinden sorumlu olanların, plan yapma, yaptırma, onaylama ve uygulama yetkisi bulunanların hesap vermek gibi bir endişeleri yok. Kimse hesap sormuyor, soramıyor. İmar mevzuatında, imar yasa ve yönetmeliklerini çiğneyenler için, müeyyidelerle uymayanlar için hemen hiç bir yaptırım yok. İmar mevzuatı hesap sormuyor. Bu bir atlama mı, yoksa çirkin imar politikalarının, imar süresinde yer alacak sorumlulara bilecek verdiği bir güvence mi? Sorunun cevabı yaşadıklarımızda yatmıyor mu?..

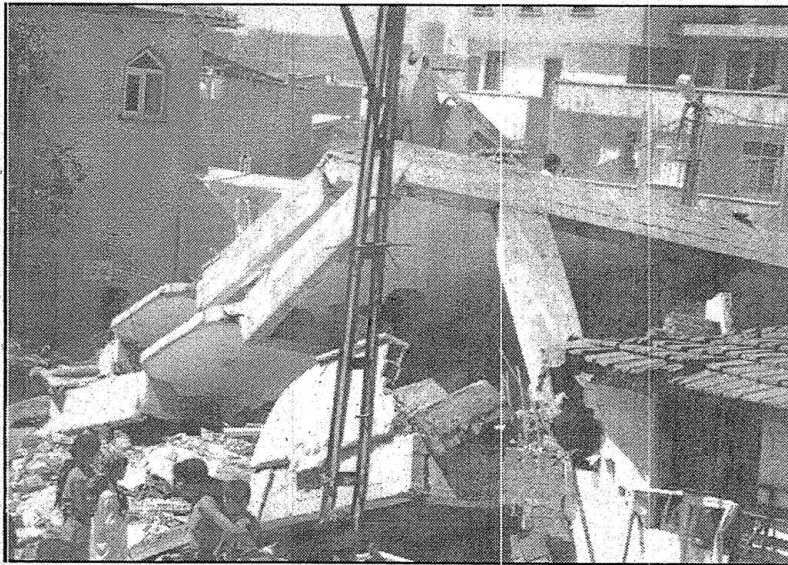
Doğal afetlerin etkilerinin azaltılması ancak, arazi kullanma kararlarını belirleyen imar planlarının, bilimin ve şehirlik ilkelerinin ışığı altında, her türlü spekülatif baskının dışında, ciddi bir ön araştırmaya dayanarak ve öncelikle doğal afet riskleri dikkate alınıp fiziksel eşik ve kısıtlamalara ciddiyetle uyularak hazırlanması ile olanaklıdır. Bunun yolu ise, öncelikle, yetkileri sınırsız ve denetimsiz biçimde, yerel yönetimler adına bir avuç insanın eline vermekten vazgeçerek, planlama süreçlerine ciddi bir denetim getirmek, bu denetimde başta meslek odaları ve üniversiteler olmak üzere, sivil toplum kuruluşlarını da katmak ve planlama, plan onaylama ve uygulama süreçlerini ciddi yaptırımlara bağlamaktan geçmektedir.

Ancak unutulmaması gereken, yaşanan imar sürecinin hakim toplumsal sistemin ürünü olduğu ve bu sistemi ciddi biçimde sorgulamak ve değiştirmek kararlılığıyla atılmayan her adımın, denetim adına getirilen yeni düzenlemelerin hızla sisteme entegre olarak çarpık imar sürecindeki suçlular zincirine yeni halkalar eklemesine yol açmaktan öteye gidemeyeceğidir.

Kaçak Yapılaşmaya Göz Yumulması- İmar Afları-İslah İmar Planları

Tamamına yakınının deprem kuşağında, sanayi ve iş yatırımları ile nüfusunun büyük kısmının yer aldığı gelişmiş yörelerinin ise birinci derece deprem kuşağında yer aldığı ülkemizde, özellikle gelişmiş yörelerdeki metropolde, kaçak yapılaşmanın ruhsatlı yapılaşmayı aşan bir orana ulaşmış olması, deprem etkilerinin artması açısından büyük bir risk yaratmaktadır. Kaçak yapıların sadece kaçak kentleşen, yörelerin sorunu olmadığı, planlı alanlardaki birçok binanın az ya da çok ruhsat dışı kaçak ekleri ve kaçak katları olduğu ve yapılan plan tadilatları ile bu kaçakların yasallaştırılarak ruhsata bağlandığı göz önünde tutulduğunda, yasal gelişmiş bilinen bölgelerin bile kaçak yapılaşmanın damgasını taşıdığı ve bunun da riski arttırdığı görülmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrası başlayan hızlı göç sonucu ortaya çıkan gecekondular sorununu, 1970'lerden itibaren nitelik değiştirerek, karşılanamayan barınma ihtiyacının doğurduğu bir sorun olmaktan çıkıp rant kaynaklı bir kaçak yapılaşmaya, 1980'lerden itibaren ise, kaçak yapı sorununun "Kaçak kentler" sorununa

alanların, ciddi yaşamsal riskler yaratılmakta olduğu gerçeğine karşın, nasıl ilave imar haklarına yüklenebildiği; bu kararları kimlerin alıp kimlerin onayladığı sorulması ve soruşturulması gereken konular olarak ortada

dönüştüğü bilinmektedir. Önceleri kontrol edilemeyen ve göz yumulan bu oluşum, geçekondudan kaçak yapılaşmaya devinen süreçte, göz yummadan paylaşım ve katılma ve popülist söylemler eşliğinde bazen üstü kapalı bazen açık bir arka çıkıma dönüşmüştür. Siyasi sorumlular bu süreçte kaçak yapılaşmaya, 1948'den başlamak üzere, 15 kez af getirmişler, bu kaçak yapıları, hiçbir ön denetimden geçirmeden affederek yasal statüye kavuşturmuşlardır. Bugün yasal görünen bir çok binanın aslında baştan bu yana ruhsatlı ve denetimli olarak inşa edilmedikleri, aslında 'kaçak yapı' bu yasalığa imar afflarıyla kavuştukları bilinmektedir.

Kaçığın bir diğer türü de, yasal ve ruhsatlı binalara ilave edilen kaçak katlardır. Çok sık görülen bu kaçak kat çıkma uygulamasına çoğu kez göz yumulması, projelendirme ve uygulaması belli bir kata göre yapılan binaların, yüklenicileri risk göz ardı edilerek, doğrudan ya da dolaylı (imar tadilatı yolu ile) imar afflarıyla yasalığa kavuşturulmaları da, bu süreçte yer alan herkesi doğacak sonuçların ortak sorumluları haline getirmektedir.

Politik iktidarlar, 'kaçak yapılaşmayı' "sen yap, ben affederim" güvencesi ile teşvik etme politikalarını 1980 sonrası daha da geliştirip zenginleştirerek, salt yapıları affetmenin ötesinde, kaçak yerleşim alanındaki çarpık yerleşme düzenini de "islah imar planları" yolu ile kalıcı kıma yönünde yeni bir adım atıldılar. 1984 yılında çıkarılan İmar Affı yasasının kaçak yapılaşmayı binalar için getirdiği islah imar planı modeli ile, üst ölçekli planlara uyulması zorunluluğu kaldırılıp 1/5000 ölçekli mevcut nazım imar planları delinerek, imar mevzuatının planlama standartlarına uyulması zorunluluğu kaldırılıp kaçak yapılaşma alanlarının sosyal donatısız, yeşilsiz, çok yoğun yerleşmeler olarak planlanmasının zemini yaratılarak ve yapılacak bu planlarda 4 kata kadar imar izni verilebileceği koşuluyla bu kaçak yapıların ilave kat artırımına da olanak sağlanarak, dünya şehirçilik literatürüne daha önce hiç görülmemiş bir plan türü armağan edildi. Ve böylece, birçok kaçak yerleşme artık planlı. Sadece yapılar yasallaştırılmakla kalmadı; yarınki mekan düzenleri de bu kaçak yapılaşma işiğında planlanarak, artan katlar ve azalan boş alanlarla, bugünkünden daha da sakıncalı olacak yaşam çevrelerinin temeli atıldı. Böylece islah imar planı adının çağrıştırdığının aksine, bu alanlar islah edilmedi; sadece islah edilme şansları ortadan kaldırıldı. Bu süreçten geçen kaçak yerleşmeler de bugün artık yasal sayılıyor.

Önce eğitimin kalitesini düşür, eğitimsiz bir mezunlar ordusu yarat; sonra kalite düşük diye mezuniyet sonrası mesleğe kabul için en az eğitim kadar uzun bir ikinci eğitim süreci öner.

1990'larda gündeme gelen bir kaçak yapılaşma teşvik yöntemi de, kaçak yerleşimleri belediye ve hatta ilçe ilan ederek ödüllendirmek. Yasal olarak kesinlikle yapı yapılamayacak alanları da kapsayan bu uygulamanın, imar affı kapsamına giremeyen yerlerde giderek yaygınlaşan bir yöntem olması, karşısına belediye binaları, hastaneleri, okulları, kaymakamlık binaları ve adliyerleri bile kaçak olan bir "kaçak kentler cenneti" çıkarıyor. Demokrasinin "isteyen herkesin her yere her istediği yapıyı yapabildiği düzen" olarak algılandığı ülkemizde, bu sonuca belki de hiç şaşmamak gerek.

İşte, kaçak yapıya göz yummaktan kaçak yapılaşmayı teşviğe; teşvikten hiçbir önlem almadan affa ve yasallaştırmaya; imar afflarından islah imar planlarına uzanan bu süreçte yer ve rol alan tüm yetkililer de, sistemin yarattığı suçlular zincirinin birer halkası olarak, yaşanan depremin bir toplumsal yıkıma dönüşen sonuçlarının sorumlularıdır.

Kıyıların Gelişigüzel Doldurulması- Dolgu Alanların ve Kıyıların Yapılaşmaya Açılması

Özellikle son yıllarda, ekolojik dengeler göz ardı edilerek, kıyıların ardı ardına doldurulması çok yaşanan ve yoğun biçimde eleştirilen riskli ve hatalı bir düzenleme olarak ortaya çıkmıştır. Kıyı Yasası dolgu alanlarda yapılaşmaya müsaade etmediği halde, bu dolgu alanların yapılanmaya açıldıkları da görülmektedir.

Riskli alanlar sadece dolgu alanlarla da sınırlı değildir. Kıyı Yasası'nın tanımını yaptığı kıyı kuşağı da, özellikle

zayıf zeminli alanlarda, riskli bölgeler olarak görülmekte. Kıyı Yasası, bu riskleri de gözetenek, dolgu alanların ve kıyıların açık alanlar olarak kullanılmalrı ve üzerlerinde yapı yapılmaması hükmünü getirmiştir. Ancak buna rağmen, gerek kıyıların, gerekse dolgu alanların, bu yasayı uygulamakla yükümlü olan yerel ve merkezi idarelerce yapılaşmaya açıldıkları gözlenmektedir.

Oysa doğanın, ekolojik dengelerin bozulmasına sonuna dek müsaade etmediği ve kendisinden alınarı doğal afetlerde geri aldığı, Karadeniz Sahil Yolu için doldurulan 200 metrelik kuşağın deniz tarafından ısgalının ardından, bu kez de yaşadığımız Gölçük merkezli depreme görüldü. Gölçük ve Değirmendere başta olmak üzere, körfezde en büyük tahribat dolgu alanlarda ve kıyılarda yaşandı. Dolgu alanlar çökerek denize gömüldü. Kıyı kuşağındaki binalar yerle bir oldu.

Yaşanılan deney ne yazık ki çok acı oldu. Ancak bu acıdan gerekli dersleri çıkarmayı bilemez, kıyılarıdaki dolgu furyasını, ekolojik dengeleri gözardı ederek aynı bilinçsizlikle sürdürürüzse, beklenen depremin ve daha sonrakilerin de en az bu deprem kadar saldırgan ve yıkıcı olabileceğini asla unutmamalıyız.

Yapı Üretim Sürecindeki Denetim Eksikliği

Yaşadığımız deprem felaketi, yapı üretimindeki ciddi denetim eksikliklerini açıkça ortaya çıkararak, yaşanan karsan yapılaşma sürecini bütün boyutlarıyla gözler önüne serdi. Yapılan ihmal ve hataların, ortaya çıkan yolsuzlukların nelere yol açabileceğini, yerel yönetimlerin yapı üretiminde ne ölçüde yetersiz kaldıklarını bir kez daha sergiledi.

Herkes müteahhitlere ve teknik sorumlulara ateş püskürüyor. Peki aslında gerçekten bir yapı denetimi yapılmak isteniyordu da becerilemedi mi, yoksa yapı üretim sürecindeki bu denetimsizlik, bilinçli ya da bilinçsiz, sistemin doğasından kaynaklanan bir tercih miydi?

Cevap ne olursa olsun, açık olan, yapı denetiminin olanak ve yollarının gerek siyasilerin gerekse de merkezi ve yerel yöneticilerin ağırlıklı bir kesimince tıkandığıdır. Aşağıdaki soruların muhatapları da işte yapı denetim sürecindeki bu siyasi sorumlular olacaktır.

- İmar mevzuatında neden yapı üretim sürecindeki sorumlulara yönelik ciddi yaptırımlar yoktur?

- Meslek odalarının yapı üretim sürecindeki denetimde rol olarak bu süreçte aynı zamanda kendi üyelerini de denetleyememeleri neden yıllarca engellenmiştir?

"Ruhsat verilmeden önce projelerin ilgili meslek odalarının denetiminden geçmesi" uygulamasına karşı çıkılarak, yapı üretim sürecinde yer alan teknik elemanların ve yapılan uygulamaların meslek odalarınca denetlenmesinden ısrarla kaçınılmıştır. Denetimde meslek odalarını dışlayan, yerel yönetimlerde de yeterli denetimi yapmayan ya da yapamayan bu anlayış, denetimsizliğin yaygınlaşmasına da kasıtlı olarak neden olmuştur.

Bir kısım belediyelerin meslek odaları ile protokol imzalayıp ortak mesleki denetim uygulamasına geçme girişimleri, "projeleri meslek odalarından geçirmeyin; meslek odalarının bu denetimi yapmaya yetkisi yoktur" diyen yazılılarla durdurulmaya çalışan bakanlardan başlayan bu sorumlular zinciri, bugün ortaya çıkan durumdan da öncelikle sorumludurlar.

Hükümetin depremin hemen ertesinde ortaya çıkardığı yeni bir yasa tasarısında ise, denetimin özelleştirilmesi öngörüldü. Meslek odaları bir kez daha göz ardı edilerek, yapı üretim süreci, proje onayından iskan alınmasına kadar, özel şirketlerce denetlenecek. Yeminli mimarlık ve mühendislik büroları deneyimi anımsandığında, önüne gelen her yatırım kararına uygundur biçiminde ÇED Raporu veren özel şirketler göz önüne alındığında, yapı denetim sürecinin özelleştirilmesinin sonuçlarından ciddi biçimde endişe duymamak olanaksız.

- Teknik elemanların, mimar ve mühendislerin yapı üretim sürecindeki eksiklikleri ve hataları sorgulanırken, popülist politikalarla ülkenin her tarafının öğretim görevlisi ve altyapısız üniversitelerle doldurulmasının ve eğitimin kalitesinin hızla düşürülmesinin hesabını kim verecektir? Eu üniversiteleri kuranlar meslek odaları olmadığına göre herhalde onlar değil. Meslek Odaları, meslek dallarındaki eğitim seviyesinin bu düzeylere düşürülmesinden son derece rahatsız ve tedirginler. Mimarlar Odası bu konudaki rahatsızlıklarını bundan kısa

bir süre önce yazılı olarak YÖK'e bildirmiş ve bu altyapısız mimarlık fakülteleri mezunları ile ilgili olarak mesleki endişelerini dile getirmişti.

Bayındırlık Bakanlığı'nın, yapı denetim sürecindeki eksikliklerden yola çıkarak geliştirdiği çözüme ilişkin önerileri arasında, mimar ve mühendislerin mezun olduktan sonra en az 5 yıl eğitim sonrası staj yapmaları ve ancak bu süreçte yaptıkları çalışmalar uygun bulunursa sınava alınarak kendilerine mesleği uygulama konusunda yetk verilmese de var. Burada yetkiyi veren kurul ise bakanlık kontrolunda.

Burada açık bir çelişki yok mu? Önce eğitimin kalitesini düşür, eğitimsiz bir mezunlar ordusu yarat; sonra kalite düşük diye mezuniyet sonrası mesleğe kabul için en az eğitim kadar uzun bir ikinci eğitim süreci öner.

Teknik elemanların mezun olur olmaz her şeyi yapabilmeleri, her proje ve uygulamaya imza atmaya yetkili olmaları tartışılabilir; bunun sakıncaları ortaya konabilir ve düzenleyici bazı tedbirlerle sürecin daha sağlıklı işleyebilmesinin yolları aranabilir. Ama yapı üretim sürecindeki teknik elemanların kalitesinin artırılması her şeyden önce iyi bir üniversite eğitimi alınmasıyla olanaklıdır ve öncelikle yapılması gereken de, Türkiye'de her gün yeni bir tanesi açılan altyapısız yüksek öğrenim kurumlarının ciddi biçimde sorgulanmasıdır.

Kamu Araçlarının Elden Çıkarılması Politikası

Kent topraklarındaki kamu mülkiyeti sağlıklı bir planlama ve yerleşme politikasını hayata geçirebilmenin en önemli araçlarından biridir. Gelişmiş batı ülkelerinin bu aracı etkin biçimde kullandıkları, kent toprakları üzerinde, başta yerel yönetimler olmak üzere, kamu mülkiyetinin ve denetiminin yaygın olduğu bilinmektedir. Planlamada karşımıza çıkan en önemli ve belirleyici sorun toprak mülkiyetidir ve kentleri sağlıklı bir biçimde planlayabilmenin ve bu planları uygulayabilmenin en sağlam yolu da kent toprakları üzerindeki denetimi mülkiyet yolu ile elde bulundurabilmekten geçmektedir.

Ancak, 1980'li yıllardan itibaren gündeme gelen özelleştirme politikası çerçevesinde, kamu elindeki topraklar da hızla elden çıkarılmaya başlanmıştır. Bu süreç sonunda, yerleşmeler planlanırken gerekli sosyal donatı alanlarına yer bulabilmek giderek olanaksızlaşmakta, özel mülkiyetten alınarak planlanan donatı alanları ise hemen hiçbir zaman gerçekleştirilememektedir. Bu durum, yerleşmelerin giderek sadece bir yollar ve yapılar kompleksine dönüşmesine yol açmaktadır.

Bunun sonuçları ise, depremden etkilenen yörelerde çok ciddi biçimde hissedilmiş, depremedeler, "binalarda uzak durun" uyarılarına karşın, deprem sonrası sığınacakları güvenli alan bulamayarak, yıkıntılardan, çökme tehlikesi taşıyan yapıların gölgesinde, caddelerde, kaldırımlarda, bahçeelerde ve elbette büyük bir risk içinde, başlarının çaresine bakmak zorunda kalmışlardır. Oysa deprem sonrası riskleri azaltmanın yollarından biri de, binalardan uzak güvenli alanlara sığınabilmekten geçmektedir.

Kamunun elinde neredeyse boş alan kalmaması deprem sonrası geçici yerleşmeler kurulurken de sorun yaratmakta, uygun ve yeterli olmayan alanlara insanlar üstüste yapılmaktadır. Deprem sonrası yeniden yapılaşma sürecinde de, toprak mülkiyeti sorunu, sağlıklı yerleşim kararları alabilmeyi zorlaştırmaktadır.

Karayoluna Bağımlı Hatalı Ulaşım Politikası

Demiryolu ve denizyolu ulaşımını terk ederek ülkenin tamamıyla karayoluna bağımlı kılınmasına yol açan karayolu ulaşım politikasının bir doğal afet sırasında da ne tür sakıncalar yaratabileceği yaşadığımız bu büyük deprem felaketi sırasında açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Denizle bağlantılı yoğun bir yapılaşma bölgesinde, tüm ulaşımın esas olarak tek bir karayoluna, TEM'e bağımlı kılınması ve fay hattı üzerinde yapılmış olan bu otayolun depremden ağır hasar görmesi depremden etkilenen yörelere ulaşmada ciddi gecikmelere neden olmuştur.

Yörenin yen den yapılması sürecinde bu durumun değerlendirilmesi ve özellikle denizyolu ulaşımının ciddi bir alternatif olarak ele alınması zorunlu görülmektedir. Deprem sonrası değerlendirmeler çerçevesinde, Türkiye'nin ulaşım politikası da ciddi biçimde sorgulanmalıdır.

III- Neler Yapılmalı

• Plan kademeleri, planların hazırlanma, onama, uygulama ve denetim mekanizmaları, planlama standartları tümüyle yeniden düzenlenmeli; kurumsal yapı gözden geçirilmeli. Bu çalışmada meslek odaları ve üniversiteler kesinlikle yer almalı.

• Ülke ve belge planlarının yapımı zorunlu kılınmalı.

• Başta deprem riskli bölgeler olmak üzere, tüm imar planlarının uygulanması askıya alınmalı, mevcut yerleşim alanlarının genel planlaması ve plan ile seçilmiş yapılanma alanları, yapılacak bölgeler ve yerel jeolojik çalışmalardan elde edilecek bilgilerle test edilmeli; mevcut imar planlarında gereken değişiklikler yapılmalı. Bu süreçte yeni imar durumu verilmemeli.

• Yaşanılan deprem sonuçlarıyla ilgili olarak, yapı üretim sürecindeki sorumluların yanı sıra, yanlış yer seçimi ve planlama kararlarından sorumlu olanlar hakkında da soruşturma açılmalı.

• Deprem bölgesinde yeniden yapılanma süreci, bölgesel ölçekte başlayan bilimsel ve ciddi bir yaklaşımın ürünü olmalı. Yeni yerleşmeler yörenin nüfus taşıma potansiyelini de ortaya koyacak bölgesel ölçekte bir yerleşim master planına uygun olarak düzenlenmeli. Bu çalışma uzman meslek odaları ve üniversitelerle birlikte sürdürülmeli.

Ancak unutulmamalıdır ki, tahribatın zararlarını sadece doğru fiziki planlar ile çözmek mümkün değildir. Deprem bölgesinde görülen sosyal sorunların ancak sosyal planlar ile çözümlenebilecek boyutları vardır. Çünkü yaşanan her yönü ile toplumsal bir yıkım olayıdır. Fiziki planlar, mimar ve mühendisler, bir anlamda sosyal bilimcilerin mekan planlayıcıları olarak da çalışmalıdırlar.

• Deprem yöresindeki yatırım kararları ve devlet teşvikleri, yeni bir bölgesel yerleşme politikası oluşturulana, yeni yerleşim bölgeleme planı ile yöreye yerleşecek nüfus ve işgücü belirlene kadar durdurulmalı, Sakarya Serbest Bölge kararı iptal edilmeli ve Organize Sanayi kararları tekrar gözden geçirilmeli.

• Planlama ve yapılaşma süreçlerindeki tüm sorumluluklar için, İmar Yasası ile ciddi ve denetimli yaptırımlar getirilmeli. Planlama ve yapı üretim sürecindeki sorumlu olan yerel yönetimlere denetim getirilmeli. Meslek Odaları ve üniversiteler başta olmak üzere, tüm ilgili kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları bu denetim mekanizmasında yer almalı.

• Yapı üretim sürecinin denetimini, meslek odalarını dışlayan bir anlayışla, özel denetim şirketlerine veren yasa tasarısından vazgeçilmeli. Denetim mekanizması meslek odaları ve üniversitelerin katılımı ile yeniden düzenlenmeli; bu denetimde yerel yönetimler devrede olmalı, meslek odaları ve üniversiteler de aktif rol almalı. Yapı kullanma izinleri meslek odaları ve üniversitelerin de yer aldığı bir denetim sonucunda verilmeli.

• Yeni imar afatların önünü tıkayacak bir yasal düzenleme getirilmeli. İslah imar planlarının yapımına son verilmeli. Mevcut islah imar planları, özellikle deprem riskleri açısından öncelikle gözden geçirilerek gerekli revizyonlar yapılmalı.

• Özellikle afet riskli alanlarda kıyı dolguları durdurulmalı; mevcut dolgu alanlar teknik olarak riskler açısından gözden geçirilerek gerekli önlemler alınmalı. Dolgu alanlarda ve kıyılarda yapılaşma durdurulmalı. Deprem bölgesindeki yeni yerleşme düzeninde, kıyı ve dolgu alanlar, üzerinde ayakta kalmış binalar olsa dahi, yapılaşmaya kapalı açık alanlar olarak düzenlenmeli.

• Kamu topraklarının elden çıkarılması uygulamaları derhal durdurulmalı.

• Karayoluna dayalı ulaşım politikası terk edilerek, deniz ve demiryoluna öncelik verilmeli.

• Mimarlık ve mühendislik eğitimi vermek üzere açılmış olan yeni yüksek öğrenim kurumları altyapıları ve öğrenim kadroları açısından ciddi biçimde değerlendirilerek, ya gerekli niteliklere kavuşturulmalı ya da kapatılmalı.

• Yapı sektörünün mimar ve mühendis dışındaki teknik kadroları için (inşaat ustaları vb.), bir ön eğitim zorunluluğu getirilmeli. Önceki yıllarda var olan yapı usta okulları türü bir düzenleme ile devlet bu konudaki sorumluluğu üzerine almalı.

• Depremden hasar gören yörelerde geçici barınma ihtiyacı, prefabrik evler yerine, bölgede kalacak nüfus, mevcut barınma potansiyeli ve iş-ev ilişkileri tespit edilerek, mevcut konut stoku (bölgede yapılmış ve yapımı süren toplu konutlar, ikinci konutlar, tatil siteleri, kamu tesisleri ve kirallık konutlar) kullanılarak çözümlenmeli, kaynaklar mümkün olduğunca ihtiyacın karşılanması açısından da pek yaşanması olmayan, geçici yaşam çevrelerinin oluşumuna harcanmamalıdır. ■

Deprem ve Meteorolojik Afetler

Doç. Dr. Mikdat KADIOĞLU TMMOB Meteoroloji Mühendisleri Odası İstanbul İl Temsilcisi

Deprem gibi doğal afetler, toplumun sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel faaliyetlerini önemli ölçüde aksatan, can ve mal kayıplarına neden olan tabiat olayları olarak tanımlanabilir. Bu tanıma göre, Sel ve Fırtınalar, Hortum, Orman Yangınları, Sıcak Hava Dalgaları, Hava Kirliliği, Kimyasal ve Nükleer Serpintiler, Asit Yağışları, Çığlar, Deniz ve Göl Su Seviye Yükselmeleri, Yıldırım, El Nino, Kuraklık, Dolu ve Don Olayı gibi meteoroloji karakterli doğa olayları da birer doğal afettir.

Dünya Meteoroloji örgütüne (WMO) göre sadece 1980'li yıllarda dünyada 700.000 kişi meteorolojik afetlerde hayatını kaybetmiştir. Meteorolojik afetlerin "Önceden Tahmin Edilerek Erken Uyarılarının Yapılması", deprem vb. diğer doğal afetlerden onları farklı kılan tek ve en önemli özelliğidir. Bu özelliklerin yararlanarak gelişmiş ülkelerin afet yönetim programlarının bir parçası olan meteorolojik tahmin ve erken uyarı ile can kayıplarında önemli azalmalar ve ekonomik zararlar da önemli düşüşler sağlanmıştır.

17 Ağustos 1999 İzmit Depremi tecrübesi içinde ülkemizde de meteorolojik hizmetlerin geliştirilmesi ve meteorolojik afetlerde zararların en aza indigenebilmesi için tespit ve önerilerimiz bazıları şöyledir:

1. Örneğin, 18-20 Haziran 1990'da Trabzon'da, 16-17 Mayıs 1991'de Doğu Anadolu Bölgesi'nde, 25-26 Ağustos 1982'de Ankara ve çevresinde, 1994'de Marmaris'te, 13 Temmuz 1995 Senirkent'te, 3-4 Kasım 1995 İzmir'de, 19-22 Mayıs 1998'de Batı Karadeniz ve 14-15 Ağustos 1998'de Trabzon Sürmene-Köprübaşı-Başköy'de görülen sellerde ülkemizde modern anlamda sel ve fırtına uyarısı yapılmadığı için büyük can kayıpları olmuştur. Ve en önemlisi, önceki depremler gibi, bu sellerden de hiç ders alınmamıştır! Sor deprem afetinin yaraları sarıldıktan hemen sonra Türkiye'de doğal afetler ile mücadele için, deprem ile beraber tüm doğal afetler bir bütün halinde ele alınmalıdır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi, her felaketten alınan ders, onları mümkün olduğunca önlemeye, can ve mal kayıplarını en aza indirmeye yönelik önceden yapılan hazırlıklar ve çalışmalar ile doğru orantılıdır. Türkiye'de, örneğin, bir depremin veya selin neden olduğu ekonomik kayıplar, gelişmiş ülkelerdeki gibi yeterli sayıda uzman mühendisin istihdamından, bilimsel çalışmaların yapılmasından ve gerekli tedbirlerin alınmasından çok daha fazla olduğu unutulmamalıdır.

2. Maalesef Türkiye'de bir çok teknik kamu kurumu politik amaçlar ile tahrip edilmiştir. Bunun faturasını da halkımız, can ve mal ile çok pahalı bir şekilde ödüyor. Artık tüm kamu kurum ve kuruluşlarımız politik etkilere arındırılmalıdır. Günümüzde ulaştığı seviye ile modern meteoroloji, gelişmiş ve zor bir bilim dalıdır. Bu nedenle meteoroloji uygulamaları da uzmanlık gerektirmekte ve politik istismar kaldırmamaktadır. Fakat, Türkiye Cumhuriyeti, şu ana kadar meteoroloji bilimini ve meteoroloji mühendisliğini gerçek anlamda tanıyıp değerlendiremediğinden dolayı, gelişmiş ülkelerdeki emsallerine benzer şekilde, bir çok kamu veya özel sektör kurum veya kuruluşunun mevzuatında "Meteoroloji Bilimine ve Meteoroloji Mühendisliği Kadrosuna" gerekli yeri ve önemi vermemiştir. Ülkemizde sayıları çok az olan meteoroloji mühendisleri bir baskı grubu oluşturup politikacılar üzerinde etkili olamamaktadır. Böylece, siyasi irade henüz bu konuda doğru bilgilendirilememiş ve yönlendirilememiştir. Sonuçta Türkiye, şimdiye kadar meteoroloji karakterli doğal afetler ile gelişmiş meteoroloji bilimini ve teknolojilerini kullanarak (erken uyarı ile) mücadele edememiş ve planlamalarda modern meteoroloji biliminin gerektiği şekilde yararlanamamıştır. Depremlerde olduğu gibi, Türkiye'de meteorolojik karakterli doğal afetler de, gelişmiş ülkelere nazaran çok daha fazla insan ve ekonomik kayıplara neden olmaktadır.

3. Meteorolojik afetler konusunda Devlet Meteoroloji İşleri (DMI) Genel Müdürlüğümüz henüz gelişmiş ülkelerdeki emsalleri gibi meteorolojik afet gözlem ve

uyarılarını yapacak şekilde organize olmamış, açık bir şekilde görevlendirilmemiş, gerekli kadro ve teknoloji ile de donatılmamıştır. Normal hava tahminini dahi büyük ölçüde yurtdışından satın alan ülkemiz, doğal olarak meteorolojik afetlerde de çok aciz kalmaktadır. DMI döner sermaye gelirlerini arttırmak için her türlü isteği karşılamaya çalışırken, az sayıdaki uzmanı ile asli görevlerini yerine getirememektedir ve 500'den fazla istasyonunu da eleman yokuşundan kapatmak zorunda kalmıştır. DMI, kişi veya kuruluşların özel isteklerini bir yana bırakıp, asli görevlerine konsantre olmalıdır. Bunun için gelişmiş ülkelere benzer bir şekilde DMI, kendini sadece şu üç temel konu ile sınırlamalıdır: 1- Meteorolojik gözlemler yapmak; OADR 06 2- Halk için hava öngörülerini, meteorolojik afet tahminleri ve ihbarları yapmak; 3- Veri bankası oluşturmak ve iklim etütleri yapmak.

4. Özel meteorolojik destek ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için, gelişmiş ülkelere olduğu gibi, büyük sanayi kuruluşları, enerji ve askeri tesisler, sigorta şirketleri, resmi ve özel hava yolları, TV, radyo ve gazete gibi kitle iletişim kurumları, sağlık, ulaşım, tarım ve ormancılık işletmeleri ile birlikte araştırma ve planlama kurum ve kuruluşlarında meteoroloji mühendisleri gerektiği şekilde istihdam edilmesi kanuni bir zorunluluk haline almalıdır. Spor kulüpleri, armatör, çiftçi gibi özel girişimcilerin, endüstri ve diğer ihtiyaç gruplarının özel hava tahmini ve meteorolojik etütler ile ilgili isteklerini karşılayabilmek için de meteoroloji mühendislerine de büro açarak ticari faaliyetlerde bulunma ve imza hakkı verilmelidir. DMI'nin hava tahmini üzerindeki tekeli kaldırılmalıdır. Meteoroloji mühendislerinin, jeofizik ve diğer mühendislerin kendi dallarında yaptığı gibi, özel hava tahminleri, danışmanlık, meteorolojik analiz ve etütler yapabilmesi için yasal düzenlemelerin derhal yapılması gerekmektedir.

5. Ülkemizde yerleşim yerlerinin seçiminde sadece yerin altına değil, yerin üstüne de bakılmıyor. Ülkemizde yıllardır şehir vb. yerleşim yerlerinin seçiminde meteorolojik şartlar da yeterince göz önüne alınmamıştır. Bir çok vatandaşımız imara açılan sel ve çığ yataklarına yerleşmiş ve uykusunda hiçbir uyarı vb. olmadan hayatını kaybetmiş ve kaybetmektedir. Bir çok şehrimiz de hava kirliliği problemi ile boğuşmaktadır. Artık ülkemizde, şehir planlamaları, sanayi ve yerleşim bölgelerinin seçimi vb. problemlerin disiplinler arası çalışmaları gerektirdiği bilincine varılmalı ve gerekli meteorolojik etütler de zorunlu tutulmalıdır.

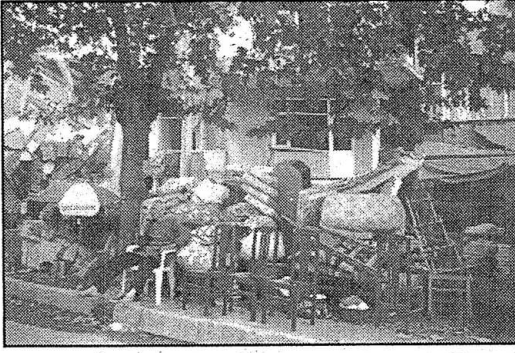
6. Meteoroloji sadece "hava tahmini" değildir. Meteoroloji Mühendislerinin ilgilendiği konular arasında burada sayılmayacak kadar çeşitlilik vardır. Örneğin, bir bölge veya yörenin iklimi ve ikliminde kısa ve uzun zamanlarda veya küçük ve büyük sahalar üzerinde meydana gelen değişiklikler; deniz ve göllerin su seviyelerindeki değişimler; orman ve tarım meteorolojisi; tükenmeyecek kadar sürekli olan güneş ve rüzgar enerjilerinin potansiyellerinin belirlenmesi; kötü hava şartlarında elektromanyetik dalgaların radar sinyallerine ve haberleşmeye etkisi; spor karşılaşmalarının yapılabilmesi; psikolojik konfor ve insan sağlığı; yüksek katlı bina, havalimanları, yol, köprü ve kulelerin tasarımlarındaki hesapların sağlıklı yapılması, yer seçimi; yapıların içindeki yaz ve kış sıcaklıklarının konfora göre ayarlanması; suni yağmur imkanları meteorolojinin sayısız ilgi alanlarından sadece bir kağıdır. Türkiye gibi gelişmekte olan bir ülkede, sağlıklı ve hızlı bir ekonomik kalkınmaya yol gösterebilecek meteoroloji bilimine ve meteoroloji mühendisine, meteorolojinin günlük yaşam, ticaret ve endüstri ile iç içe girmiş olduğu bilgi toplumu olan gelişmiş ülkelere daha fazla ihtiyacı vardır. Meteorolojik bilgi ve analize harcanacak olan her kuruş, devlete, özel girişimcilere, halka ve dolayısı ile ülkemizin ekonomisine kattıran geri dönecektir. ■

Bu düzenden başka türlü beklenmezdi

Faturanın adresi belli

Depremi açtığı yaraları sarmak için yurdun dört bir yanından seferber olduk. Elimizi taşın altına soktuk. Her ne hikmetse, hala bas bas bağıryorlar televizyon ekranından, reklam panolarından: "Bir tuğla da siz koyun". Evet. Bir tuğla da biz koyalım. Ama her şeyi eskisi gibi inşa etmek için değil. Yeni bir ülke, eşit ve özgür insanlık için...

Yükünü yıllarca sırtımızdan atamayacağımız bir felaket yaşadık. Bu depremin izlerini nasıl sileceğiz, yaraları nasıl saracağız, bilemiyoruz. Öncekilerden farklı bu, bizi de salladı, hem yanı başımızda, sanayimizin göbeğinde oldu.

En büyük kaybımız insan. Bunda tartışılacak çok şey yok. Fakat değinmeden edemeyeceğim. Enkazın altında kalan sadece insanlarımız değil. Yıllardır uygulanan devlet politikalarının çoğu da bu enkazın altında kaldı. Neymiş efendim, "özel güzel"miş, neymiş efendim, "küçük ama güçlü devlet"miş.

Depremden sonraki beş günümü afet bölgesinde geçirdim. Ayrıntılarına girmeyeceğim. Giden arkadaşlar en az benim kadar görmüşlerdir. Gidemeyenler ise bol bol izlediler televizyondan. Kayıpların acısı bir yandan, organizasyonsuzluk ve kargaşa diğer yandan sarıp sarmalamıştı insanları. Günlerce yardım aktı bölgeye. Yurdun dört bir yanından kamyonlar dolusu gıyacak, yiyecek, tıbbi malzeme gönderildi. Buna rağmen bir türlü karınları doyurulamadı insanların, üstleri örtülemedi.

Birakin böyle bir şeye yaşasın yaşamayacaklarını, ben böylesi bir afetin altından kalkabilecek büyüklükte bir özel şirket bilmiyorum. Olsa olsa devlet olur. Fakat depremden sonra gözleri devleti arayan insanlar, bir de en yetkili ağızdan, Çankaya'dan fırça yediler. Yanıt gayet netti: "Her şeyi de devletten beklemek lazım, canım..."

Ayrıca bir kere daha iyice gördük. Taşın altına girecek bir el gerektiğinde, ne hikmetse bu memleketin emekçi insanların elinden başka el akla gelmiyor. Büyük sermayemiz bölgeye bir daha yatırım yapmayacakmış. Tesadüf değil. Ama unutmayalım, yatırım yapmayı bir kenara bırakıyorum, bu ülkenin emekçi insanların yaşamlarını sürdürmek için bile çok fazla alternatifleri yok.

Depremzedelere uzanan yardım elleri, emin olun, yine emekçi insanlarımızın elleriydi. İşçileri göçük altından can çıkarmaya çalışırken, Sabancı Televole'ye bikinili kızlarla poz vermekle meşguldü. Rakamlar da gözümüzde büyümüş. Zaman

Burak SÜALP (Elektronik Mühendisi)

zaman oranlara bakmak gerekir. IMF (Uluslararası Para Fonu) depremden hemen sonra 120 milyon dolarlık bir yardım yapacağını açıkladı. Oysa, daha geçen sene, Ford şirketi, İzmit'e yapacağı fabrika için 500 milyon dolarlık bir yatırım planlıyordu. Hatırlamakta fayda var, Türkiye'nin dış borçlarının toplamı 80 katrilyonu aşmış durumdadır. Her sene silahlanmaya harcadığımız paranın ise haddi hesabı yoktur.

Depremi ilk şokunu atlattıktan sonra, toz duman yavaş yavaş inerken, enkazın büyüklüğü ortaya çıkmaya başladı. Hesaplamalara göre yaklaşık 10 milyar dolarlık bir maddi hasar ile karşı karşıya kaldık.

Normalde ayağımıza kısa gelen yorgan misali bütçenin bir de bu hasarı karşılaması elbette ki düşünülemezdi. Elbette ki bütün şirket ve holdinglerimiz "deprem reklamlarında" yerlerini almak için birbirleri ile yarıştılar. Lakin maalesef, kalkacak enkaz boylarını çok aşıyordu!

Hemen ek bütçe, deprem vergisi tartışmaları başladı. Fakat bu tartışmaların hükümetin gündemine oturması biraz zaman aldı. Hazır herkesin dikkati afet bölgesine çevrilmişken "mezarda emeklilik", "sosyal güvenliğin tasfiyesi", "uluslararası tahkim" gibi kısa süre önce büyük bir kesimin tepkisini alan tasarılar depremden mal kaçırır gibi meclisten geçirilip, Köşk'e onaylatıldı.

Bu zaman zarfında, Maliye Bakanlığı ve hükümet mehteran takımının yürüyüş düzeni gibi demec vermeye başladı. Cep telefonu olanlardan 50'er milyon deprem vergisi alınacaktı. Otomobil ve konut sahipleri bir kere de deprem için vergi verecekti. Akaryakıt ve Tekel ürünlerine zam yapılacağı, 500 trilyon liralık ek bütçe hazırlanacak, herkes bir tuğla koyacak...

Toplumsal farklı kesimlerden gelen tepkilerden dolayı ek bütçe tartışmaları uzayınca, tasarı meclis tatilinin sonrasına bırakıldı. Bu süreyi iyi değerlendiren taraf ise patronlar oldu. 9 Eylül günü İstanbul Ticaret Odası (ITO) Başkanı Mehmet Yıldırım yaptığı basın açıklamasında hükümetin deprem yaralarını sarması için 6 milyar dolarlık kaynak yaratacak, 17 maddelik bir öneri paketi ürettiklerini açıkladı. Mehmet Yıldırım söz konusu hazırlığa ilişkin olarak bakın neler dedi: "Hükümet kaynak bulamazsa, bir ay sonra dönüp yine bizden vergi toplayacak. Zaten bu sürenin 15 günü geride kaldı. O nedenle biz hükümete yeni bir kaynak paketi önerdik."

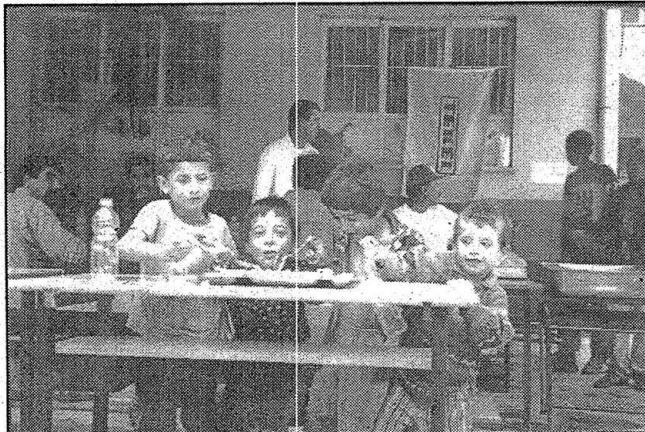
Paketin içeriği, malumunuz... Bedelli askerlik, zamlar, kamu arazilerinin özel şirketlere devri vb. Patronların ceplerinde ise akrep var.

Oysa bu ülkenin ihtiyaç duyduğu paket gayet sadedir: İç ve dış borçlar ödenmemeli, silahlanmaya yapılan yatırım kesilmelidir.

Birileri ısrarla ellerini ceplerine sokmaktan kaçıyorlar. İsrarla uçuruma itiyorlar arkamızdan. Fırsattan istifade para yapmaya çalışıyorlar acılarımızdan.

Müsaade etmeyelim.

Bir tuğla da biz koyalım 'eşit ve özgür gelecek' mücadelesine...

Mimarlar Odası İstanbul
Eüyükkent Şubesi
Galata Grubu MBÇK

"Deprem Eğitim Seminerleri" Programı

Kent ve Yaşam Lokali / Taksim / 18:00

1. 23 Ekim 1999 Cumartesi "Deprem Sonrası İnsana Dayalı Çözümler" Yücel GÜRSEL (Y. Mimar)

2. 6 Kasım 1999 Cumartesi "Doğal Afetler" Doç. Dr. Mikdat KADIOĞLU

3. 13 Kasım 1999 Cumartesi "97 Afet Yönetmeliği'nin Mimari Tasarıma Etkileri" Timur SEMERCİ (İnşaat Mühendisleri Odası)

4. 20 Kasım 1999 Cumartesi "Yerleşme Politikaları, Planlama ve Yer Seçimi" Yıldız UYSAL (Mimar) (ERTELENDİ-DANIŞMA KURULU TOPLANTISI)

5. 27 Kasım 1999 Cumartesi "Felakete Uğramış İnsanlara Uzanan Usta Eller: DEPREM İÇİN SIVIL KOORDINASYON ve AKUT

6. 4 Aralık 1999 Cumartesi "Değirmendere Çalışması" Ali FARSA - Hülya TIRYAKI

7. 11 Aralık 1999 Cumartesi "Afet Yönetmelikleri - Yapı Sigortası" Rafi KANSU (Y. Mimar)

Yıldız / Dış Karakol Binası / 18:00

1. 3 Kasım 1999 Çarşamba "Marmara Depremi ve Çevre Sorunları" Ethem TORUNOĞLU (Çevre Mühendisleri Odası Başkanı)

2. 17 Kasım 1999 Çarşamba "Depremi Mühendislik Üzerine Etkisi" Yrd. Doç. Dr. Oğuz GÜNDOĞDU (Jeofizik Mühendisleri Odası)

Bilgi için tel: 0212-293 08 20, 227 69 10 ve 11. Faks: 0212-245 08 45

Deprem ve Güncel Sorunlar

TMMOB Başkanı Yavuz Önen'in 9 Eylül 1999 tarihli basın açıklaması'ndan

Onbinlerce insanın can kaybına ve yaralanmasına yol açan Körfez Depremi toplumsal yaşamın yeniden kurulmasının ve her şeye yeniden başlamamızın miladi bir tarihi olmalıdır.

17 Ağustos 1999 günü, Türkiye için unutulmayacak bir tarihtir. Yaşanan bu felaket karşısında herşeye yeniden başlamamız gerekmektedir.

Onbinlerce insanın can kaybına ve yaralanmasına yol açan Körfez Depremi toplumsal yaşamın yeniden kurulmasının ve her şeye yeniden başlamamızın miladi bir tarihi olmalıdır.

Geçtiğimiz yıl Batı Karadeniz'de ve Sürmene-Besköy'deki sel ve heyelanların, Adana-Ceyhan'da meydana gelen depremin yol açtığı felaketleri unuttuğumuz gibi, hiçbir şey olmamış gibi yaşamaya artık devam edemeyiz. Sahilleri, dolgu alanlarını, tarım topraklarını, su havzalarını, meyve bahçelerini, ormanları, dere yataklarını, sazlık ve bataklıkları beton yığınlarına dönüştüren ranta dayalı imar düzeninin durdurulup, değiştirilmesi vazgeçilmez hale gelmiştir.

Bu alanlar üzerinde beton kulelerinin dikilmesine onay veren genel ve yerel yönetimlere artık dur diyelim. Kuralıslığın kural haline geldiği bir sistemde her istediği yere fabrika kuranlara, konut siteleri inşa edenlere ve bunlara mevcut yasaları bile çiğneyerek izin verenlere, kaçak ve mühürlenmiş yapıların açılış törenlerine katılanlara, mahkeme kararlarıyla ruhsatları iptal edilen yapıların temel atma törenlerine katılanlara artık dur diyelim.

Tüm bu gerçeklerin yanında, bugün;

♦ Deprem sonrası dayatan en önemli sorun depremzedelerin yerleşme sorunudur.

TMMOB, çadırda iskanı kısa kadar olmak üzere ivedi bir çözüm olarak değerlendirmektedir. Pre-fabrik konutlara geçici yerleşmeleri; pahalı ve sürekli yerleşmeye dönüşeceği nedeniyle akılcı bulmamaktadır. Geçici yerleşimlere en tutarlı çözüm; kış mevsimine de uygun, insanca koşullarda kapsayabilecekleri nedendir;

- Bölge capında yapılacak bir çalışmayla; en kısa sürede tamamlanabilecek bir yapı stoku oluşturmak ve

- Mevcut kamu kamplarını, dinlenme tesislerini ve

- Bölgedeki 2.konutları değerlendirmek.

♦ Depremzedelere tahsis edilecek ve yeniden inşa edilecek konutların; bölge capında bütüncül bir planlama anlayışıyla ve deprem sonuçlarının öğrettiklerini gözetenerek üretilmesi gerekiyor. Yer seçimleri, zemin etmeni, depreme ve diğer doğal olaylara dayanıklı yapı üretimi bu anlayış ve deneyler gözönüne alınarak yapılmalıdır. Yerleşme, çok boyutlu bir mekan ve çevre düzenleme olayıdır. Yeni yaşam ortamlarında; çevreyi ve insanı koruyacak konut kullanma hakkıyla sınırlı yeni kent toprakları politikalarının uygulanmasının tam zamanıdır. Doğa tahribi ve can kayıpları, kentsel rantın ölümcül etkisi, ancak böyle son bulabilir.

Marmara Depremi ve Bazı Gerçekler

Körfez depreminin yol açtığı felaket, mahalli olarak örgütlenmiş rant odaklarını gözler önüne sermiştir. Bu odakların bağlantıları tepelere kadar uzanmakta ve rantlar tepelerde paylaşılmaktadır. Genel ve yerel düzeyde kurulan bu hırsızlık koalisyonunun enkazı altında kalan onbinlerce insan yaşamını kaybetmiş ve yaralanmıştır. Aslında bütün bir toplumun insanlık değerleri, doğanın tüm dengeleri yokedilmiş, ranta feda edilmiştir.

Deprem, bölgede 17 Ağustos 1999'dan önce başlamıştır. İmar yolsuzlukları son sınırına kadar kullanılmış, Yalova'da, Çınarcık'ta, Değirmendere'de, Gölcük'te, Adapazarı'nda, İzmit'te yükselen rant kulelerinin, para kazanma hırsinin önüne geçecek hiçbir mekanizma kalmamıştır. Sadece Çınarcık'ta şu anda satışa hazır 4500 konut vardır. Bu konutların kimler tarafından ve neden yapıldığı açık değil midir? Yapılaşmaya elverişsiz zeminleri imara

açanlar ile beton bloklardan trilyonluk rantlar elde edenler bu hırsızlık koalisyonu'nun ortaklarıdır.

Adapazarı'nda son 50 yılda meydana gelen 4 depremin yolaçtığı binlerce can kaybına ve büyük hasarlara rağmen kentin yeniden aynı topraklar üzerinde kurulmasının kararlarını kimler aldı? Sakarya Ovası'nın alüvyonlu zemininde yüksek katlı binaların yapılması hangi mahalli rant odaklarının, arazi sahibi ailelerin çıkarı için alındı?

Yaşanan felaket karşısında insanlar bu arı sorguluyor ve konuşuyorlar. İmar yasa ve yönetmeliklerini rant için yorumlayan ve uygulayan, yönetim yetkilerini rant için kullanan bütün kurum, kuruluş ve kişiler hiçbir şey olmamış gibi aramızda dolaşmaya, yetki kullanmaya devam edemezler!

Ekonomi politikalarını küreselleşme doğrultusunda belirleyen Türkiye uluslararası sermayenin yönlendirmesine teslim olmuştur. Küreselleşme sürecinde Devletin toplumsal görevleri bir yana bırakılmış,

ulusal kalkınma planlarından, bölgesel ve kentsel ölçeğe kadar her düzeyde planlama düşüncesi terk edilmiştir. Bölgelerarası dengesizlikleri ve eşitsizlikleri daha da derinleştiren bu süreç toplumsal eşitsizlerin ve çevre talanının son derece büyümesine yol açmıştır. Kendi birikim ve potansiyelinden koparılmış Türkiye, yaşamın bütün alanlarında geleceğini düşünebilen, planlayabilen ve yönlendiren bir ülke olmaktan çıkmış, ranta ve spekülasyona dayalı bir kısırcıncı içine girmiştir.

Kent mekanları bir avuç rantçı ve vurguncunun çıkarı için adeta ölüm mekanları olarak büyütülmüş ve inşa edilmiştir. Yaşam alanlarımız sermayenin birikim alanları haline gelmiştir. Yerleşim alanlarına, zemin verileri ve planlama ilkelerine göre ön görülen nüfusun çok üstünde nüfus yığılması olmuştur.

Demokrasiye ve planlamaya tahammülü olmayan böyle bir süreçte genel ve yerel yönetim rant paylaşımının odakları haline gelmiştir. Yerleşme adı altında sürdürülen yağma hızlanmış ve bu yağma sürecinin plansızlık ve denetimsizlik ortamında dikilen beton bloklar Körfez bölgesini enkaz haline getirmiştir. Türkiye coğrafyasının beşte birini kapsayan, ülke nüfusunun %40'ını barındıran, GSMH'nin üçte birinin üretildiği deprem bölgesinde ülke sanayinin %43'ü bulunmaktadır. Yaşanan fela-

metir.

♦ Yalova, Karamürsel, Değirmendere, Gölcük, Kocaeli yerleşim kuşağında 75 bin konut oturulamaz hale gelmiş ve 300 bin yurttaşımız evsiz kalmıştır.

♦ İstanbul'da enkaz haline gelen ve ağır hasarlı binaların dışındaki yapı stoklarında durum vahimdir. İstanbul'un zemin açısından sakıncalı alanları su havzaları, dere yatakları, dolgu alanları ve heyelanlı bölgeleri üzerinde inşa edilmiş yüzbinlerce konut deprem hasarları nedeniyle zayıflamış ve düşey yükler altında çökme riski taşımaktadır. Bunun nedeni, yıllardır sürdürülen ve hiçbir mühendislik hizmeti görmeyen kaçak yapılaşma ve bunu teşvik eden imar afları ile meslek odalarını yıldır yapı tasarımı ve üretim sürecinden uzaklaştıran politikalar. Bu alanlar üzerinde yapılmış kaçak yapılar ve bunları imar aflarıyla yasalastırılanlar, imar afları yasalarını çıkaran dönemin milletvekilleri, bakanları, başbakanları, cumhurbaşkanları bunun hesabını vermelidirler. Kaçak yapı

Deprem, bölgede 17 Ağustos 1999'dan önce başlamıştır. İmar yolsuzlukları son sınırına kadar kullanılmış, Yalova'da, Çınarcık'ta, Değirmendere'de, Gölcük'te, Adapazarı'nda, İzmit'te yükselen rant kulelerinin, para kazanma hırsinin önüne geçecek hiçbir mekanizma kalmamıştır.

alanlarının yüksek beton yığınları haline gelmesine ve depremin yolaçtığı felaket nedeniyle binlerce insanın yaşamını kaybetmesine neden oldukları için suçlu olanlar ortaya çıkarılmalı ve bunun hesabı sorulmalıdır. İmar mevzuatına aykırı olarak ormanlık alanlarımız üzerinde yapılan üniversite inşaatlarına, yeşil alanlar ile tarihi ve kültürel alanlar üzerinde ayrıcalıklı imar haklarıyla gökdelenlerin dikilmesine onay veren genel ve yerel yönetimler; imar planı adı altında hazırladıkları rant belgelerine dayalı olarak İstanbul'u beton çöplüğüne çeviren yerel yönetimler hesap vermelidir.

Yaşanan Felaketin Sorumluları İçin Kamu Davası Açılmalıdır.

Bütün bunlar olmamış gibi yaşamaya devam edemeyiz. Bunun için öncelikle İstanbul, Kocaeli, Adapazarı, Yalova ve Bolu illerindeki imar sürecinin bütün yönleriyle sorgulanması için kamu davası açılmalı, her düzeydeki suçlular ortaya çıkarılmalıdır.

Ortaya çıkan ilk verilere göre yüzbinlerce insanımız barınma sorunuyla karşı karşıyadır. Deprem bölgesinde bir kısmını biz zıtt kurduğumuz, kuruluşuna katıldığımız, aydınlanma, duş-tuvalet, su vb. hizmet-

lerinde mühendislik desteği verdiğimiz binlerce çadırda insanlar ağır yaşam sorunlarıyla boğuşmaktadır. Bu çadırlarda ölümlüdeki kışı geçirmeleri mümkün değildir.

Hükümetin prefabrik konut seçeneği, sorunları çözmekten uzak olup, rant çevrelerine yeni kaynak aktarma projeleri olarak devreye sokulmak istenmektedir.

Körfez Depremi'nin yol açtığı felaket;

♦ Toplumun doğayla ilişkisine ait bilinci yok eden politika ve uygulamaların,

♦ Toprakların özel mülkiyet altında rant uğruna sınır tanımaz kullanımlarının,

♦ Sanayi tesislerinin yatırım ve yer seçimindeki yanlışlıklarının,

♦ Elverişsiz zemin koşullarına rağmen insanların hayatıyla, parasıyla ödediği ve altında kaldıkları beton blokların dikilmesinde kuralıslığın ve denetimsizliğin,

♦ Konutun barınma hakkı olarak değil kar edilecek bir meta olarak ele alınmasını kıskırtan yeni liberal politikalarının,

Ortamlarını yaratan bir sistemin topyekün çöküşünün, enkaz haline gelişinin de miladi bir takvimidir. ■

Bütün bunlar olmamış gibi yaşamaya devam edemeyiz. Bunun için öncelikle İstanbul, Kocaeli, Adapazarı, Yalova ve Bolu illerindeki imar sürecinin bütün yönleriyle sorgulanması için kamu davası açılmalı, her düzeydeki suçlular ortaya çıkarılmalıdır.

ketin boyutları çok büyüktür ve ülkenin makro ekonomik dengelerini alt üst edecektir.

Deprem, yarattığı insani yıkım yanında, önemi boyutlarda ekonomik ve ekolojik sorunlara da yol açmıştır. Deprem meydana geldiği bölgenin ileri derecede endüstrileşmiş olması, depremden zarar gören endüstriyel tesislerden hammadde, ürün ve atık kaynaklı ciddi boyutlu bir kirlilici zıttının alıcı ortamlara verilmiş olabileceğini gündeme getirmektedir. TÜPRAŞ, AKSA, IĞSAŞ bu noktada risk yönetimi açısından incelenmek durumunda olan tesislerdir. Can kayıpları açıklanan rakamların çok üstünde olup, resmi kayıtlara geçmeyen ve hala enkaz altında bulunan insanların sayısı vardır. Enkaz haline gelmiş, hasara uğramış ve artık oturulamayacak durumda olan binaların ve mağdur durumda olan insanların sayıları çok büyüktür.

TMMOB olarak depremin birinci gününden itibaren bölgede başlattığımız çalışmalar sürmekte olup, bilimsel ve teknik olarak yaptığımız ön tespitlere göre;

♦ Adapazarı'nın %70'i kullanılamayacak hale gelmiş, 25 bin konut yerle bir olmuş, 100 bin yurttaşımız evsiz kalmış, 6 bin küçük ve orta-boy sanayici, esnaf işsiz kal-

Tekirdağ Container Limanı

Hakan DÖLGEN (Mimar)

Yeni yapılacak Container limanı ile ilgili olarak geçen ay içinde toplanan mahalli çevre kurulu toplantısına Mimarlar Odası adına ben ve İnşaat Mühendisleri Odası adına Osman Taşseten katıldık. Çevre Bakanlığı'na gönderilen gerekçeli karar hakkında çekincelerimizi dile getirdiğimiz şerh notumuzu konunun güncelliği açısından aşağıda aynen yazıyorum.

"Gerekçeli karar hakkında Şerh notumuz:

Gerekçeli karar metninde açıklanan hususlara ilaveten; Tekirdağ'ın nazım planının olmamasına bağlı olarak sektörel planların olmaması, ve şehir merkezine önemli bir alan (fonksiyon) olarak girmesi, hiçbir sosyolojik fizibilitenin yapılmaması, gelecekte Tekirdağ'da olası olumsuz gelişmelere neden olabileceği şüphesini taşımaktayız. Şehir planına baktığımızda, küçük ölçekli bir kıyı şehri olan Tekirdağ böyle metropoliten alan" fonksiyonu ile zorlanmasını ve kent hayatının riske edilmesini doğru bulmuyoruz. (Tekirdağ 1/5000 ölçekli planlara yeni yapılacak konteyner genişlemesi ile bakıldığında bu algılanacaktır.) Bu limanın gerek demiryolu bağlantısı olmaması ve ana karayolu kenarında olması ile, alternatifli Çorlu'nun denize çıkış noktası "Şerefli Mevki'dir. Vaktiyle burada liman çalışmaları yapıldığına da biliyoruz.

Denize doğru yaklaşık 500 m girmiş bu dolgu alanı Tekirdağ'ın sahilinin tamamen kumlanmasıyla neden olacaktır. Bu ölçek büyüklüğü taramaları halledilemeyecek derecededir. Kaldı ki; "bu yatırımdaki amacı kar etmek"

olan firmanın daha sonra yoğun tarama çalışmalarıyla Tekirdağ sahilini kurtarma çabası içinde olacağını sanmıyoruz. Böyle önemli bir dolgu alanında verdiği taahhüdü yerine getirmeyen bir firmaya "dolgunu yerinden kalcır ve Marmara adasına geri götür" denilemeyeceğine göre daha sonraki "ekolojik problemler" cezalarla düzenlenemeyebilir. Bir şehir halkı "kent makroformunda bu kadar büyük ve ani değişiklikleri tüm tarihi boyunca yaşamaması demek, çocuklarımızın karar alma haklarını ellerinden alması demektir. Milyonlarca yılda oluşmuş kıyılar, binlerce yılda oluşmuş kentlere böyle "ani ve büyük" müdahaleler, içinde riskler barındırıyor.

Yeni yapılacak limanın bağlantı karayolları konut alanlarının içinden geçmektedir. Bu konunun da gürültü yönetmelikleriyle çözümlenemeyeceğini düşünüyorum.

Bu konuda Tekirdağ Belediye Meclisi 2 defa "kamu yararı yok" kararı vermiştir. Halkın seçtiği bu meclisin kararının dikkate alınması gerekiyor.

Bizler ülkemize yatırım yapılmasına karşı değiliz. Ama küçük bir kıyı şehrine böyle bir metropol fonksiyonu getirilmesini doğru bulmuyoruz. Bu limanın yerinin değiştirilmesi "Şerefli Mevki"ne alınması şartı ve şerh notumuzla birlikte imzalıyoruz. ■

Hakan Dölgen
Mimarlar Odası
İstanbul B.kent Şb.
Y.K. Üyesi

Osman Taşseten
İnşaat Müh. Odası
Tekirdağ Şb. Başkanı

Bakü'nün Petrolü İstanbul'u İncitmesin!

Azerbaycan-Türkiye Mimarlar Dayanışması İstanbul Deklarasyonu (6 Ağustos 1999)

Azerbaycan Mimarlar İttifakı ile Mimarlar Odası arasında 5 Ocak 1999'da Bakü'de imzalanan: "Dünya Kültür ve Doğa Mirasımız İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının Tanker Kanalı Olmaması İçin İşbirliği" ve "Azerbaycan - Türkiye Mimarlık Kurumları Arasında Kültürel Dayanışma" konulu protokoller kapsamında 5-9 Ağustos 1999 günlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen "BAKÜ'NÜN PETROLÜ İSTANBUL'U İNCİTMESİN" başlıklı panel ve foruma katılanlar, aşağıdaki görüş ve önerilerini her iki ülkenin yetkilileriyle birlikte ulusal ve uluslararası mimarlık ve kültür kurumlarına da iletme kararını almışlardır. Azerbaycan - Türkiye ve Dünya kamuoyuna saygı ile ilan ederiz.

İlham ALIYEV   Oktay EKİNCİ
Azerbaycan Mimarlar   Mimarlar Odası
İttifakı Başkanı   Genel Başkanı

Toplantı Kararları ve Öneriler

1. Azerbaycan Mimarlar İttifakı ile Mimarlar Odası arasında 5 Ocak 1999 tarihindeki Bakü'de imzalanan protokoller çerçevesinde başlatılan kültürel işbirliği ve dayanışma ilişkileri daha da geliştirilerek devam edecektir.

Buna bağlı olarak, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarından tankerlerle geçirilen Kafkasya - Hazar ve diğer Asya petrollerinin üretilmekte olduğu öbür Türk Cumhuriyetleri'nin Mimarlık Kuruluşları da bu dayanışmaya öncelikle davet edilerek, ortak ve evrensel tarih ve doğa mirasımız olan Boğazı'nın petrol kanalı olmaması yönündeki eylem ve ilke birliğine diğer tüm dünya ülkelerinin mimarlık kurumlarının da katılması çağrısında bulunulacaktır.

2. Toplantıya katılan, Boğazı'na kurulmak istenen "radar kuleleri" ile hem bu Dünya SİT'i niteliğindeki koruma alanının korunması gerekli özgün peyzajının zedelemesi; hem de Petrol Tankerleri geçişinin bir an önce önlenmesi ve petrolün boru hatlarıyla Akdeniz'e taşınarak İstanbul'un ve Çanakkale'nin kurtarılması yönündeki tüm çabaları etkisiz hale getirerek "Boğazların petrol kanalı işlevini güçlendireceği" yönündeki Türkiye Mimarlar Odası'nın kaygı ve çekincelerine katılmaktadır.

Bu nedenle gerek Türk hükümetine, gerekse ilgili ülke yönetimlerine; ortak mirasımız İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının "tanker kanalı" olmaması için ve peyzaj değerlerinin korunabilmesi yönünde radar kuleleri projesinin yeniden gözden geçirilerek ve hatta durdurularak, tüm çaba ve çalışmaların petrol boru hattı üzerinde yoğunlaştırılması çağrısında bulunulmaktadır.

3. Toplantı katılımcıları ayrıca, Azerbaycan'ın Karabağ bölgesinde sürmekte olan ve yaklaşık 1 milyon Karabağ sakini Azeri vatandaşın yaşadıkları toprakları ve yerleşmeleri zorla terketmelerine de neden olan haksız savaş ve siyasal işgal nedeniyle, söz konusu bölgedeki tarihsel ve kültürel mirasın durumu hakkında da ciddi kaygıları bulunduğunu ilan etmektedirler.

1954'de La Haye'de imzalanan ve Ermenistan'ın da imzası bulunan "Savaş Ortamında Kültür Varlıklarının Korunması" konulu sözleşme hükümlerinin de ihlali anlamına gelen bu sürecin tarihsel değerlere daha fazla zarar verilmemesi sona erdirilmesi, ortak talep olarak yinelenmektedir.

Buna paralel olarak da Türkiye Mimarlar Odası temsilcilerinin gözlemci olarak bulunacakları ve Türkiye Kültür Bakanlığı'nın da katkı ve desteğiyle oluşturulacak uluslararası bir bağımsız bilimsel kurulun UNESCO'ya da işbirliği içinde Karabağ'da bir inceleme yapması ve bölgedeki kültürel mirasın durumu hakkında aydınlatıcı rapor hazırlamaları için de girişimlerde bulunulmasına karar verilmiştir.

Sonuç:

Boğazı'ni ve Çanakkale Boğazı, herhangi bir deniz geçişi değil, taşıdıkları mimari, kentsel, tarihsel, kültürel ve doğal özellikleriyle, korunması gerekli ortak dünya mirasıdır. Bu evrensel değerlerin petrol tankerlerince geçiş kanalı haline getirilmesi süreci derhal durdurulmalı, "Bakü'nün petrolü İstanbul'u incitmeden" boru hatlarıyla Akdeniz'e ve dünyaya taşınmalıdır. Bu dilek Azerbaycan ve Türkiye Mimarlarıyla birlikte, tüm insanlığın ortak dileği ve beklentisi olarak toplantı katılımcılarının kararı şeklinde ilan edilmektedir. ■

(6 Ağustos 1999 - İstanbul / İTÜ Maçka Sosyal Tesisleri)

AGİT'in İstanbul'da Toplanması Bir İşe Yarayacak mı?

Soydan KENES (Metalurji Mühendisi)

İstanbul 17-19 Kasım 1999 tarihleri arasında önemli bir toplantıya ev sahipliği yapıyor. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), İstanbul'da toplanıyor. ABD, Almanya, İngiltere ve diğer ülkelerin devlet başkanı ve başbakan düzeyinde katıldığı toplantı nedeniyle İstanbul bir sıkıyönetim dönemi geçirecek. Beyoğlu, Şişli, Beşiktaş ilçelerinde otoparklar konuklara tahsis edilecek, okullar üç gün süreyle tatil edilecek ve bazı önemli yollar trafikte kapatılacak.

AGİT toplantısı sırasında Avrupa ve dünyanın, bu arada Türkiye'nin de geleceği hakkında bazı önemli kararlar alınması bekleniyor. Ülkemiz başbakanının geçtiğimiz günlerde Rusya'ya yaptığı ziyarette, Mavi Akim projesi ve Çeçenistan sorunu konularında son sözü söyleyenden döndüğünü sanırım herkes hatırlar. Rus yetkilinin "başbakanınız AGİT'ten önce hiçbir şeye karar veremez" dediğini de. Bu örnek AGİT'in emperyalist dünya için ne denli önemli bir kurum olduğunu göstermeye yetiyor.

AGİT, 1995 yılında bugünkü resmi halini almış olan bir örgüt. 1960'ların ortalarında Sovyetler Birliği'nin Avrupa'ı kapitalist devletlere ortak bir Avrupa Güvenlik Konferansı düzenlenmesi önerisi başlarda ihtiyatla karşılanmıştı. 70'li yılların başında Batı Avrupa ülkelerinin konferansa ABD ve Kanada'nın da katılması istekleri SSCB tarafından kabul edilince görüşmelerin yolu açılmış oldu.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı (AGİK), 3 Temmuz 1973'te Finlandiya'da ilk toplantısını yaptı. Devam eden görüşmeler sonucunda 1975 yılında Helsinki Nihai Senedi iki farklı bloktan 35 ülkenin imzaladığı bir belge olarak ortaya çıktı.

Bu tarihten sonra görüşmeler belli düzeylerde devam etse de o tak bir Avrupa kurumu oluşturulamadı. ABD'nin baskı ve yönlendirmelerinden kurtulamayan kapitalist Avrupa ülkeleri sosyalist ülkelerle bir işbirliğine girememişlerdir, ta ki 1990 yılına dek. Bu tarihte, sosyalizm tehdidinin ortadan kalkması ile birlikte Konferans yeniden toplanmış, 1995 yılında AGİT adını almış, kurumsallaşmıştır.

Her ne kadar adı Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı olsa da, NATO'nun ve dolayısıyla ABD'nin belirleyiciliğinden kurtulamamıştır, AGİT. Zaman zaman Avrupalı kapitalist devletlerin ABD'ye karşı çeşitli kozlar kullandığına şahit olunsun da son sözü hep NATO söylemiştir. Bosna operasyonu bu durumu tescillemiş, son Kcsova müdahalesi ise gerekli vurguyu yapmıştır. Emperyalist dünyanın efendisi ABD'dir ve onun izni olmadan hiçbir önemli oluşum gerçekleşemez.

Teşkilat gündeminin önemli bir kalabalık yaratan başlıklarını ise demokrasi, insan hakları, sivil toplum vb. kavramlar oluşturmaktadır. Bu kavramlar emperyalist devletler tarafından diğer ülkelere karşı baskı uygulamanın ve kendi kamuoylarına şirin görünmenin birer aracı olarak kullanılmasına karşın, AGİT demokrasi sövalyesi olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Bunda bir ölçüye kadar başarılı olunduğu da görülüyor. Ülkemizi gözönüne getirdiğimizde, bir türlü ulaşamadığımız Avrupa düzeyindeki demokrasiye bu emperyalist kurumun baskıları sayesinde ulaşabileceğimizi düşünenlerin az olmadığını görüyoruz. Oysa Ecevit son ABD seyahatini yaparken, Ankara Uluca'nın cezaevinde siyasal tutsaklar katlediliyordu.

Bu kez AGİT, İstanbul'da toplanıyor. Umarım bu durum olumlu bir sonuç yaratır. Avrupalı emperyalist efendilerden demokrasi, barış ve insan hakları dilemek açısından değil, bu kurumun esas işlevinin ne olduğunu daha yakından görebilmek açısından. ■

aydın ol/maya dair

Tarih Bilinci

Ozan DEMİRCAN - Ziraat Mühendisi

17 Ağustos sabahı yaşanan deprem felaketinin ardından devletin çıkışsızlığına, örgütsüzlüğüne, beceriksizliğine dair pek çok şey yazıldı, çizildi. Televizyon programlarında devlet 'görece' yerden yere vuruldu, yıpratıldı.

Bu süreçte hükümetten gelen cevap ise "Devlete güvensizlik yaymayın." ve "Biz bakanlarımızın yaptıklarının (yanlışlarının-O.D.) arkasındayız." oldu.

Herkesce malumdur ki, hangi kurum, zümre ya da kişiye olursa olsun güven, birkaç sözle tesis edilemeyeceği gibi, tersi de doğrudur. Toplumun fikirleri ve eğilimleri belli pratik göstergeler sonucu şekillenir.

Peki devlete dönük bu kadar saldırıya, yıpratmaya neden etkili bir cevap gelmiyor? 'İdeolojilerin sınıfsallığı'nda net olmayan arkadaşlarımız için bu 'neden' içinden çıkılmaz, karmaşık bir hal alırken, netlik sorunu yaşamayanlar için çok basit; tercihler! Evet, evet tercihler... Ve bu tercihler iktidarın, bu ülkenin emekçi insanlarını hedef alan iktisadi açılımlarının/saldırılarının ideolojik ve siyasi ayağını oluşturmak için hayata geçiriliyor. Çünkü onlar yani Türkiye burjuvazisi net...

Çünkü bu süreçte yıpranan bir şey varsa o, ne burjuva ideolojisi, ne de burjuva siyasal iktidarı; yıpranan, uzun yıllardır küçülmesi gerektiği vurgusu yapılan, elini eteğini şundan bundan yani sermaye için önemli rant kapısı olan alanlardan çekmesi gerektiği söylenen 'devlet'tir.

Sermayenin yeni kozu 'sivil toplum'

Gramsci'ye kadar siyasal mücadele açısından üzerinde pek fazla durulmayan "sivil toplum" kavramı için Marx'ın yaklaşımını Metin Çulhaoğlu "Sol" dergisinin 17 Eylül '99 tarihli 53. sayısında kısaca şöyle özetliyor: "Kapitalist toplumda işçi ile sermaye sahibinin bir tür sözleşme sonucunda çalışan-çalıştıran konumuna gelmeleri, devletin bağımsız, bu anlamda sivil bir olgudur. Dolayısıyla kapitalist üretim tarzında sömürü doğrudan politik içerikli ve politika bağlantılı bir sömürü değildir. Yani sömürü ilişkisi sivil toplumda kurulur. Bu anlamda sivil toplum, aynı zamanda uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarının alanıdır."

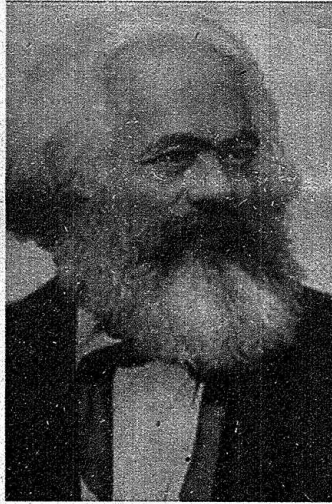
Sivil toplum, devrimci stratejinin mücadele alanı da olabilir; burjuva siyasal üst yapının tahkim edildiği, kapitalizme özgü sömürü ilişkilerinin yeşerdiği, işçi sınıfının içerisinde hapsedildiği bir çerçeve de olabilir.

Gramsci'nin sivil toplum anlayışında

da bir hegemonya alanı ve bu alanda mücadele eden iki sınıf vardır. Dolayısıyla sol için sivil toplum ideolojik mücadelenin öne çıkarılacağı bir alan olabilir, olmalıdır.

Gerek batıdaki sivil toplumcuların geldiği nokta gerekse bizim sivil toplumcularımızın hedefledikleri yerde ideolojik konumlanışlara fazla yüz verilmeyeceği açık. Zaten şimdiden gazetelerde "sivil inisiyatif" adıyla patron örgütü TUSİAD'ın, dinci gerici Mazlum-Der'in, kürt sorununa ilişkin tutumuyla devletin sürekli baskısının üzerinde olduğu İHD'nin imzalarını bir arada görmeye başladık.

Bu renkli tabloya rengini verenlerin, İHD gibi diğer sol örgütlenmelerin olması ne kadar keskinse diğerlerinin griliği de o kadar kesin. Dolayısıyla sürekli kaynayan bir renkli toprakların insanının sadece gri

ile yetinmeyeceğinin onlar/sermaye farkına vardı, ya biz...?

Aydın ol!

Marks nesnellığı yorumlarken, her zaman, insan eylemlerinin toplamıyla kaynaşmış ve kendini ancak bu sayede gerçekleştirmiş olan bir nesnellik gördü. Yani yasaların yön verdiği çıplak ve kuru bir nesnellik görmedi: Bu anlamda da nesnellik fetişleştirilen bir kaba maddeci olmadı. Marks "somut durumun somut tahlili" karşısamasında da tarihsel nesnellik, insanların öznel müdahaleleriyle yeniden doğrulması, yeniden üretilmesi gerektiğine vurgu yaptı.

Yine Metin Çulhaoğlu'nun Kasım '86 tarihli "Gelenek" dergisinin ilk sayısındaki

yazısında yapmış olduğu tanımlamayla devam edelim: "Aydın, yaşadığı ortamın özgün bir diramiğe, giderek özgün bir yazgıya sahip olduğunu tam tamına 'bilimsel' olarak kanıtlayamasa bile, kendine bu doğrultuda özel misyon biçen kişidir."

Bir sonraki paragrafta Metin Çulhaoğlu yaptığı tanımlı dayanılmaz ölçüde "keyfi" bulanlara ya da içerdiği "subjektivizm" dozunu aşırı sayanlara yazının devamını okumamaları telkininde bulunuyor; ben okudum...

Aydınlık bir gelecek kurma misyonuyla yola çıkan insanlar, aydınlar, önce geçmişlerini kendi elleriyle kurmak zorundadırlar. Dolayısıyla geçmişin nesnel-öznel kaynaşımını bugüne taşımak, bugünün aydınının görevi olmakla birlikte, "dünyayı değiştirme" misyonunun da vazgeçilmez bir dayanağıdır, eğer niyet var ise...

Ben kendi adıma bu niyeti 'Faşizm Karşıtı Sanatçılar Girişimi'nde görüyorum. 12 Eylül 99 günü Beyoğlu Nazım Kültürü'nde yapmış oldukları 12 Eylül 1980'i ve onun gerici politikalarını lanetleyen basın açıklamaları ile kendini aydın sanan ve o günü, depolitizasyonun doruklarında yaşayarak geçirenlere 'aydın olma sorumluluğu'nun ne demek olduğunu gösterdiklerini düşünüyorum. Ayrıca sinemacı Ahmet Soner'le, şair İbrahim Karaca'yla, dünya halk şarkılarının usta yorumcusu Muammer Ketencioğlu'yla, türkülerimizin usta yorumcusu Suavi ile aynı ortamı paylaşmanın, aynı havayı solmanın vermiş olduğu haz da cabası...

Bence Türkiye aydınının önemli bir şansı var. Türkiye aydınının geçmiş eylemliliklerinde, toplumsal siyasal oluşuma yurduğu damga oldukça belirgindir. Sorun, bu toplumun geçmişinin ve bugününün, aydın olarak kendi damgasını belirgin bir biçimde taşıdığının bilincine varma sorunudur.

Ancak Türkiye aydınının kendi başına bir yerlere varabileceğini de sanmıyorum. Gramsci de 'İlâhişane Defterleri'nde bu noktayı tespit etmiş ve aydın kesimdeki gelişmeyi kitlesel hareketlenmeye bağlamış ki bununda pek mümkün olduğunu sanmıyorum. Aydınımız az önce sözünü ettiğim kanaldan kendi öneminin bilincine varmadığı sürece, bir kitlesel hareketlenmenin, aydın kesimde kendi başına çok önemli ve verimli ayrılmalar yaratabileceğini sanmıyorum.

Çünkü tarihsel varlığının ve etkinliğinin bilincine varmadığı, bu çerçevede be-

lirli misyonlarla yüklü olmadığı sürece, kitlesel hareketlenmenin aydını götürceği tek yer, popülizm ya da uvrıyerizmdir.

Ancak aydının, kendi tarihsel öneminin bilincine varması, kesinlikle, kendini tek başına toplumsal değişimin gerçekleştirci gücü sayması anlamına gelmiyor. Bu yalnızca, sürecin bilincine varan aydının kendini temel gücün bir parçası, böylelikle de tarihsel değişimin etkin aktörlerinden biri sayması anlamına geliyor.

Sonuç yerine

Benim gözlemleyebildiğim kadariyla Türkiye aydını, bilim ile siyaseti birbirinden çok kalın çizgilerle ayırıyor. Türkiye toplumunda, nesnellik, diğer toplumlara göre öznel çıkışların yaptığı müdahalelere yoğunlaşmış bir nesnelliktir. Bunun için Türkiye toplumunda, bilim adına, öznenin müdahalelerinden tümüyle bağımsız kimi nesnellikler aramak, bizleri, sonuçları çok ağır noktalara taşır. Bunun adı ya daha fazla ekonomizm ya da düzen şaşakaklığı olur.

Türkiye aydınının önünde birbirinin içine geçmiş güncel iki önemli görev var. Birincisi, askerin de önünü açmaktan çekinmediği 'sivil toplum' şaşakaklığından vazgeçmek, ikincisi de, burjuvaziden ve burjuva ideolojisinden bağımsız bir 'karşı duşu' sergilemek. Zaten ikincinin gerçekleştirdiği ortamda birincinin de hükmü kalmayacak.

Burada -eklere açık- yazılanlar çerçevesinde birşeyler yapmanın zamanının geldiğini düşünenlere... ✍

Not: Metin Çulhaoğlu'na ve "Sol" dergisi yazarlarına bizleri aydınlatmaya devam ettikleri için teşekkürler.

